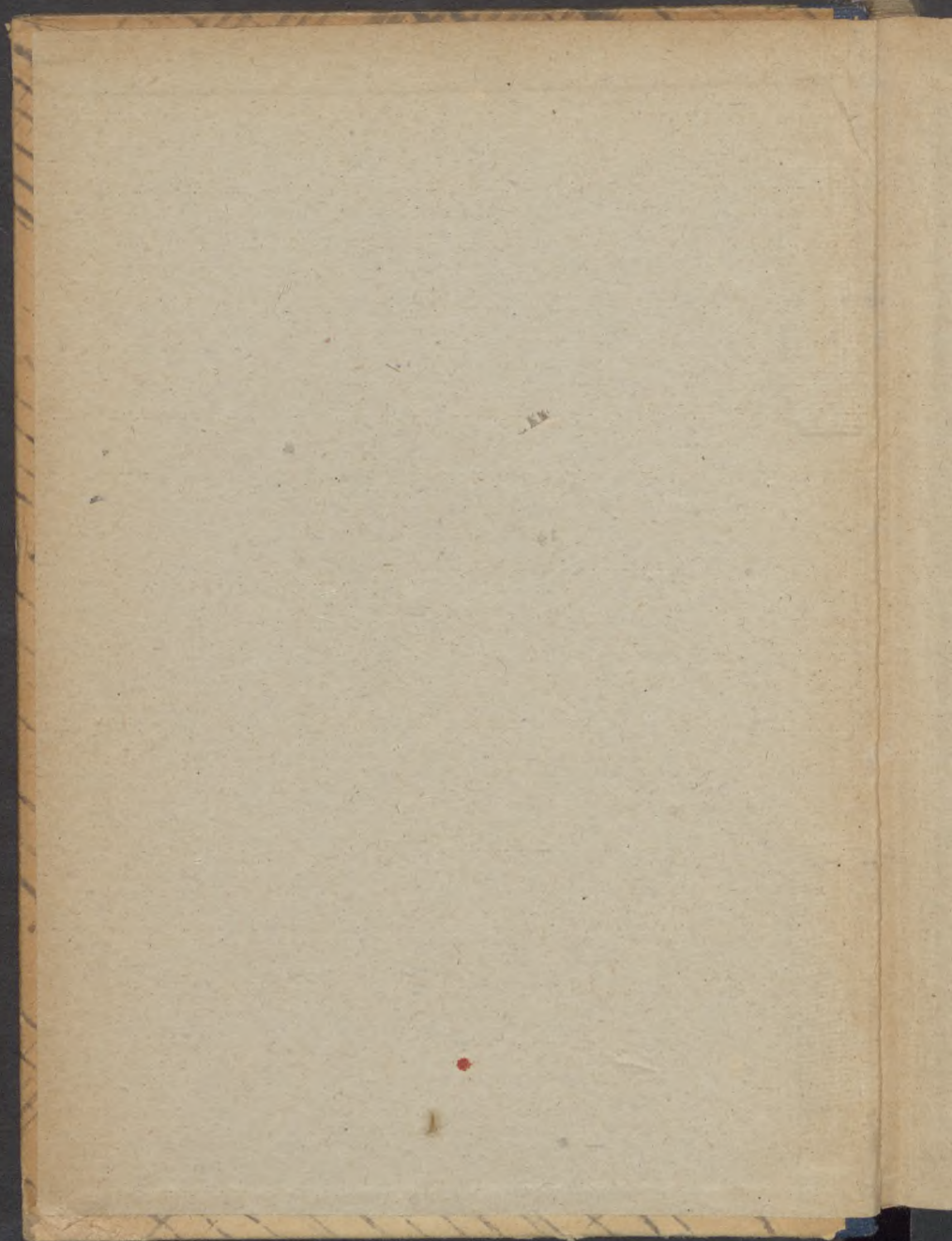
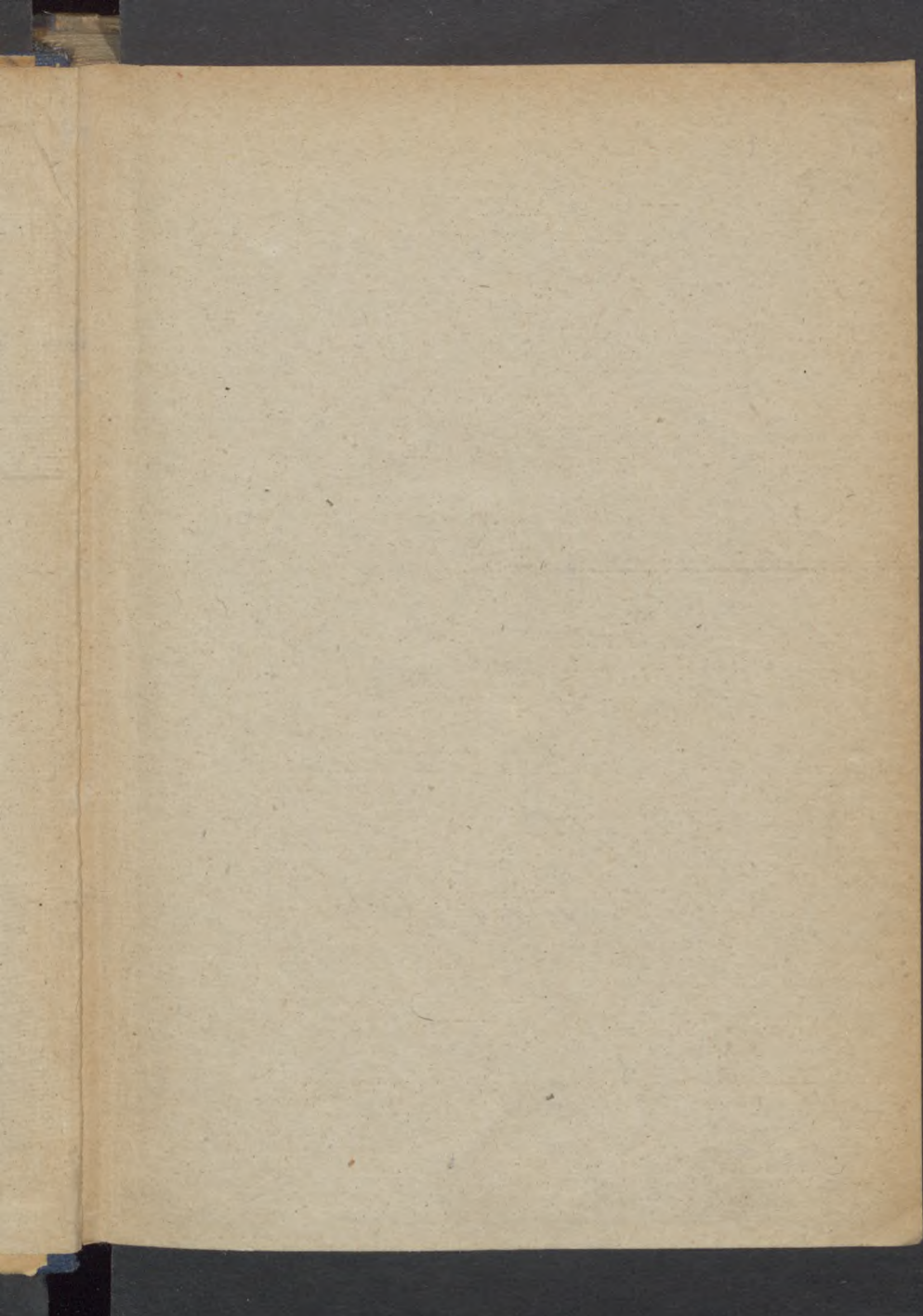

21681/7

JAMES HUTTON - DE WASELL VERBODEN

DE

AV

2

JAMES HILTON

DR. WASSELLTÖRTÉNETE

A regény színhelye egy jávai kórház, amelyben a Marblehead amerikai hadihajó sebesültjei fekszenek. Dr. Wasselet ebbe a kórházba küldi az admirális, összekötő tisztnak a holland orvosok és a sebesültek között. Wassell doktor betegének második apjává lesz és végül saját életének kockáztatásával kimentti őket Jávából, ahol — kezdeti „villámsikereik” során — már partraszálltak a japánok. — Háborúban játszódó, de nem háborús regény. Az emberség, a humánus regénye. Kis remekmű, amelyet élménnyé avat dr. Wassell alakja: egy csupajóság, békés, egyszerű, majdnem félszeg amerikai flottaorvosé, aki humoros és nagy egyben; nem ismeri magát bátor embernek és hőstetteket visz véghez. — Dr. Wassellben Hilton örökké élő alakot, a regényben klaszikus művet alkotott.

A VILÁGIRODALOM DEKAMERONJA

JAMES HILTON

11

JAMES HILTON

DR. WASSELL TÖRTÉNETE

D

JAMES HILTON

DR. WASSELL TÖRTÉNETE

ÚJ IDŐK IRODALMI INTÉZET RT.
(SINGER ÉS WOLFNER) KIADÁSA, BUDAPEST

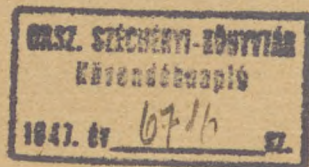
A mű eredeti címe
THE STORY OF Dr. WASSELL

Fordította
S. BOKOR MALVIN

Jogos fordítás

21.681/7

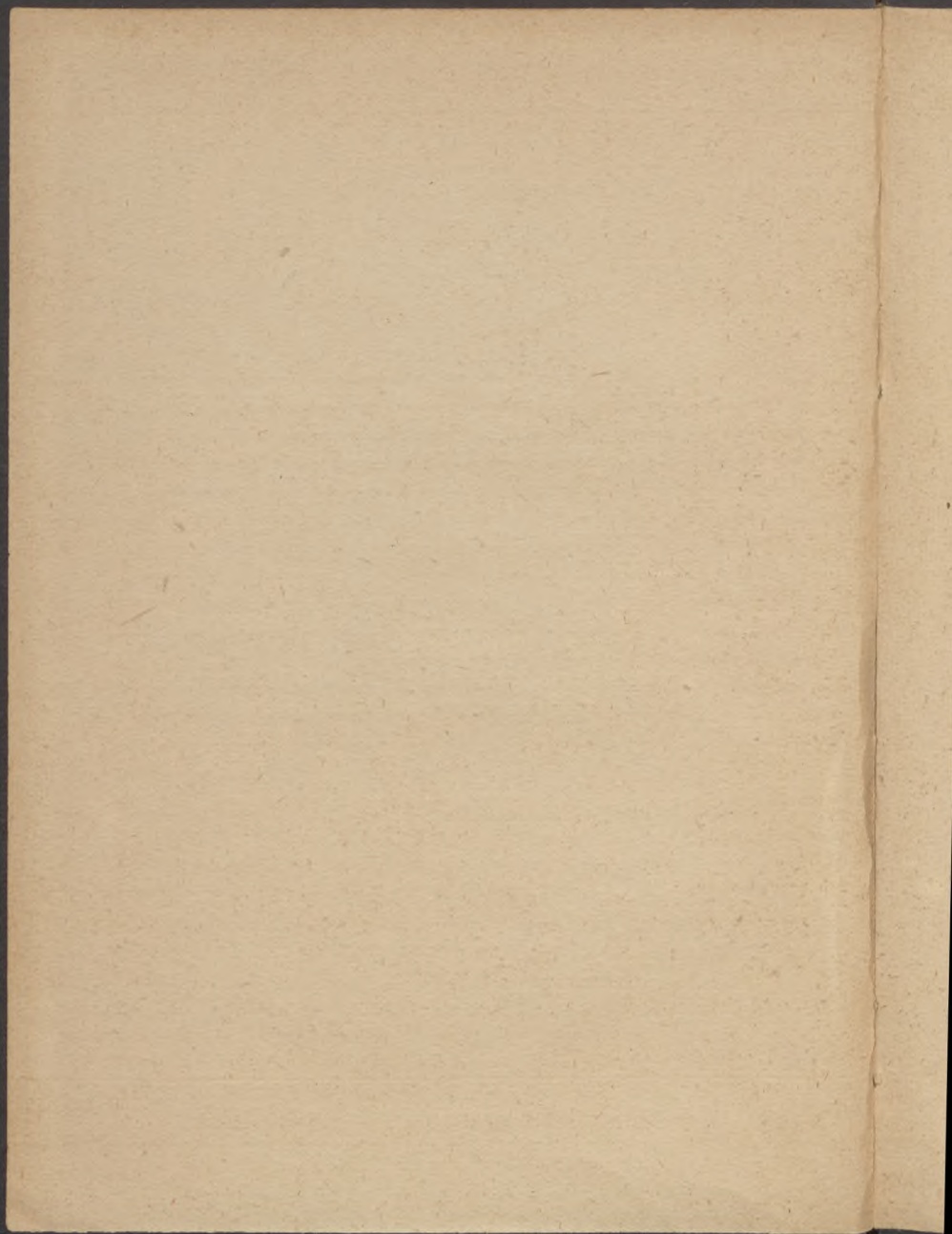

Felelős kiadó: Hampó József igazgató.
Fővárosi Nyomda Rt. — Felelős vezető: Duchon János.

Am
ügy
tan
épi
leg
sze
ma
bar
éde
egy
élm
e t
lom
nyá
viss

Amikor dr. Wassell 1842. júliusában visszakerült Amerikába, azonnal meglátogattam és néhány napot úgyszólván éjjel-nappal együtt töltöttem vele. Így jutottam ahhoz az anyaghoz, amelyre ezt az elbeszélést felépítettem. Kikérdeztem néhány tengerészt a *Marblehead* legénységéből is (ebben a történetben költött neveken szerepelnek); azután elutaztam Arkansasba, ahol alkalmam volt bizalmasan elbeszélgetnem a doktornak sok barátjával és hozzátartozójával; közöttük feleségével és édesanyjával is. Nem is vártam, hogy munkám, amely egyszerű adatgyűjtésnek indult, végül mélységes lelki élménnyé váljék számomra; de így történt. Könyvemet e történet hőséneke ajánlom, nemcsak azért, mert bámulom a bátorságát, hanem hálából is azért, mert mindnyájunk életének ezekben a legsúlyosabb napjaiban visszaadta és megerősítette hitemet az *emberben*.

James Hilton.

ELŐSZÓ.

Corydon Wassell 1884-ben született, nevezetes napon: július 4-én és eléggé nevezetes helyen: Little Rockban, Arkansasban — Douglas MacArthurnak is ez volt a szülővárosa. A Wassell-család Kidderminsterből származott át Amerikába; hogy a Corydon-név honnan eredt, azt, sajnos nem sikerült kiderítenem.

Corydon Wassell ifjúkorában sok iskolát megjárta és sok helyen megfordult. A pályaválasztás kérdését egészen huszonkétéves koráig halogatta. Akkor hirtelen elhatározással beiratkozott a baltimorei John Hopkins orvosi egyetemre és Little Rockban, 1909-ben megkapta az orvosi oklevelet. Orvosi gyakorlatát Tillarban, egy arkansasi kisvárosban kezdte meg.

A következő öt esztendő alatt neki is kijutott a fiatal orvosok problémáiból, küzdelmeiből és az élet nehézségeiből. Dr. Wassell azonban jókedélyű fiatalember volt, szeretett szórakozni, nagyokat nevetni és nem eresztette búnak a fejét amiatt, hogy vannak a világon egyes kiváltságosak, akiknek a sok sem elég, míg a tömegeknek a mindennapira is alig telik. De szívvel-lélekkel a szegények és az elhagyatottak pártjára állt; még pedig olyan magától értetődően és természetesen, amint ez kötelessége minden jó orvosnak és minden jó embernek. Egyébként pedig keményen dolgozott, élvezte az életet és igen nagy népszerűsége tett szert azok között, akik nem tudták megfizetni a honoráriumot.

Ebből az időből két cselekedetét érdemes feljegyezni: kidolgozott egy tervezetet, hogyan lehetne néger munkáscsoportok számára ingyenes orvosi rendelőket felállítani, és feleségül vett egy falusi tanítónőt.

Az 1913-ik évben a szucsai egyetem rektora amerikai körútja során Tillarba is ellátogatott és a protestáns templomban beszédet tartott Kína bajairól és a kínai misszionáriusok gyönyörű hivatásáról. A doktor, aki ott volt a templomban, világosan érezte, hogy ez a beszéd neki szólt; szenvedők és nyomorultak várnak rá a tengerentúlon. Felesége mindenben egyetértett vele; így hát néhány hónap múlva búcsút vettek Arkansastól és Wu-Cangban, a Jang-Ce-Kiang partján telepedtek le, mint misszionárius-jelöltek. A doktor itt nagy buzgalommal feküdt neki a kínai nyelv tanulásának; közben dolgozott a booni egyetemi kórházban és nevelte a gyermekeit.

Tizenkét évet töltött egyfolytában Kínában. Mindössze egyszer, 1913-ban volt otthon rövid szabadságra. Felesége is velement és legkisebb gyermekük, egy fiú, Amerika földjén, apja szülővárosában látta meg a napvilágot.

Ebből a tucatnyi esztendőből négy az európai háború idejére esett. Kínában háborús év volt valamennyi.

Dr. Wassell sohasem tekintette ezeket az éveket elvesztegetett időnek. Megtanulta szeretni a kínai népet annyira, hogy boldogság volt számára, ha közöttük lehetett; betegségeket állapított meg, amelyeket nem ismertek fel az ottani orvosok; idegorvosi tanfolyamot végzett a pekingi orvosi egyetemen; bakteriológiát tanult Hunan-Jaleben; cikkeket írt különböző orvosi lapokba trópusi betegségekről és ezer meg ezer csigát vizsgált meg mikroszkóp alatt, hogy megtalálja a járványos keleti vérhas bacillushordozóját; kínai diákoknak tartott előadásokat kínai és angol nyelven; barátkozott

az angol és amerikai lakossággal és elkerülte a surlódásokat a buddhistákkal és a katolikusokkal egyaránt. Tetőtől talpig igazi misszionárius-orvos volt ebben az időben.

Később megvált a misszióstarsaságtól és hármaskor foglalkozást vállalt. Kikötői orvos lett Kupiangban; főorvos egy katolikus kórházban és magánygyakorlatot is folytatott. Életében is nagy változás állt be: első felesége meghalt és a doktor másodszor is megházasodott. Egy amerikai missziós ápolónőt vett el, mostani feleségét. Egész idő alatt hol háborúkkal és forradalmakkal volt dolga; hol különféle betegségekkel és járványokkal; és ő egyforma odaadással kezelte a betegeket a fronton, a kínai hadseregben és az angol konzulátuson az ostrom alatt álló engedményes területeken... Hogy mindezt miképpen tudta összeegyeztetni, azon csak az csodálkozhatik, aki nem ismerte dr. Wassell jellemét. Utja egyenes volt bonyolult körülmények között is és lelki egyensúlyát semmiféle kavargás nem kavarghatta fel.

(Ebben az időben — és ez fontos, mint alapja minennek, ami később történt — lett az amerikai flotta tartalékos tisztje.)

1927-ben annyira zavarossá és veszedelmessé vált a helyzet Kínában, hogy családos ember nem maradhatott ott tovább. A doktor családjával együtt hazatért Little Rockba és ismét megkezdte a praxisát. Az első hat hónapban pontosan annyit keresett, hogy ki tudta fizetni belőle a rendelője házbérét. Nemsokára azonban hatósági orvosi állást kapott — az iskolai egészségvédelmet kellett megszerveznie és ellátnia — és azután már jobbra fordult a sora. De *simán* ezek után sem mentek a dolgai, mert hamarosan megint lándzsát kellett törnie a szegények és az elnyomottak mellett. A diftériajárvány miatt történt. A kötelező oltás díja két és fél dollár volt; de a katolikus lakosság, amely szegényebb volt a protestánsnál és a néger népesség, amely

a koldusnál is szegényebb volt, még ezt sem bírta megfizetni. És voltak a városban más szegények is, mindenféle fajtájuk, színűek és vallásuk. Dr. Wassell síkra szállt valamennyiükért; nem a keresztesvitéz hősi pózában, hanem mint hivatalos egészségvédő, akinek meggyőződése, hogy egyedüli hivatása megvédeni a nép egészségét.

Azután beállt a nagy gazdasági válság; erre még jobban elfogytak a dollárok és még jobban szaporodtak a betegségek. Arkansas egyik-másik vidékén malária-járvány ütötte fel a fejét. Mivel dr. Wassellról köztudomású volt, hogy Kínában élt, a különböző tropikus lázak hazájában: őt bízták meg a járvány leküzdésével. Különösen sok volt a maláriás beteg a helybeli Polgári Átképző Tanfolyam* táboraiiban, amelyeket részben a Mississippin helyeztek el hajókon és amelyet ezért „szárazföldi polgári flottának” csúfoltak. A doktor szerette ezt a foglalkozást, sok embert megmentett, sok jóbarátot szerzett a fiatalság körében és majdnem olyan boldog volt, mint egykor Kínában.

De ott volt az igazi flotta, amelyet nem tudott elefejtteni és amely nem feledkezett meg róla. 1936-ban, ötvenkétéves korában tényleges szolgálatba lépett és 1940-ben (hol volt már akkor a Polgári Átképző Tanfolyam!) Kay-Westben, egy tengeralattjárón teljesített szolgálatot. Néha aggodalom fogta el: nem találja-e majd a felsőbbség öregnek, ha egyszer komoly háborús veszélyben komoly feladat várna rá.

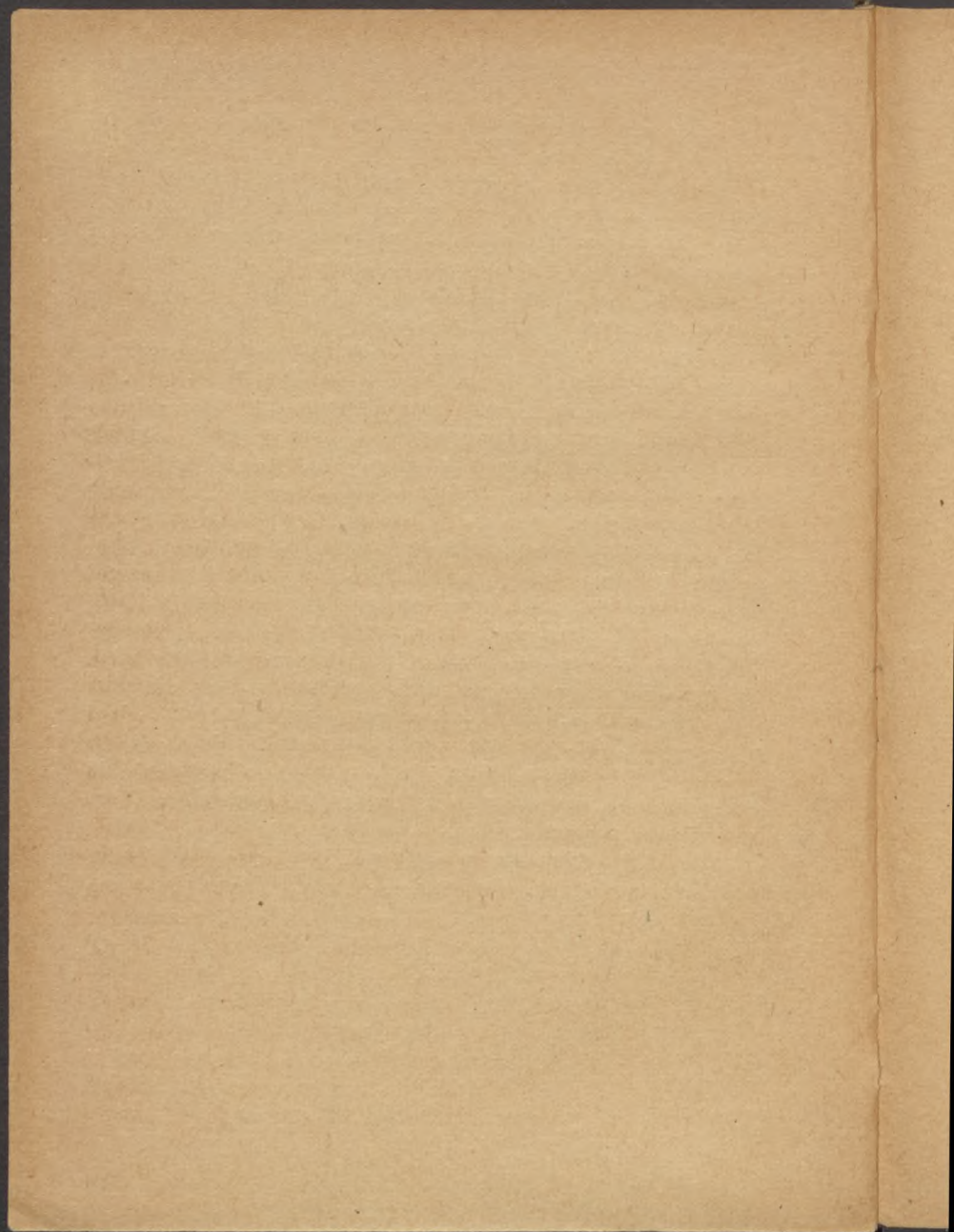
Pedig ebben az időben már kibontakoztak küldetésének körvonalai. 1941 szeptemberében Cavite-be rendelték; december 7-én reggel kellett volna indulnia San Franciscóból. Az indulást elhalasztották és dr. Wassell

*) Különleges amerikai intézmény; az első világháború veteránjainak és az ifjúságnak polgári foglalkozásokra való átképzésére,

máshová irányították. Január végén indult el a hajója — Jáva szigete felé.

Két amerikai cirkáló, a *Houston* és a *Marblehead* február negyedikén a jávai part mentén súlyos veszélyt szenvedett a sokszoros túlerőben lévő japán haderőtől. A hajók erősen megrongálódtak, de azért valahogyan bevonszolták magukat a kikötőbe. A sebesülteket elszállították a sziget belsejébe, a jávai kórházba. Dr. Wassell, aki csak néhány napja érkezett a szigetre, különleges megbízással szintén odarendelték.

„Dr. Wassell — így szólt az Egyesült Államok elnöke abban a rádióbeszédében, amelyet 1942. április 28-án intézett az amerikai néphez — nem hagyta magukra betegeit, bár ez azt jelentette számára, hogy velük együtt a japánok fogságába kerül. De ő betegeit is megakarta menteni ettől a sorstól és elhatározta, hogy megkísérli a lehetetlent: kiszabadítja Jávából kilenc emberből álló kis csapatát. Mindegyiküket külön-külön megkérdezte, vállalják-e a kockázatot és valamennyien veletartottak. Először a tengerpartra kellett velük kijutnia. Testileg-lelkileg gyötrelmes vállalkozás volt ez, lángban álló szigeten, folytonos légitámadások között, olyan betegek számára, akik közül egyik-másik megmozdulni is alig tudott. De dr. Wassell tudásával és gondoskodásával életbentartotta őket és saját bátorságával lelkesevést öntött beléjük. Ahogyan a flotta hivatalos jelentése mondja: „Dr. Wassell hasonlatos volt ama Jó Pásztorhoz, aki életét adja juhaiért.“

A *Marblehead* matrózai fel-felnéztek fekvőhelyükről; szeretnék volna tudni, miféle ember lesz az új orvosuk. Sebesültek voltak, összeégettek, szenvedők; sokezer mértföldnyire hazájuktól, idegen országban, idegen nyelven beszélő emberek között; hajójuk összeroncsolódott; csatát vesztek. A testi fájdalom, a vereség szégyene és az elhagyatottság érzése versenyt gyötörte őket a hosszú úton, amely Tjilapjaptól, a partról a sziget belsejében lévő kórházig vezetett. Ott ügyeskező hollandus sebészek foltozgatták össze őket és a betegeket lassankint valami szomorú nyugalom szállta meg. A hollandusok nagyon kedvesek voltak és a bennszülött ápolónők úgy surrantak ide-oda az ágyak között, mint a barátságos kis állatkák. De ami ennyi baj után igazán jobb kedvre tudta deríteni ezt a szomorú csapatot, az a jó hír volt, hogy egy amerikai hajóstiszt-orvost rendelték ki a gondozásukra.

Amikor az ember beteg, kínok között hánykolódik és segítségre szorul: a doktor személye nagyon fontossá és érdekessé lesz számára. Ha a betegnek elég ideje van, hogy maga elé képzelje az orvosát, akaratlanul is eszményképet alkot magának felőle és ezt a saját képmására teremti meg. McGuffey, a hajószakács, akinek könnyebb sebesülései voltak, mint a többieknek, úgy képzelte el, hogy a doktor hatalmas, megtermett legény; földönjáró félisten, akinek erős a keze és mély, dörgő a hangja, mint a skót juhászkutya ugatása. McGuffey

az óriástermetű embereket szerette és a selyemszörű, erős, hűséges kutyákat. Francini, a másodosztályú matróz egészen másképen képzelte el a doktort. Háború előtt matematikát szeretett volna tanulni és tűzértiszt akart lenni; most azonban csak egyetlen vágy égett lázas agyában: bár enyhülnének végre a szörnyű kínok, amelyeket srapel-szagatta sebei okoztak neki. De azért ő is gondolt rá néha, milyen lesz a doktora: nyugodt, tanult embernek képzelte, aki az emberi test problémáit úgy oldja meg, mint a matematikus egy nehéz másodfokú egyenletet.

Nem igen gyanították egymásról és a viláért sem vallották volna be, hogy valamennyien eszményképét festegetnek maguknak az orvosukról. De amikor megtudták, hogy a doktor aznap orvosi látogatásra készül a kórteremben, kíváncsian, vágyódva és reménykedve pillantottak fel, valahányszor ismeretlen lépések neszt hallották a folyosó felől.

És egyszerre csak belépett a doktor.

Első pillanatban, mielőtt még őt magát megláthatták volna, a cigarettáját látták hosszú, fehér szipkában. Ez váratlan látvány volt és most már elkészülhettek rá, hogy több meglepetés is vár rájuk; még pedig a kellemetlen fajtából, mert ha tökéletesnek képzeltünk valakit, elszomorító az ellenkezője. Nem volt ezen az emberen semmi bámulatraméltó — kivéve talán a fülét, amely eléggé nagy volt. (McGuffey, akinek tulajdon jobbfülét felerészben leégette egy bombatámadás, először is ezt vette észre rajta). Azután: az öltözködése sem olyan hanyag, sem olyan gondos nem volt, hogy legendákat szőjjenek róla a kórház világában; nyitott inge és könnyű vászonnadrágja mindennapian rendes és tiszta volt; és szinte mentegetőző arckifejezéssel lépett be a kórterembe, mintha nem volna benne egészen bizonyos, hogy jó helyen jár.

Még hozzá, nemesak, hogy hosszú szipkával a szá-

jában nyitott be, hanem rá is támaszkodott az utolsó ágyak egyikének a támlájára és lassan, vontatott hangon szólalt meg:

— Jó reggelt, fiúk!

Azután megmondta a nevét, de hozzátette:

— Hívjanak csak doktornak, vagy akárhogyan, ahogyan maguknak tetszik.

(McGuffey cinikusan gondolta magában: majd mindjárt hívlak valahogyan, csak szórd tele tovább is az ágyamat cigarettahamuval...) A doktor meg tovább beszélt, mintha a saját hangja önbizalmat öntött volna beléje:

— Fődolog, hogy tudják meg: azért vagyok itt, hogy segítségükre legyek. Fel hát a fejjel; most már az egyenesben vagyunk, és mától kezdve minden jóra fordul. Természetesen ezentúl is a holland doktorok kezelik magukat (hála Istennek — gondolta McGuffey); az én feladatom csak az, hogy felügyeljek magukra a gyógyulás ideje alatt és valamennyiüknek gondjukat viseljem. Ne búsuljanak: egy-kettőre makkegészségesek lesznek valamennyien.

A *Marblehead* sebesültjei gondolatban sóhajtottak egy rövidet. A régi nóta. Nem rossz szöveg, szó sincs róla és ha jó, durva tengerészhangon harsogják a fülükbe, még jól is esett volna hallaniok; kissé életkedvre kaptak volna tőle. De ez a furcsa, lassú, vontatott beszéd és ez a hosszú cigarettaszipka — nem, mindez együtt egy esepet sem hatott meggyőzően.

McGuffey vállat vont a takarója alatt és azt gondolta magában: ilyen a mi szerencsénk, mindennek a tetejébe még ilyen alakot is küldenek a nyakunkra.

Ebben a pillanatban a doktor sem volt éppen elragadtatva a megbízatásától. Először is: sejtelve sem volt róla, mi lesz itt a dolga, mert a kórház olyan jól volt felszerelve és a holland orvosok szemmelláthatóan olyan kitűnően értették a dolgukat, hogy úgy látszott: nem igen lesz itt tennivalója. Eleinte tehát nem sok jót ígért itt magának — nem cinizmusból, inkább megalázkodásból, annak a rideg valóságnak a tudatában, hogy amióta csak a világon van, egyetlen állásában sem sikerült igazi nagy eredményeket felmutatnia. Nem volt valami nagy szerencséje sem a tudományos pályán, sem a közéleti működés terén, akár Kínában próbálkozott, akár odahaza a hazájában.

Nem szokta arra vesztegetni a drága időt, hogy sajnálgassa magát; de most, amikor már ötvenhétéves is elmúlt, mélabusan gondolt arra, hogy azt a bátor bizakodást, amely alaptermészete volt és amellyel minden új munkájába belefogott: nem mindig iazolta a siker. Lehetséges — gondolta, de megint csak anélkül, hogy elérzékenyült volna saját sorsán — hogy ő is csak azok közül való, akiket a világ „szerencsétlen flótásoknak“ nevez; akiknek „semmi sem sikerül“. Annyi bizonyos: éppen elég balsikerre tekinthet vissza ahhoz, hogy elgondolkodjék rajta: hozhat-e valakinek szerencsét a vele való kapcsolat.

Mostani állását azonban egyedül a szerencsének köszönheti. Vagy talán a balsorsnak. Felfogás dolga.

A gyógyszerkészletet rendezte a surabayai kikötőben, amikor különös felfedezésre bukkant: egy ládában, amelyben a felirat szerint jódtinkurának kellett volna lennie, torpedógyutacsokat találtak, amikor felnyitották. Ennek fele sem volt tréfa; szabotázscelekedetre is lehetett gondolni. A doktor sietett a tengernagyi hivatalba, hogy jelentést tegyen az esetről. Véletlenül akkor ért oda, amikor a tengernagy éppen kétségbeesetten igye-

kezett egy orvost előkeríteni valahonnan. A beszélgetés tehát igen egyoldalúvá vált és el sem jutott a torpedógyutacsok ügyéig.

— Végre, egy doktor! Soha jobbkor.

— Tengernagy úr, én...

— Nem fontos a neve. Akárhogyan hívják, éppen magát kerestem.

— Tengernagy úr, én azért jöttem, hogy...

— Bánom is én, hogy miért jött. Szükségem van egy orvosra a jávai kórházban...

— De tengernagy úr...

— Holland kórház és a mi sebesültjeink feküsznek benne; legtöbbször a *Marblehead* hajóról. Szükségem vagy egy amerikai orvosra, összekötő tisztnek. Maga megfelel. Induljon azonnal.

— Parancsára tengernagy úr, de én tulajdonképpen azért jöttem, hogy jelentést tegyek egy ládáról, amelyben...

— Nincs idő jelentgetésekre. Adja majd be írásban. Félóra múlva indul egy repülőgép.

— De...

A tengernagy azonban már ott sem volt. A doktor magámaradt, zsebében a torpedógyutaccsal (ennek kellett volna igazolnia a jelentését, ha ugyan eljuttott volna odáig) és fülében csengett a félreérthetetlen parancs: „Induljon azonnal. Félóra múlva megy a repülőgép.”

Mit tehetett volna? Felszállt a repülőgépre és most itt volt a kórházban, azok között az emberek között, akikről maga sem tudta, hogyan, de neki kellett gondoskodnia. Azonban tisztában volt azzal, hogy a haditengerésznél meg kell tennie, amit parancsoltak neki. Ha megteszi, minden rendben van. Kevesebbet nem szabad tennie, de többet sem vár az embertől senki. Mivel pedig ezek a fiúk szintén a haditengerésznél szolgálnak, bizonyosan éppen olyan jól tudják, mint ő, hogy nem a maga jószántából került közéjük.

Még valamit feltett magában (bűnbánóan gondolván vissza egy-két esetre a multjából): nem húz többé ujjat a bürokráciával, még akkor sem, ha ez azt jelenti, hogy órákat kell töltenie azzal, amit a világon legjobban utált: hivatalos űrlapok kitöltésével. És hogy jószándékát azonnal be is bizonyítsa önmaga előtt, elővette a noteszét, hogy feljegyezze a sebesültek személyi adatait. Végigment a két sor ágy között és egyenkint megkérdezte minden betegről — már amelyik olyan állapotban volt, hogy tudott neki felelni, — mi a neve, hány éves, mi a rangja, milyen a katonai multja, melyik felekezethez tartozik és így tovább.

Igy ütött ki a doktor első találkozása a *Marblehead* legénységével és ez az első személyes találkozás csak még keserűbb kiábrándulás volt majdnem valamenynyik számára. Az egyetlen kivétel Sun volt, a kínai hajópincér, akit borzalmasan összeégetett az a japán bomba, amely néhány nap előtt csapott be a *Marblehead* konyhájába. Sun azóta egy mukkanást sem hallatott, még az egésznapos, kínos-keserves utazás alatt sem, amíg Tjilatjaptól a jávai kórházig jutottak; szemhunyorítás nélkül engedte, hogy a holland doktorok csináljanak vele, amit akarnak — bár ez alapján véve bolondság volt, mert ha csak a legkisebb jelét is adta volna annak, mennyire fáj a kezelés, kapott volna még egynéhány injekciót és nem kellett volna szenvednie.

Sun nem várt már semmit — vagy talán elkészült mindenre: ezért még az sem lepte meg, amikor a doktor megállt az ágya mellett és anyanyelvén szólt hozzá.

A doktor kiment a kórteremből és minden szükséges tudnivalót átmásolt a noteszből abba a hivatalos jelentésbe, amelyet majd annak idején személyesen lesz szerencséje átadni a surabayai haditengerészeti főhadiszálláson. Lassan, keservesen dolgozott, de hát kötelesség: az kötelesség. Azután látogatást tett egy másik be-

tegszobában, amelyben a *Marblehead* könnyebb sebesültjei feküdtek; itt helyezték el a *Houston* sebesült matrózait is. Itt is fel kellett vennie a betegek adatait, mert hát ő volt az összekötő tiszt a holland orvosok és valamennyi — összesen negyvenkét főnyi — amerikai bajtárs között. De mint minden vérbeli orvos: ő is azok iránt érdeklődött legjobban, akiknek legnagyobb szükségük volt rá; már ment is vissza a „komoly“ kórterembe, második és most már nem egészen hivatalos látogatásra. Különben is épen úgy szeretett beszélgetni, mint amennyire utált írkalni és most, hogy túl volt az írásbeli feladaton, megengedhette magának, hogy kissé elszórakozzék a betegeivel. Minden ágynál megállt, mosolyogva szólt néhány barátságos szót azokhoz, akik tudtak rá figyelni; szó nélkül rámosolygott azokra, akik olyan rosszul voltak, hogy alig hallották, mit szólnak hozzájuk és jóindulatú, résztvevő doktor-pillantással nézte végig azokat, akik még nem tértek eszméletre. A betegek most már kezdték az *igazi* dr. Wassellt látni benne és nem azt, akit lázas álmaikban elképzeltek: ez volt az első lépés ahhoz, hogy megszeressék.

Minden beszélni tudó betegét megkérdezte, honnan való. Amikor egyikük azt felelte, hogy Arkansasból, a doktor élénken érdeklődött, hogy az állam melyik tájáról és amikor választ kapott, diadalmasan kiáltott fel:

— Remek! Ismerem azt a helyet. Ott kezdtem meg az orvosi gyakorlatot, közel harminc év előtt. Egy ültetvénynek voltam a rendelőorvosa; majdnem minden betegem színes volt; hol tudtak fizetni, hol nem. Hát hol egy kocsi fát hordattam be velük az udvarba, hol egy zsák krumplit fogadtam el honorárium fejében; néha egy csirkét is hozott valamelyik vasárnap ebédre, — nekik is, nekem is kellemesebb volt így, mintha pénzért kellett volna zaklatnom őket. Nehéz idők voltak, sok házigonddal és gyakran mértföldeket kellett megteenni lóháton, hogy az ember eljusson a hegyekbe valami kis

kalyibához — de, akár hiszi, akár nem, olyan okos lovam volt, hogy ha késő éjszaka hívtak beteghez, csak odafelé kellett ébren lennem; visszafelé magától hazatalált az én jó öreg lovacskám; alhattam a hátán, mint a bunda. Ismert minden utat, minden gázlót, minden hidat és szépen kikerülte a lehajló faágakat, hogy ne csapódjanak az arcomba. Nem volt olyan jó lovam soha, nem is lesz többé...

Az arkansasi fiú arca — Hanrahannak hívták — túlságosan össze-vissza volt kötözve ahhoz, hogy elmosolyodhassék, de az a félszeme, amely kilátszott a kötés alól, ragyogott a gyönyörűségtől, amíg a doktor elbeszélését hallgatta.

A szomszéd ágyban fekvő beteg, aki szintén odahallgatott, hirtelen közbeszólt:

— Kínai nyelven beszélt az előbb, doktor?

A doktor feléje fordult:

— Persze, hogy kínai nyelven. Évekig éltem Kínában. Missziós orvos voltam odakint... De azért végig megmaradtam arkansasi sündisznónak.

Hanrahan egyetlen szeme megint felragyogott.

Mielőtt kiment a kórteremből, még egyszer megállt McGuffey ágyánál — ez volt legközelebb a kijarathoz — és búcsúzóul ezt mondta a betegeknek:

— Fiúk, vegyék még egyszer tudomásul: azért vagyok itt, hogy segítségükre legyek. Akármit szeretnének, csak szóljanak. Nem kell semmi ceremónia, csak mondják meg, mi a kívánságuk és én teljesítem, ha módomban áll, — természetesen, ha nem ütközik a szabályzatba. Észrevette, hogy McGuffey kissé szemtelenül nézegeti.

— Halljuk, McGuffey, mit forgat a fejében. Talán kívánna valamit?

— Sok mindent, doktor úr, de nem hiszem, hogy örülne, ha megmondanám.

Egyváran elnevezték magukat, de nem sokan, mert

a legtöbbjük nem volt éppen nevetős kedvében. A doktor elsiklott a felelet felett; már ismerte az ilyenfajta embereket (vagy inkább azt hitte, hogy McGuffey azok közül való, akikre gondolt): ezekkel nagyon sok baj lehet, ha az ember felbátorítja őket a pimaszkodásra. Várt, még egy pillanatig; remélte, hogy még megszólal majd valamelyik betege. Végre, messziről, a kórterem mélyéből felhangzott egy mély, bánatos hang: Goodenak a hangja volt, aki elveszítette a félszemét:

— Mindnyájunknak egy a kívánságunk, doktor. Haza szeretnénk menni.

Senki sem nevetett, nem is szólt senki egy szót sem. De a mélységes hallgatás, amely Goode szavait követte, mindennél ékeesebben beszélt. A doktor megértette őket; maga is csodálkozott rajta, mennyire megértette. Hazavágyódnak ezek a szegények, hát van ennél természetesebb? A kórház tiszta és kényelmes; a holland doktorok jóságosak és értik a dolgukat, de azért csak jobb volna az óceán tulsó partján, odahaza... De hát ezen nem lehet segíteni. Néhány lépést tett a két ágy sor között lévő keskeny uton és csöndesen mondta:

— Tudom, fiam. Ha nem mondta volna, akkor is tudnám. De hát, látja, ezen az egy bajon nem segíthetek. Azért küldtek ide, hogy *itt viseljem* gondjukat; felsőbb parancs, tudják, ez mit jelent. Persze, lehet, hogy később majd másképen beszélünk; alapos reménység van rá... De addig is, higgyék el, nagy szerencse, hogy idekerültek. Jó kis hely ez és semmi más dolguk nincs, mint az, hogy minél előbb meggyógyuljanak... Becsületszavamra mondom, én nem ereszteném bűnük a fejemet a maguk helyzetében és nem törődnék vele, mi lesz holnap. Fő az, hogy már egyenesben vagyunk.

Meggyőződés nélkül beszélt és valóságos megkönnyebbülés volt számára, hogy megint McGuffeyhez fordulhatott — ez legalább szemtelen volt és nem nehezítette a szívét.

— Most pedig halljuk: kíván-e valaki más is valamit; valami olyat, amit megkaphat; amit *én* megszerezhetek neki. Nem jutott még semmi okos kívánság az eszébe, McGuffey?

McGuffey olyan hangon felelt, mintha magában kissé mulatna a doktor buzgólkodásán:

— Sose törődjék velem, doktor. De ha kaphatnék egy nagy adag csokoládéfagylaltot, nem küldeném vissza.

Néhányan megint nevettek egy kicsit McGuffey „bemondásán” de nem egészen szívből jövő nevetés volt. A doktor szó nélkül kiment a kórteremből.

A folyosó tulsó oldalán volt egy kis különszoba. A kórház igazgatósága ezt a szobát jelölte ki az egyetlen tiszti sebesült számára, bár az tiltakozott a megkülönböztetés ellen. A tisztet Wilsonnak hívták és olyan súlyos égési sebeket szenvedett, hogy a doktor azt hitte, nem lesz eszméleténél az átkötözés szörnyű kínjai után. Amikor azonban a tárva-nyitva álló ajtón át belépett, a vastag pólyák közül kedélyesen érdes katonahang köszöntött rá:

— Jó reggelt, doktor!

— Jó reggelt. Hogy érzi magát?

— Mint egy égő parázzsal megrakott teherautó. Át-hallatszott hozzám az a kis szónoklat, amelyet a fiúkhoz intézett. Szívből helyeslem — legalább is azt a részét, hogy nem kell semmi ceremónia meg más efféle sallang. Nem muszáj egymásnak szalutálnunk, amikor találkozunk a... az izé előtt.

— Jóideig nem lesznek efféle gondjai, — szakította félbe az orvos. Szántsándékkal beszélt nagyon tárgyil-

lagosan: első pillantásra tisztában volt vele, hogy Wilson nyers tréfálkozása csak afféle erőmutatvány. Mindenki a maga módján próbálja megvívni a harcát a testi-lelki gyötrelmekkel. — Mozdulatlanul fekszik majd a hátán legalább egy hónapig. — Elővette a noteszát. — Mondjon el magáról egyetmást. Csak annyit, amennyi szükséges a hivatalos feljegyzésekhez.

— Nem kap hányingert ezektől a hivatalos feljegyzésektől?

— Mit csináljak? Hozzátartozik a mesterségemhez.

— Sajnos, az enyémhez is. Minden rovatot háromszor egymásután kitölteni — brr.

— Sebaj. Legközelebb háromszor adjuk vissza a japánoknak. Most pedig feleljen a kérdéseimre.

— Jó, jó. De mielőtt kérdezgetni kezd, előbb feleljen maga nekem. Mondjon el mindent a fiúkról, milyen állapotban vannak. Azt sem tudom, kik fekszenek odaát. Meggyógyul valamennyi? Csukja be az ajtót; akkor őszintén beszélhet.

A doktor becsukta az ajtót, azután visszament az ágyhoz és egyenként felsorolta a sebesültek neveit. Nagyjából azt is megmondta, melyiknek milyen a sebesülése,

— De, ugye, mindnyájan meggyógyulnak?

— Remélem. De az égési sebek, sajnos, nagyon csunya következményekkel járhatnak. A szervezet megrázó kódtatása okozza a halált, nem a seb maga. Néhány nap múlva fog beállni a krízis; a legtöbb beteg csak akkor tudja majd meg, milyen súlyos az állapota. Bailey nagyon rossz bőrben van és Edmundsért is aggodom egy kissé. Félszeme oda van és lehet, hogy a fellábát is le kell majd vágni. Dr. Voorhuys már tegnap este akarta amputálni, de én kikönyörögtem, hogy várjunk még egy kicsit. Hátha van még valami reménység, hogy megmentjük a lábát. Nem mintha dr. Voorhuys nem volna remek orvos — de ha rólam magamról volna szó, én vállalnám a kockázatot a lábamért és gondolni,

hogy Edmunds is vállalná, ha eszméletén volna. Goode is elvesztette a félszemét, Müllernek pedig a karja és a lába roncsolódott össze. Ez a négy betegünk, úgy látom eléggé aggasztó állapotban van... De a többiek mind jobban vannak, mint ahogyan remélni lehetett.

— Hát én hogy vagyok? Azért kérdezem, mert a tiszta igazságot akarom hallani.

De a doktor nem mondta meg a tiszta igazságot, mert Wilson égési sebei a súlyosnál is súlyosabbak voltak és az volt az őszinte véleménye, hogy mindössze néhány napja van hátra. Mosolyogva felelte:

— Ha türelmesen fekszik egyideig, szépen rendbejön majd... Most feleljen erre a néhány kérdésre, aztán engedem aludni.

Feljegyezte a feljegyeznivalókat és menni készült. Wilson azonban hirtelen visszaszólította:

— Mondja, mit tud a helyzetről általában?

— Nem valami sokat, — felelte őszintén a doktor.

— Tegnap, mialatt Surabayában voltam, légítámadás volt.

— Igazán? És hogy érezte magát a légítámadás alatt?

— Utáltam, — felelte a doktor, ismét teljes őszinteséggel.

Ettől a perctől kezdve mindaketten megérezték, hogy jóbarátok lesznek.

A doktor kapott használatra egy Ford-kocsit, egy bennszülött soffőrrel. Beleült és elindult a városba, fagyaltot keresni. Nem látta be, mi rossz lehetne ebben. Soha sem olvasta orvosi könyveiben, hogy a csokoládé-fagylalt használna vagy ártana annak a betegnek, aki-

nek égési sebei vannak; de McGuffey állapota nem is volt súlyos, neki tehát bizonyosan nem árt meg ez a kis hűsítő. És ha annyira kívánja! Hiába, a doktornak az volt a megrögzött felfogása, hogy mindenkinek csak egészségére válhatik, ha megkapja, amit megkívánt — ha csak nem kíván valami egészen bolondot vagy lehetlenséget.

A főutcán talált egy cukrász- és cukorkásboltot, amelyben fagyaltot is árultak. Kis pergamentpohárban adták és nem volt egészen az, amit odahaza csokoládé-fagyaltnak neveznek, de már az is szép volt, hogy Jávában, háború idején egyáltalán lehetett fagyaltot kapni. A doktort különben is kellemesen lepte meg, hogy a város milyen „modern”: a főutcán mindenféle üzlet sorakozott egymás mellett és az ember éppen úgy megvehetett mindent, amire kedve támadt, mint Little Rockban vagy San Franciscóban. A járókelők természetesen kissé idegesek voltak; az utcasarkokon mindenfelé hirtelenében összevérődött, izgatottan beszélgető embercsoportokat lehetett látni; az utcákon nyüzsgtek a katonai teherautók és a veszélyeztetett pontokon frissen festett jelzések mutatták, merre van a legközelebbi rögtönzött óvóhely. De a város polgári élete azért rendes medrében folyt tovább; ezek a háborús jelek alig változtatták meg a képet. Surabayához képest, amely flottatámaszpont léteire állandó központja volt a légitámadásoknak, ez a város szinte teljes biztonságosnak látszott. A lakosság állandóan biztatta önmagát és egymást, hogy itt nincs veszély, legfőllebb véletlenségből eshetik le egy bomba (ezt úgy mondták, mintha a véletlenségből leesett bombához semmi köze sem lehetne annak, akire ráesik) és japán katona soha, amíg világ a világ, Jáva földjére nem teszi a lábát. A doktor nem vette ezt olyan bizonyosra. Ismerte a japánokat és tudta, hogy partraszállhatnak egy-két helyen, ha készek az öngyilkosságra is — és minden japán minden időben

kész az öngyilkosságra. Azt viszont ő is bizonyosra vette, hogy Jávát mindenáron tartani fogják...

— Legalább egy óráig eláll, — mondta a cukrász-kisasszony. Természetesen a fagylaltra értette.

A doktor nagyon vigyázott a kincsére, amíg a kórházba nem ért vele és mivel nem volt bizonyos benne, hogy egy órán túl is eláll, felkeltette McGuffeyt, hadd egye meg azonnal. A fiú előbb álmosan pislogott, majd nagyrameresztette a szemét, mintha azt hinné, hogy még mindig álmodik, a kis jávai ápolónő pedig, akinek a neve olyanformán hangzott, mint „Three Martini“,*) elvihogta magát.

— De doktor, az Isten szerelméért, — dadogta McGuffey. — Csak nem hitte, hogy komolyan beszéltém?

— Egye meg, — felelte a doktor. — Nagyon jó fagylalt. Én is ettem egy adagot a cukrászdában.

McGuffey felült az ágyában és az első kóstoló után elismerően csettintett a nyelvével. A többi betegek — már azok, akik ébren voltak — nevetve nézték a jeletet és csúvikük odakiáltott:

— Doktorbácsi, mi nem kapunk?

A doktor elmosolyodott:

— Mondok valamit, fiúk. — szólt egy kicsit el-érzékenyülten. — Igyekezzenek gyorsan meggyógyulni és amint jobban lesznek, jutalmul megfagylaltotzatom az egész társaságot... Magát is — tette hozzá és rámosolygott a kis Three Martinira.

Ezzel kiment a kórteremből és egy kis szorongással gondolt rá, mit szól majd hozzá a számvevőség, hogy fagylaltra költi a flottapénztár pénzét. Ezer hollandi forintot adtak a kezébe, amikor a megbízását megkapta és ezt a szép, kerek összeget saját belátása szerint költötte rá a betegek jóvoltára. Csakhogy a hatóságok,

*) Egy ismert koktél neve.

persze, gyógyszerközőkre gondoltak, meg szállítási költségekre, meg más efféle komoly szükségletekre — fagylaltra aligha. Ő meg nem eléggé leleményes ahhoz, hogy valami más címen vezesse be ezt a pazarlást az elszámolásba. Mindegy, no: ha Wilson szerencsésen túlesnék a válságon, akkor megbeszélhetné vele ezt a nehéz ügyet. Addig meg majd csak lesz valahogyan.

Múltak a napok és semmi jót sem hoztak. A brit csapatokat Singaporeban visszaverték; Csang-Kai-Sek Indiában járt és a japánok partraszálltak Borneóban. Bent a kórházban azonban elvesztették a jelentőségüket ezek a nagyfontosságú hadiesemények. A Marblehead összeégett, agyonroncsolt sebesültjei nem sokat törődtek a külső világgal, mert van az emberi szenvedésnek egy olyan foka, amelynek kietlen magasságában mindenki egyedül van a maga belső világával és sem a külső bajok nem érnek fel hozzá, sem részvétet nem tud már érezni. A doktor alig tehetett valamit ezeknek a szegény szenvedőknek az érdekében; buzgón figyelte hát hol jobbra, hol rosszabbra forduló állapotukat és naponta megírta róluk a jelentését. Az ápolónők sem tehettek egyebet, mint ő: vártak. A csersavas kenőcsnek egymagában kellett megküzdenie a gyilkos, mérgező égési sebekkel.

Bailey volt a legsúlyosabb állapotban; srapnel-szilánktól sebesült meg és amikor lélegzett, sipolva járt ki-be a levegő hátának nyitott sebén keresztül. Valamennyi beteg közül ő foglalkozott legtöbbet önmagával és sötét kétségbeesés fogta el, amikor arra gondolt, hogy talán fel sem gyógyul soha. Jóbarátságban volt Rennyvel, aki a szomszéd ágyban feküdt. Megindító volt az

igyekezetük, hogy lehetőleg egyidőben legyenek ébren: így legalább beszélgethettek egy kicsit és ez jól esett mindkettejüknek, akármilyen rosszul voltak is. Bailey minden erejét összeszedte, hogy a doktor előtt tárgyalgasson és nagyon józannak mutakozzék. Amikor Waskell először beszélt vele, megpróbálta kifagztatni afelől, hogy mennyire súlyos az állapota és amikor a doktor nem állt kötélnek, kitalált valamit, hogy kicsalja belőle az igazságot.

Elmondta neki az álmát. Óriási könyvesboltban találta magát és egyszerre csak észrevette, hogy a bolt közepén ül valaki és csendesen olvasgat. Jobban megnézte és akkor irtózáttal sejtette meg, ki az. Ettől a borzalmas felfedezéstől úgy megrémült, hogy hangosan fel akart sikoltani, de hiába próbálta, egyetlen hang sem jött ki a torkán.

— Azt hiszem ez az álom jelent valamit, doktor —
suttogta.

A doktor mosolygott, de röviden véget vetett a beszélgetésnek, mert a gyerek máris túlságosan sokat beszélt egyfolytában.

— Egyszerűen azt jelenti, hogy szeret olvasni, fiam.

— Nagyon. Maga is, doktor? Legjobban az egészen moderneket szeretem. Maga is nagy írónak tartja Steinbecket?

A doktor — egy kis kínos szünet után — azt felelte:

— Őszintén megvallom, édes fiam, én bizony még annyi szépirodalmat sem olvastam, amennyi az általános műveltséghez tartozik. Beismerem, hogy ez egyedül az én szégyenem, mert szegény jó anyám, Isten tartsa meg, mindent megtett, hogy tisztességes nevelést adjon nekem...

Igy aztán, ahelyett, hogy a beteg beszélt volna könyvekről, a doktor kezdett mesélgetni az édesanyjáról és a szegény fiú kissé megkönnyebbülten merült álomba, a doktor egyhangú elbeszélésétől és a kábító-

szerektől, amelyekkel bőven ellátták, ahányszor felébredt és érezni kezdte a kínjait.

Aznap éjszaka hangosan kiáltozni kezdett álmában. Az ápolónő szaladt a doktorért. Dr. Wassell megsímogatta a fiú kezét és homlokát, szelid szavakkal csitíttatta; azután vele maradt akkor is, amikor már újra csöndesen aludt.

Bailey akkor is az ágya mellett találta a doktort, amikor reggel felébredt. Magas spanyolfalak álltak körülöttük; kettesben voltak. Egy szelid jávai légyfogó gyíkocska surrant ide-oda, furcsa, bohókás kanyargásokkal a magas ablakpárkány és a spanyolfal teteje között.

— Jó reggelt, doktor, — szólalt meg a beteg, majdnem jókedvűen. — Képzeld, megint ugyanazt az álmot láttam. Tudja, a könyvesbolt... De most *tudtam* sikoltani. Remélem, nem ébresztettem fel a többieket.

— Sebah, fiam, — nyugtatta meg a doktor. — Nem vétett vele senkinek.

„Nem vétett senkinek“ — ezt el lehetett mondani szegény kis Bailey egész tizennyolcesztendő életéről. Talán ezért feküdt olyan csöndesen, megbékélten utolsó földi szavai után, amíg az Ismeretlen el nem jött érte.

Jávai munkások ásták meg a sírját a város szélén a temetőben és a doktor is ott volt a gyászszertartáson, amelyet egy hollandus táboripap tartott. Nem volt ott senki a flotta részéről, díszlövéseket nem adtak le a hősi halott bajtárs fölött, de a légierő egy különítménye átrepült a szomszédos repülőtérről és a szertartás alatt ott keringett a kék levegőben. Sütött a nap, fényben fürdött az egész vidék. A doktor a temetés után lefényképezte

a sírt, amelyet virágokkal borított el a helybeli lakosság. Majd egyszer, gondolta, elküldi ezt a képet Bailey édesanyjának.

A legtöbb beteg állapotában beállt a válság. Hősiesszen tűrtek valamennyien, megadással szenvedték el a költözések és átköltözések gyötrelmeit; a kórteremben állandóan égett hús szagától volt terhes a levegő. A doktor felkészült rá, hogy lesz több haláleset is, de a betegek mind életben maradtak és egyszerre csak arra virradt a kórház, hogy a kétes kimenetelű „esetek“ szinte egy időben estek át szerencsésen a krízisen.

A doktor aznap reggel is éppen olyan barátságosan és vidáman köszöntött rájuk, mint máskor: „Jó reggelt, fiúk!“ De azonnal észrevette, hogy a beteg-kórús új hangnemben felel a köszöntésre. Végigjárt az ágyak között és megállapította, hogy a *Marblehead* minden sebesültje túl van az életveszélyen.

— Látom, — mondta, — hogy átkozottul rossz bőrben vagytok ma valamennyien. Halljuk, ki szeretne egy szép, divatos, testhezálló koporsót?

A betegek felkacagtak a nyers tréfára. A doktor komolyabban folytatta:

— Jól van, jól, gyerekek, de azért vigyázni kell; nem szabad elbizakodni.

Megmérte a hőmérsékletüket és külön-külön is eltréfálgatott mindegyik betegével. Amikor Sunhöz ért, kínai nyelven tréfálkozott vele és ő maga nevetett legjobban azon, amit mondott. — Sun nem nevetett, csupa tiszteletből, mozdulatlan arccal feküdt a helyén. A doktor Sun ágyszomszédjához fordult:

— És legközelebb — mondta — mégis megnevet-

tetem ezt a kínait. Legfőlebb tótágast állok az ágya előtt: azt talán megérti.

Azután Hanrahant szólította meg; a legzamatosabb arkansasi tájszólásában beszélt a kedvéért. Megkérdezte, nem enne-e egy jó nagy tányér savanyupacalt rozsenyérrel.

Hanrahan azt mondta, hogy de bizony, megenné ő; McGuffey pedig, aki még mindig szerette kicsit „huzni“ a doktort, átüvöltött a termen:

— Én inkább egy csomag Camel mellett szavaznék doktor. Miért nem kapunk soha egy kis füstőlnivalót?

McGuffey már régen rimázkodott cigarettáért és a doktor ismét kénytelen volt kipróbált védelmi vonala mögé visszavonulni:

— Nézzék, fiúk, jól tudják, hogy mindent megteszek magukért, de ne kérjenek olyat, amit nincs módomban megtenni. Ez nem amerikai kórház. A hollandusok vendégei vagyunk és nekik errenézve megvannak a maguk régi, szigorú szabályai. Az ő kórtermeikben tilos a dohányzás... Bizonyosan észrevették, hogy most már én magam sem cigarettázom idebent. Amikor ideérkeztem, még nem tudtam, hogy tiltott dolgot cselekszem. Nem szállhatok szembe a kórházi szabályokkal; különösen akkor nem, amikor mindenki olyan angyalian jó hozzánk.

Ezt a kis beszédet már többször elmondta. Most azonban olyan boldog volt, hogy a betegek túlestek a legrosszabbján és a gyógyulás útján vannak, hogy egyszerre felkiáltott:

— Egye fene, igazán nem látom be, miért né cigarettázhatnak. Még ma megbeszélem ezt az ügyet a gazdáinkkal.

Ebéd előtt sikerült elcsipnie dr. Voorhuyst. Voorhuys valóságos óriás volt; a szeme acélkék, az arca kicsattanóan piros — azonkívül kitűnő sebész és a jó Isten is kórház vezetésére teremtette. Angliában nevel-

kedett és igen büszke volt rá, hogy angolul is beszél, még pedig — legalább is ő azt képzelte — kifogástalan kiejtéssel. Ebben a pillanatban meglehetősen gondterheltenek látszott — ezt alaposan indokolták az események, — de azért nemcsak arra ért rá, hogy jellegzetes tartózkodó kedélyességével fogadja amerikai kollégáját és néhány barátságos szót váltson vele, hanem arra is, hogy megkínálja egy pohárka valódi méregerős, amsterdami borókapálinkával.

— Gratulálok, — mondta és szertartásosan ráköszöntötte a poharát a doktorra. — Honfitársai nagyon szépen gyógyulnak.

— Igazán nagyon szépen gyógyulnak és ezt önnek köszönhetjük. Csak egy kérdésünk volna: az, hogy...

— Egyik-másik eset szinte csodaszámba ment.

— Csodálatos gyógyulások voltak, én sem mondhatok mást. És most, hogy a lábbadozás útján vannak...

— De azért még nem vagyunk egészen túl a nehezén. Figyelmeztesse a betegeit: ne képzeljék magukat egészségeseknek. Még új bőrnek kell képződnie...

— Hogyne, hogyne. Erre még elvárhatnak egy darabig szegények. Szeretnék kérni valamit a nevükben. Valamit, ami megkönnyítené nekik ezt a türelemp próbát.

— Még csak kérnie sem kell, kedves kollégám. Önök a mi tisztelt és kedves vendégeink — mindent megteszünk a betegeikért, amit a magunk betegeinkért megtennénk.

— Éppen ez a bökkenő. Köszönöm, amit mondott, de azt hiszem, hogy ezek a nyugös gyerekek még egy kicsit többet akarnak; hiába mondom nekik, hogy ez már nem illik. Igaz, hogy nem olyan nagy kívánság.

— Nem értem, kollégám. Többet akarnak, mint amennyit a mieinkért tennénk? Mi lehet az?

A doktor összeszedte a bátorságát:

— Cigarettazni szeretnének.

— *Ci-ga-ret-táz-ni?* Dr. Voorhuys olyan hangsúlyo-

zással ismételte ezt a szót, mintha nemcsak, hogy nem értené, hanem mintha még soha sem hallotta volna életében.

— Pontosan erről van szó. Majd meghalnak egy kis dohányfüstért.

— Hát ez lehetetlenség. A kórház szabályai a legszigorúbban megtiltják. — „Angolosan“ és kevésbé hivatalosan tette hozzá: — Igazán sajnálom, öreg cimborám.

— Elvi kifogásai vannak ellene?

— Ej, dehogyis. Magam is dohányos ember vagyok, de csak a kórház területén kívül. A biztosítótársasággal kötött szerződésünknek egyik fontos pontja, hogy a kórház egyik helyiségében sem szabad dohányozni.

— Ugy? *A biztosítótársaságról* van szó...

Az arkansasi doktor nekifohászkodott, azután beszélni kezdett azon a lassú, vontatott hangon, amelynek, ha később áttüzesítette a meggyőződés, nehéz volt ellenállni.

— Voorhuys doktor, — mondta halkan és nyomatékosan — tisztában vagyok vele, mi az a kórházi házi-rend. A szigorú szabályok egész sora. Helyes. Azt is megértem, hogy ha egyszer tilos a dohányzás, hát tilos. Tűzbiztonsági okokból, ugy-e? De ebben a pillanatban, amíg mi itt azokról a veszedelmekről beszélünk, amelyeket egy égő cigaretta okozhat: milliárd és milliárd dollár értékű olajkút és gumifa ég olyan pokoli lánggal, hogy az ördögök csak úgy ujjonganak örömeikben. Tegnap megint légítámadás érte Surabayát; ezerszámra hullottak a gyújtóbombák. A japánok Borneóban vannak, a holland kormány Londonban, Vilma királynő Kanadában és a *Repulse* meg a *Prince of Wales* a tenger mélységes fenekén... Remélem, doktor, a kórház biztosítási kötvényei megbízható társaságtól valók.

Dr. Voorhuys elgondolkodva hajtott fel még egy pohár gint. Azután így felelt:

— Igaza van, kollégám. Megengedem, hogy a betegek dohányozhassanak.

A doktornak másnap Surabayába kellett utaznia, hogy bemutassa hivatalos jelentését az admiralitásnak; mielőtt azonban útnak indult volna, jó csomó amerikai cigarettát vásárolt a városban és otthagyta a kórházban a betegek számára. Alig tudta már idejében elérni a vonatot, így hát nem élvezhette kellemes meglepetésüket, — lehet azonban, hogy a szűkre szabott időt csak kifogásnak használta fel önmaga előtt, mert mindig zavarba jött, ha valamit megköszöntek neki. De ezúttal csakugyan nagyon sietett: szeretett volna már túllenni a surabayai beszámolón. Utált hivatalokba járni és fellebbvalóival hivatalos hangon tárgyalni. Csak akkor könnyebbült meg, amikor a fellebbvalója utána meghívta valami közeli jó helyre egy-két pohár hűsítőre — még szerencse, hogy mindig volt a közelben olyan hely, ahol innivalót lehetett kapni.

Mégis mindig úgy érezte magát ilyenkor, mintha iskolásfiú volna és egy igen kellemetlen félórát szemben kellene állnia az igazgató úrral.

A surabayai utazás egyébként végeredményében egészen jól ütött ki; legalább is annyiban, hogy a jelentésébe nem kötöttek bele. A haditengerészetnek ebben az időben túlságosan sok volt a dolga ahhoz, hogy még az ő jelentését is átbogarássza — a doktor az alatt a rövid idő alatt, amíg a kikötővárosban időzött, olyan ujságokat hallott, hogy a hajaszála is égnek meredhetett tőlük; ámbár megpróbálta elhíttetni magát, hogy

mindez csak rémhírterjesztés és nincs tőle mit riadozni. Súlyos légitámadások érték a várost és a rakodópartot; minden pillanatban új légitámadást lehetett várni; és bár a hírlapok hasábjain át magasztalták a lakosság nyugalmát és hősiességét, a doktor nem talált egyetlen embert sem — sem hollandust, sem amerikai, sem angol, sem jáva, — aki ne értett volna vele egyet abban, hogy nincs undorítóbb dolog, mint amikor bombázók zúgnak az ember feje fölött. Fellélegzett, amikor visszatérhetett a városba — itt még legalább levelezhettek az emberek, amikor este lefeküdtek.

Singapore természetesen hosszú ideig állja majd az ostromot és a jáva part nem alkalmas nagyobb egységek partraszállására (ha csak a japánoknak nem ment el az eszük); de mégsem lehetett letagadni azt a szomorú valóságot, hogy a háború egyre közelebb jön és még itt, a sziget legbelsejében sem lesz öröm az élet, amíg meg nem fordul a hadiszerencse.

Éjszaka utazott, reggelre ért haza. Kellemesen hűsek voltak a nagy fák árnyékában a jáva utcák és a doktor jól érezte magát, amikor arra gondolt, hogy a fiúk most az ő jóvoltából cigarettáznak. Ugyis olyan keveset tehetett értük; a holland orvosok olyan kiválóak voltak; jó, hogy legalább szerény élvezeteik megszerzésében az ő segítségére szorultak. Most, hogy a jelentését leadta, nem is talál majd dolgot magának. Amikor azonban idáig jutott a gondolataiban, eszébe ötlött, hogy némelyik beteg nem tud majd olyan egyszerűen cigarettára gyújtani: sokjuknak be volt pólyálva a keze; vagy olajos kötésekben feküdtek, amelyek könnyen tüzet fognak; olyan is volt, akinek a szájaszélén volt égett sebe és a friss bőrt csipi majd a cigaretta papíros. Talán jó, hosszú szipkákkal — amelyet ő maga is használt — lehetne ezeken a bajokon segíteni. Bement egy boltba és vásárolt néhány tucat cigarettaszipkát — közben azonban az a mélabús sejtélem gyötörte, hogy a cigarettaszipka

tétel éppen olyan kevéssé fog jól festeni a haditengerészeti hivatalos kiadási jegyzékben, mint a csokoládé-fagylalt. És mégis egészséges és praktikus ötlet volt — csak a fiúk is megértsék, mennyire a javukat akarja.

Csakugyan jó ötlet volt és a legtöbb beteg méltányolta is. McGuffey azonban saját használatára egvéni megoldást talált, amellyel a maga részéről tökéletesen meg volt elégedve. Amikor a doktor belépett a kórterembe, ez a látvány fogadta: a fiú a hátán feküdt, két bepólyált kezét maga mellett pihentette és maga volt a főuri kényelem szobra; az a kis jávai ápolónő pedig, akit a betegek egymás között Three Martininek neveztek, megadással ült az ágyaszélén, szájához tartotta a cigarettáját és időnként — McGuffey intésére — leverte róla a hamut. Lenyügöző kép volt: a doktor majdnem elszomorodott, hogy véget kell vetnie az idillnek azzal, hogy McGuffeynek is átnyújt egy cigarettaszipkát. A helyzet azonban úgy állt, hogy Three Martini ideje sokkal drágább volt, mintsem, hogy naphosszat McGuffey cigarettájáról veresse le a hamut.

Ő volt a legkitünőbb ápolónő az egész kórházban; nem, ő volt a legkitünőbb ápolónő a világon, amint a doktor később megállapította. Mindig egyformán nyugodt, ügyes, szolgálatkész, fáradhatatlan; a doktor néha azt gondolta, hogy tán nem is alszik soha, mert szünősszüntelen ott röpködött a kórtermekben. A betegek próbálták angolul tanítani, de hiába: úgy látszott, nem is akarja megtanulni a betegek nyelvét; mintha csak abban lelné örömet, amit szó nélkül kell és lehet megtenni.

A kórháznak elsőrangú személyzete volt, de ő valahogyan elűtött a tipustól. Talán senki sem tartotta be pontosabban a szabályokat és a rendelkezéseket, de bizonyos tekintetben mégis egyéni volt — egyénien szelíd, egyénien türelmes: több annál, mint akinek lennie kellett volna. Például: dr. Voorhuys nagyon jóságos és nagyon ügyeskező sebész volt, de egyúttal nagyon el-

foglalt orvos is; tehát amikor körüljárt a kórteremben és vizsgálta, milyen állapotban vannak az égési sebek; hirtelen mozdulattal szakította le az elhalt bőrrészeket. Ez voltaképpen a betegek javát szolgálta, mert bármennyire fájt is: ha lassan dolgozik, hosszabb ideig kínlódtak volna. Three Martini azonban sohasem sietett. Dr. Voorhuyszal egyszerre indultak el: amaz a terem egyik végéről, ő a másíkról, amikor azonban a főorvos már végigjárta az egész sor ágyat, ő még mindig az első beteggel foglalkozott, gyöngéden, óvatosan, úgy, hogy úgyszólván semmi fájdalmat sem okozott neki.

Ennek azonban más oka is volt. Az első ágyban Renny feküdt, csunyául összeégetten és súlyos belső sérülésekkel. Three Martini ezt a betegét ápolta a legnagyobb gonddal. A többi beteg természetesen meggyanúsította a kis jávai leányt, hogy szerelmes Rennybe és ezzel ugratták mindakettőjüket, de voltaképen nem egészen erről volt szó — azaz, hogy ennél többről; attól függ, hogyan fogjuk fel. Mivel pedig az igazi okot senki más sem tudta, mint a leány maga (idővel azonban megtudta a doktor is és kívüle még valaki), érthető volt a félreértés.

Nagyjából az volt a magyarázat, hogy Three Martini vért adott a kórháznak; éppen akkor vettek vért tőle, amikor a Marblehead sebesültjeit beszállították. Rennynek rögtön, amikor odaértek vele, vérátömlesztésre volt szüksége és Three Martini bizonyosra vette — bár erre semmi „tárgyi bizonyíték“ sem volt, hogy Renny ereiben az ő vére folyik. Talán ezért vonzódott Rennyhez annyira; talán más okból is, de hogy miért: akkor sem tudta volna megmagyarázni, ha tudtak volna beszélni egymással.

Amikor Renny legjobb barátja, Bailey meghalt, Renny elveszítette minden életkedvét és úgy látszott, hogy rövidesen ő is utánamegy. A jávai leány teljes

odaadással küzdött Renny életéért, de azért nem lehetett a szemére vetni, hogy akármelyik másik betegét elhanyagolta volna miatta. Örömnap volt számára (és persze, Renny számára is), amikor először csíphette le a csíptetővel a holt bőrt az érzékeny húsról — úgy, hogy még csak hozzá sem ért az elevenhez. Ezt egyik ápolónő sem tudta utánacsínálni, bár a jóakarat megvolt valamennyiükben. Amikor Three Martini látta, milyen jótétemény Renny számára, ha megkímélheti ettől a kis fájdalom-ráadástól: azontúl ragaszkodott hozzá, hogy ő és egyedül ő végezhesse el ezt a műveletet; úgy hajolt a szegény, összeégett kar fölé, mintha finom kézimunkán dolgoznék — de mindig szótlanul, mert ugyan mit is mondhattak volna egymásnak? Nem volt erre szó, sem angolul, sem a benszülöttek nyelvén. Ha McGuffey szokása szerint átüvöltött az utolsó ágyból és tréfákat sütögetett el a kis sötétbőrű ápolónő rovására, amelyeket az természetesen nem érthetett: Three Martini türelmesen mosolygott és tovább végezte a dolgát.

Egyetlenegyszer látták boldog izgalomban — különös véletlenségből éppen Bailey temetése után. A betegszobában aznap nagyon komor volt a hangulat, amikor egyszerre berontott Three Martini, karjában egy újszülött csecsemővel, akit éppen az imént segítettek világra a szülőosztályon; közvetlenül a *Marblehead* sebesültjeinek kórterme mellett. Barnabőrű kisbaba volt, Three Martini honfitársa. A csöndes kis ápolónő magasra tartotta a csecsemőt, hogy a férfiak is gyönyörködhessenek benne és közben szüntelenül csacsogott a maga dallamos, jávai madárnyelvén. Azután, mintha csak akkor ijedt volna meg tőle, hogy milyen súlyos vétséget követett el a kórházi szabályok ellen: megfordult; éppen olyan gyorsan surrant ki a kórteremből, mint amilyen hirtelen bent termett az előbb — és ami-

kor pár perccel később visszatért, megint olyan csöndes és fegyelmezett volt, mint amilyen máskor szokott lenni.

A doktornak később sok más is eszébe jutott, amit megtehet betegeiért: apróságok és többnyire olyan dolgok, amelyekre nem tanítják az orvosokat a flottaorvosi tanfolyamon. Például: rengeteg narancsot vásárolt össze és hosszas kutatás után felfedezett a városban egy boltot, ahol még lehetett kapni azokból a konzervekből, amelyeket a fiúk nagyon szerettek. Cukorkákat is vett nekik, mert — így okoskodott — ha a fiatal szervezetnek szüksége van édességre, akkor az is csak olyan orvosság, mint a többi. Nem mondta meg a Marblehead sebesülteinek, hogy ő szerzi nekik ezeket a kis meglepetéseket, hanem átadta a kórházigazgatóságnak, hadd gondolják azt a fiúk, hogy a csemegeféle is hozzátartozik a kórházi ellátáshoz. Nemcsak szerénységből tette, hogy a köszönetet elhárítsa magától hanem azért is, hogy mint összekötő tiszt, kötelességszerűen minél jobban ápolja a jóviszonyt a hollandusok és az amerikaiak között. A holland kórház elsőrangú volt; az ápolás különlegesen jó; az ellátás sem volt rossz, csak éppen egészen másféle, mint amilyenhez ezek az amerikai fiúk szoktak, akár a flottánál, sőt akár civilkorukban, otthon, Wisconsinban vagy Nebraskában. A doktor hosszú esztendőket töltött Kínában és megszerette a keleti ételeket, de azért teljesen meg tudta érteni, hogy a legőbb nyugati ember mennyire idegenkedik tőlük. Avval is tisztában volt, hogy a katona, ha kell, zúgolódás nélkül ontja vérért egy idegen orszáért — azt azonban senki sem várhatja el tőle, hogy zúgolódás nélkül

egye annak az országnak a kosztját. Így hát ezentúl is jókora összegeket költött a flotta pénzéből arra a nem-es célra, hogy a fiatal matrózgyomrokon keresztül ápolja a holland-amerikai barátságot.

Nemsokára más tennivalója is akadt. Megérkezett a régóta késlekedő postaszák, gyűrötten és a tenger sós vizétől átázottan. A legtöbb beteg kapott hazulról levelet; ezeket a leveleket még Pearl Harbour előtről keltezték és az ártatlan mondatok úgy hatottak, amikor a sebesültek felolvasták egymásnak, mintha rejtett gúny volna bennük.

Mivel eddig is a doktor írta haza a leveleket a bepólyált kezű sebesültek helyett (bármennyire utált is minden írásbeli munkát) és így bele volt avatva az összes családi ügyekbe, most egészen magától értetődött, hogy a fiúk azonnal elujságolták neki, mit ír a papa és a mama; hogy van Joe bácsi és Nellie néni. Csak Goode viselkedett furcsán. Félszemét elvesztette, a másikat vastag kötés fedte, úgy hogy nem olvashatta maga a leveleit, postája egész kis halomban feküdt a párnája mellett és a doktor magában kissé csodálkozott rajta, hogy nem kéri meg a szomszédját: olvassa el a leveleket helyette. De hát Goode mindig eléggé különösen viselkedett. Furcsa volt például, mennyivel kétségbeesettebb volt amiatt, hogy elveszítette a félszemét, mint Edmunds, aki éppen olyan szerencsétlenül járt. Vagy talán éppen Edmunds viselkedett különösen, hogy fel sem vette az egészséget. Dr. Wassell nem tudta magában eldönteni ezt a kérdést, de mindenesetre odament Goode ágyához és megkérdezte, akarja-e, hogy felolvassa neki a leveleit. Goode nyugodtan, szinte közönyösen felelte, hogy nem bánja. A doktor leült az ágy szélére és kezdte olvasni a leveleket, egyiket a másik után, olyan halk hangon, hogy csak Goode hallhatta. Valamennyi levél egy iowai városkából érkezett és az első kettő afféle családi csevegés volt a birtokról, az új autóról és arról,

hogy Jiméknek kisbabájuk született. A harmadik levelet azonban valami Helen nevű leány írta és a doktor, miután az első sorokat elolvasta és a többit is átfutotta, abbahagyta az olvasást; kezében a nyitott levéllel tanácstalanul nézett maga elé és hogy időt nyerjen, úgy tett, mintha a torkát kellene köszörölnie. Nem, ez a levél nem volt alkalmas arra, hogy erőt és reménységet öntsön egy sebesült matróz lelkébe — egy matrózéba, aki kötések közt fekszik a kórházi ágyon, tízezer mért-földnyire hazulról. Helén ugyanis minden mentegetőzés nélkül, egészen röviden azt írta, hogy meggondolta magát és már férjhez is ment másvalakihez.

A doktornak most hirtelen kellett határoznia — ez nem volt az erős oldala —, azután füllenteni valamit: ez már nem volt probléma a számára, ha egyszer rászánta magát. Még egyet köszörült a torkán, azután azt mondta:

— Na, körülbelül ez az egész, amit ír, azonkívül sok üdvözlötet küld és reméli, hogy maga nemsokára hazamegy szabadságra, mert ő számolja a napokat a viszontlátásig.

— Miért nem olvassa tovább a levelet?

A doktor nekigyürkőzött és megpróbálkozott avval a nehéz irodalmi feladattal, hogy szerelmeslevelet rögtönözön egy beteg és szomorú legény számára:

— Olvasom, fiam, olvasom, de olyan rossz ennek a kislánynak az írása; ezért mondtam el előbb nagyjából, amit kibetűztem belőle. Szó szerint ezt írja: „Drágám, én mást sem teszek, mint hogy számolom a napokat és kérlek, hidd el nekem, hogy ez szóról szóra igaz, mert halálosan szeretlek és ha majd hazajössz a háborúból...

— December elsején írta Helén a levelet, — szakította félbe Goode az olvasást. — Nem mondaná meg, honnan tudta, hogy háborúba megyünk, mielőtt még kitért volna a háború?

A doktor észrevette, hogy hibát követett el, most már azonban mit volt mit tennie: ki kellett tartania a hazugság mellett.

— Ebben nincs semmi lehetetlenség. Egész sereg ismerősöm tudta első perctől kezdve, hogy a háború elkerülhetetlen. És ez a Helen nagyon eszes lány, azt látom a levele fogalmazásából; talán hallott valamit, vagy megsejtette előre — nőknél előfordul, ha a kedvesükről van szó — vagy talán...

— Vagy talán egy szó sem áll az egészből a levélben — mondta Goode — és csak be akart csapni.

A doktor zavarodottan hallgatott. Mit is mondhatott volna?

— Igen, megpróbált hazudni a kedvemért, — folytatta Goode fásultan, egykedvű hangon — csak hogy én már tudom az igazat. Muller megmondta. Egy városból valók vagyunk és az ő levelében is megírtak mindent Helenről. Ő meg megpróbálta kíméletesen beadni nekem — már amilyen kíméletes tud lenni Muller...

— Nagyon sajnálom magát, fiam, — mondta a doktor.

Goode mosolygott; torz, erőltetett mosolygás volt.

— Sose búsuljon miattam. Örülök, hogy a menyasszonyom túlادott rajtam, mielőtt még megtudta volna, mi történt. Gyalázatos dolog lett volna elfogadni, hogy éppen azért jön hozzám, mert tudja, hogy megvakultam a félszememre. Mert akkor hozzám jött volna. Ő már olyan leány. Volt már magának is dolga ilyen leánnyal, doktor?

A doktor megdöbbsent, mintha Goode szavai eszébe juttattak volna valamit, amiről azt hitte, hogy régen elfelejtette már. Kicsit elakadt a hangja, amikor azt felelte:

— Hogyne ismertem volna. — Azután, hogy másra

terelje a beszélgetést, gyorsan így szólt: — Most hadd olvassam fel a többi levelet.

Felolvasta a többi levelet is, szó nélkül visszatette Goode ágya mellé, gyöngéden megveregette a fiú kezét és kiment a kórteremből. Amikor kiért a folyosóra, látta, hogy az ápolónők kis csoportba verődtek össze és izgatottan tárgyaltak valamit, ami láthatóan megijesztette és elszomorította őket. Amikor elment mellettük, megsúgták neki is, miről van szó. Singapore el-
esett.

Február tizenötödike volt. A japánok még aznap átkeltek Szumatrába és megkezdték a partraszállást Bali szigetén. Bár Jáva belsejébe lehetetlen — igen *lehetetlen* — volt behatolnia az ellenségnek, mindenki arra gondolt, hogy Szumatra és Bali jobbról-balról a közvetlen szomszédságban van.

Ahogy a betegek állapota napról napra javult: egyre jobban kezdték őket érdekelni a külső világ eseményei. Bár a rádió csupa biztató hírt közölt, egészen mégsem lehetett eltitkolni előttük, hogy az események napról napra komolyabbakká és fenyegetőbbekké válnak. Ha az ujságban nem is olvashatták: kiolvashatták a holland orvosok és ápolónők szeméből; megérezték a feszült várakozást, amellyel az egész kórház leste, hogy a rádió bemondja a legújabb híreket; és amikor dr. Voorhuys megtette szokásos napi körútját a kórtermekben, észrevehették, hogy miközben pontosan megteszi minden orvosi kötelességét, másfelé is gondol.

Az arkansasi doktor nem szeretett a háborúról beszélgetni a fiúkkal, mert tartott tőle, hogy ez a beszéd tárgy nem lenne jó hatással a kedélyállapotukra; annál jobban szerette volna azonban megtárgyalni a helyzetet Wilsonnal, mivel — ezt bevallotta magának — olyan fordulatra kellett elkészülnie, amelyben szüksége lehet egy magasabbrangú tisztfarsa utasítására. Mihez kezd majd például, ha a japánok meg

találják kísérteni a partraszállást Jávában, sőt ha a háború hullámai átcsapnak a sziget belsejébe is? Itt kell maradnia betegeivel a kórházban, vagy meg kell próbálnia, hogy biztonságosabb helyre jusson velük?

Tanácalstalanságában egyszer fel is hívta telefonon Surabayát és kérte, hogy hívják oda a flotta-főparancsnokságnak egyik tisztviselőjét: azt, akivel nagyon összeharátkozott, amikor utoljára Surabayában járt. Nagy meglepetéssel hallotta, hogy a haditengerészetnek már egyetlen tisztviselője sincs Surabayában; az egész hivatal Tjilatjapba költözött át, a sziget legdélibb részére.

Megkérdezte a holland orvosokat, mi a véleményük a helyzetről; ezek azonban csak vállukat vonogatták és századszor is kijelentették, hogy Jávát a hollandok soha, semmi körülmények között nem fogják feladni.

Wilson pedig még mindig nagyon beteg volt: nem lehetett súlyos problémákkal fárasztani.

McGuffeynek éppen ebben a kínosan feszült légkörben szottyant kedve egy kis éjszakai kimaradásra. Reggel vetődött haza és nem részletezte a kalandjait de annyit mégis kivettek belőle, hogy részben hölgytársaságban volt, részben pedig alaposan megtárgyalta a hadihelyzetet. Angol katonákkal, akik a helybeli repülőtérén teljesítettek szolgálatot.

A doktor valóságos dührohamot kapott:

— Most az egyszer igazán dühös vagyok magára, McGuffey! Mondhatom, jól kiválasztotta az időt ahhoz, hogy alattomban kiszökjék a kórházból! Egy pillanatig se gondolja, hogy nem teszek jelentést a magaviseletéről! Azért vagyok itt, hogy mindent megtegyek az érdekében és — ott enné meg a fene a dolgomat — majd a lelkemet adom ki magukért; hát ez a hála érte! Annyit talán csak elvárhatok, hogy legalábbis senki se szegje meg a szabályokat maguk közül! Ugy látszik, sejtelve sincs arról, mennyi fölösleges gondot és bosszúságot okozott nekünk!

— Sajnálom, doktor, de igazán kár volt felizgatnia magát. Mindjárt nagyobb baja lenne annál, mint hogy miattam mérgeledjék, csak hallotta volna azokat a híreket, amelyeket én hallottam az éjjel. Olyanokat meséltek azok az angol fiúk, hogy az ember hajaszála is égnek állhatott. Singaporéről, meg arról, hogy miket műveltek ott a japánok, amikor már elfoglalták. Egészen komolyan kértem, doktor: nem volna itt az ideje, hogy pucoljunk innen?

— Ez nem a maga dolga. Az enyém sem. Parancsot kaptunk és ez a parancs érvényben marad, amíg nem kapunk másikat. Ha ugyan kapunk valaha. — A doktor — ha akarata ellenére is — megint átcsapott a régi, barátságos hangnembe: — Még az sem lepne meg, ha maholnap visszaküldenének minket Amerikába. Nem kell mindjárt mindent a legsötétebb színben látni.

— Én ugyan nem búsulok egy cseppet sem. (Inkább kicsit nagyon is rózsás hangulatban volt.) — De hogy őszinte legyek, nem is nagyon vágyódom vissza Amerikába. Nem volt otthon valami remek dolgom, ha visszagondolok egyre és másra, ami velem történt. Százszor inkább szeretnék a flottánál maradni. Jól bánt velem mindenki és szép beosztást kaptam. Szakács voltam, még pedig jó szakács: kérdezze csak meg a fiúkat, doktor! Most már nincs semmi bajom, — csak éppen a fülemből hiányzik egy darabka —, miért ne mehetnék vissza egy hajóra és miért ne főzhetnék ezentúl is. Ugy szeretek főzni!

A doktor szíve meglágyult, mert neki is gyöngéje volt a szakácsmesterség: főzni is, enni is tudott és szeretett. Szerette a szolgálatot is és elmondhatta volna McGuffeyvel, hogy szintén nem sok öröme volt a szárazföldi életben. Vele is jól bánt a flotta; módot adott neki rá, hogy hasznossá tegye magát; olyan feladattal bízta meg, amelyhez értett és amelyet szívesen végzett és még a fegyelem sem esett nehezére. Aki már elfáradt

kissé egy nagyon nehéz életúton, az boldog, ha bizonyos mértékig mások gondolkoznak helyette.

McGuffey gondolatai természetesen nem járhatták meg ugyanezt az utat. Dr. Wassell szerette volna tudni, voltaképen miért nem akar ez a fiú hazamenni. Egy hirtelen ösztön sugallatára ezt mondta neki:

— Nézze gyermekem, én. sajnos, nem vagyok a tengerészeti miniszter. Meg kell várnia, hogyan dönt a sorsáról a felsőbbség: mindnvájunknak meg kell várunk és el kell fogadnunk amit határoznak felőlünk. Ha maga felől úgy határoznak, hogy félfüllel nem szolgálhat tovább: akkor ebbe is bele kell nyugodnia... Na, még az egyszer nem teszek jelentést a viselt dolgairól. De ha ez még valaha előfordul, akkor... akkor kétszer annyit írok bele a jelentésembe, mint amennyit most akartam. Megértette?

McGuffey elmosolyodott:

— Megértettem, doktor. És köszönöm.

Wilson még mindig nagybeteg volt, de azért ragaszkodott hozzá hogy dr. Wassell minden reggel beszámoljon neki az összes sebesültek állapotáról. Ugy látszik, valamelyik ápolónő nagyjából elpletykálta előtte McGuffey kalandját, mert másnap reggel azzal fogadta az orvost:

— Nem boldogul a szakáccsal, doktor?

A doktor nem volt beszédes kedvében.

— Dehogynem, — felelte röviden. — Azután, az ő jellegzetes honi dialektusában, hozzátette: — Arkansasi ember mindig mindenkivel boldogul.

— McGuffeyvel nem lesz könnyű dolga, — ezt én mondom magának. És mondok még valamit: ennek a fiúnak mégis vannak jótulajdonságai.

— Mindegyiküknek vannak. Csak tudni kell kiváltani belőlük.

— Éppen erre gondoltam. De maga, doktor, hon-

nan találta ki? Nem volt soha hajóparancsnok, hogy megtanulhatta volna.

A doktor ezt felelte:

— Volt már egyszer valami hasonló beosztásom. A Polgári Átképző Tanfolyam vezetőorvosa voltam odahaza. Flottának csúfolták, mert a Missisippin táborozott és valamelyest emlékeztetett is a valódi flottára. De volt egy nagy különbség — tette hozzá egy kis szünet után. — A flotta szembeszállhat az ellenségeivel.

Nem magyarázta meg, mire gondol.

A Singapore elestére következő héten a jávai helyzet „a védelem szempontjából némileg kedvezőtlenül alakult” — ezt a semmitmondó frázist használták a hírlapok, nyilván azért, mert a helyzet részletes ismertetése nagyon kellemetlen lett volna mind az ő számukra, mind az olvasóközönség számára. A kórházban, amely mélyen bent volt a sziget belsejében, megszokott medrében folyt tovább az élet; a rendnek és fegyelemnek egy parányi meglazulását inkább sejteni lehetett, mint észrevenni; mint amikor egy jól olajozott gép, motor nélkül, saját lendületéből működik még egy darabig. A holland doktorok és ápolónők mintha egy árnyalattal szórakozottabban végezték volna napi munkájukat és ezt senki sem vehette tőlük rossz néven: majdnem mindegyiküknek voltak hozzátartozói és jóismerősei a holland hadsereg kötelékében és most valamennyi kórosztályt — kezdve az iskolásfiútól az életes családapáig — behívták és a sziget egész területén készültségben tartották.

A betegek csak most vették észre, hogy ápolónőiknek magánéletük is van; lehet családjuk, lehetnek

gondjaik és bajaik. Mindig — és most is — olyan odaadással teljesítették kötelességeiket, hogy azt lehetett volna hinni: a kórház falain túl megszűnik számukra a világ.

Egyszerscak, mintha megfordult volna a szél és valami járványsujtotta vidékről fertőző csírákat hozott volna a szárnyán: a város megtelt rémhírekkel. Azt beszélték, hogy a japánok partraszálltak az északi parton; hogy ejtőernyősök százait dobták le a sziget fölött és ezek most a hegyek között rejtőzködnek; hogy a holland hatóságok minden előkészületet megtettek a kiürítésre; hogy bármi történjék is, a hollandok nem ürítik ki a szigetet — és így tovább. A *Marblehead* sebesültjeinek fülébe csak egy kis töredéke jutott el ezeknek a híreknek; de az a hangulat, amelyet a hírek keltek, egész nap ott szállongott körülöttük a levegőben; mintha időnként átsuhant volna valami a kórtermeken — valami rémes és alaktalan sejtelem; talán az árnyékhoz hasonló, amely mozdulatlanul terül el a falon, amíg egyszerre mozgásba jön és kiderül, hogy egy borzalmas és undorító féreg óriássá nőtt anyképe volt.

A *Marblehead* matrózai nem féltek — ezt senki sem mondhatta róluk —, de tagadhatatlanul nyugtalanok voltak egy kicsit. A doktor sem volt külömbül. Többször is megpróbált telefonálni Tjilatjapba, a flotta-parancsnokságnak, de mindig foglalt volt a vonal, nem kapott összeköttetést. Mikor azután végre egyszer sikerült összeköttetést kapnia, a vonal túlsó végéről ráordítottak, hogy okosabbat is tehetne, mint másokat zaklatni olyan kérdésekkel, amelyekre senki sem tud válaszolni.

Mit tehetett volna a doktor? Csak ezt ismételtette betegeinek:

— Meg kell várni a rendelkezéseket, fiúk. Más nem tehetünk. Tudják, hogy van ez a flottánál.

Éjszaka is körüljárt a kórteremben és mepróbálta jobb kedvre hangolni őket olyan vakmerő állításokkal, amelyekben maga hitt a legkevésbé:

— Majd kialakul a helyzet; rendbejön minden, sose aggódjanak. Én egy cseppet sem aggódom. Voltam én már ennél sokkal külömb pácban is és mégis itt vagyok. Egyszer akkor kellett kimenekülnöm a házamból az elülső ajtón, amikor a hátsó ajtón már jöttek is be a banditák. Ez Kínában történt, a polgárháború idején... Alapjában véve különös, hogy némely háborút polgárháborúnak neveznek, nem? Mi köze lehet egymáshoz a polgárnak és a háborúnak?... Ni csak, most jut eszembe, hogy valamennyiüknek fagyaltot ígértem. Remélem, maguk sem felejtették el. Holnap reggel bemegyek a városba és elhozom. Ez kötelező ígéret...

Hiába volt kötelező ígéret: nem tarthatta meg, olyan okokból, amelyek később azt is elfelejtették vele, hogy valaha ígért valamit. Még akkor éjjel felhívta telefonon a flottafőparancsnokság és felszólította, hogy a kevésbé súlyos állapotban lévő betegeket készítse elő azonnali kiürítésre és másnap szállítsa el őket vonaton a tengerpartra. „Mindenkit hozzon magával, aki kibírja a nehéz tengeri utat“ — pattogott egy hang a vonal másik végén és mielőtt a doktor felelhetett volna, már le is csapták a kagylót. A telefonálónak nyilván nem sok ideje volt a beszélgetésre.

A doktor aznap éjjel egy szót sem szólt a betegeknek, mert tudta, hogy a szemüket sem hunynák be egész éjszaka az izgalomtól. A maga részéről azonban kezdte megtenni az előkészületeket a utazásra: egyik ágytól a másikhoz ment, minden betegének megmérte a hőmérsékletét és újra megvizsgálta a sebeiket; megkérdezte, hogyan érzik magukat és milyen fagyaltot hozzon nekik másnap. Naivul azt gondolta, hogy ezzel az ártatlan ravaszsággal sikerül minden gyanakvást el-

altatnia; azonban túllőtt a célon és a szemtelen McGuffey egyszerre csak rákiáltott:

— Mit forgat a fejében, doktor? Mit csinál akkora cirkuszt azzal a fagylalttal?

A doktor azt felelte, hogy semmit sem forgat a fejében és sértődötten jó éjszakát kívánt. Azután bement Wilson szobájába és megmondta neki az igazat.

— Reggel elmegyünk innen és holnap éjjel ilyenkor már a tengeren leszünk.

— Hogy hívják a hajónkat?

— Nem tudom.

— Mi az útirány?

— Fogalmam sincs róla. Csak az az egy bizonyos, hogy utazunk és most, hogy már benne vagyunk, megmondhatom, hogy nagyon örülök neki.

— Én is örülnék... csakhogy még nem vagyunk benne. Mármint a hajóban. Előbb még túl kell esni az utazáson. El kell jutnunk vonaton a kikötőbe, behajózni ésatöbbi. Gondolja, hogy minden betegünk kibírja az utat?

— Idehallgasson, — mondta a doktor. — Ha nem tudná, maga volt körülbelül a legsúlyosabb esetünk mind között. Csak Bailey volt rosszabbul magánál: meg is halt. Gondolja, hogy maga kibírja az utazást?

Wilson nagy megdöbbenéssel bámult a doktor arcába:

— Komolyan beszél? Én voltam a legbetégebb?

— Meghiszem. Bizonyosra vettem, hogy fadoboiban visszük ki ebből a szobából.

— Kell a fenének a maga fadoboza, — mondta Wilson dühösen. — Most már csak azért is kibírok mindent, hogy ne legyen igaza.

— Brávó, — mondta a doktor. — A világosság felé tartotta a lázmérőt és nem mondta meg Wilsonnak,

hogy a higany mennyire felszaladt. Wilson számára sem lesz éppen biztonságos az utazás — de hát a *biztonságos* szót egyelőre nyugodtan törölni lehet a szótárból.

V irradatkor azonnal szólt a többi betegeknek is és ettől a pillanattól kezdve délelőtt tíz óráig, amikor a kórházvonalat elindul nyolcórás útjára a tengerpart felé: a doktor úgy dolgozott, mint talán még soha életében. Most már nem az volt a problémája, hogy munkát találjon magának, hanem az: hogyan telik ki a hátralévő időből mindaz, amit el kell végeznie.

Először is meg kellett szereznie a főorvosi engedélyt minden egyes beteg távozásához — és ez egyáltalán nem volt pusztán formaság: dr. Voorhuys bizonyosan megtiltja az utazást mindenkinek, akinek ez életveszélyt jelent.

Hogy mi lesz velük, ha már a betegségük miatt nem lesz veszélyben az életük, de ittmaradtak: avval ez a tetőtől-talpig-orvos nem fog és bizonyosan nem is akar törődni. A jövő homályos volt, zavaros, ismeretlen. Dr. Voorhuyst Wilson állapota aggasztotta különösen; sokáig babrálgatta-vizsgálta összeégett testét, amíg Wilson egyszerre csak rá nem szólt:

— Látom, doktor, ma nagyon ráér. Elmesélek magának egy jó, borsos történetet. Egyszer egy vidéki felkerült New-Yorkba és ...

Voorhuys doktor erre gyorsan kijelentette, hogy nem ér rá, sőt ellenkezőleg, nagyon is sietős a dolga és már előre elpirult attól a történetről, amelybe a beteget belekezdett. Gyorsan elköszönt és elment. — Wilson elérte, amit akart.

Amikor a betegszállító-autók indulásra készen álltak a kórház kapuja előtt, a kórház egész személyzete kiállt a kapuba és kendőkkel integetett a távozók után. Bent a termekben már előbb is sok könny hullott és sok csók csattant el; egyik-másik ápolónő nagyon nehezen búcsúzott el a kedvenc betegétől; sokan csak most ébredtek rá, hogy sokkal többet jelentettek egymás számára, mint ahogyan az állandó, bizalmas együttlétben gondolták volna. Three Martini egyforma melegen búcsúzott mindenkitől; de azután el nem mozdult annak a betegszállító-kocsinak az ajtaja mellől, amelyikben Renny feküdt. Néhány szál virágot hozott és az utolsó pillanatban, mielőtt az ajtó becsapódott volna, letette a hordágyra. Nem sírt. Nem is szólt egy szót sem, csak annyit mondott, amennyit Renny kedvéért erre az alkalomra tanult meg angolul: *Isten veled.*

Dr. Voorhuys is elbúcsúzott mindenkitől; sok szerencsét és *bon voyage*t kívánt; arkansasi orvoskollégája pedig azt felelte rá, hogy soha, soha életükben nem felejthetik el sem ő, sem a betegek, milyen jóságosak voltak hozzájuk a hollandusok és a jávaiak. Őszintén át is érezte, amit mondott; még a hangja is beléremegett.

Igy indult útnak a *Marblehead* és a *Houston* negyvenegy embere egy februári napon. Huszonnégy órával később kilencen közülük ismét a jávai kórházban voltak.

Ez így esett: Amikor a kórházvonat elérkezett Tjilatjap városába, a betegek idegei már pattanásig feszültek és valamennyiük állapota rosszabbra fordult. A doktor mindent megtett értük, amit emberileg meg

lehetett tenni a dőcögő vonaton, az utazás lassan múltó órái alatt: szüntelenül örködött felettük, figyelte őket; minden állomáson leszállt enni-innivalót venni a számukra; és minden tíz percben végigment a kórházvonal egész hosszában, hogy lássa, melyikük hogyan bírja az utazást. Voltak azonban olyan bajok is, amelyekre nem tudott segíteni: amint a vonat lefelé ment a hegyekről a tengerparti síkságra, egyre növekedett a hőség; azután, egyik állomáson, egy óránál is tovább vesztelt a vonat, mert légiriadó volt és nem volt a világon olyan hatalom, amely lecsillapíthatta volna a betegek izgatottságát, — nem a bombáktól féltek, hanem attól, hogy nélkülük megy el a hajó, ha még sokáig állnak egyhelyben. Most, hogy végre csakugyan úton voltak hazafelé: egyikük sem tudott semmi másra gondolni, csak arra, hogy bár már a hajón lenne. Ezért a célért megadóan tűrtek és szenvedtek — különben is előre felkészültek rá — és boldogok voltak, amikor a kocsik ide-oda dobálták őket, bármennyire fájtak is tőle a sebeik. Amikor azonban állt a vonat és megpihenhettek volna: nem volt egy perc nyugtuk sem; nyögtek és sóhajtoztak, amíg csak újra el nem indult.

— Ne panaszkodjanak fűnek-fának, — intette őket a doktor. — Inkább igyekezzenek mutatni, hogy milyen jó erőben vannak! — Ezt az intelmet sokszor megismételte, mintha csak megsejtette volna, honnan kerekedik a baj és talán éppen századszor mondta el, amikor a vonat végre megérkezett a végállomásra.

Némelyik sebesült segítség nélkül is tudott járni, ha kedvezőek voltak a körülmények, Tjilatjapban azonban — amint a doktor szomorúan állapította meg — mindcnről lehetett beszélni, csak kedvező körülményekről nem. Mindenekelőtt: mind a vasúti állomás, mind maga a város csak úgy hemzsegett a menekültek tömegétől, akik a sziget kiürített belsejéből tódultak ide; holland, amerikai és angol katonák és a helybeli hatóságok tiszt-

viselői próbáltak rendet teremteni olyan állapotok között, amelyek csak éppen hogy nem merítették ki a káosz fogalmát. Nem volt éppen pánik, csak nagy kavardás; és azok az illetékesek, akiktől nagyon sokan, nagyon sokfélét kérdeztek egyszerre, nem tudtak teljesen uralkodni magukon.

A városon túl volt a kis kikötő; a mozdulatlan víztömeg fölött rezgett a levegő a hőségtől; az egész helyzet majdnem reménytelennek tűnt. Nagyon sok hajó állt útrakészen — éjjel lehetett csak elindulniok, a sötétség beállta után — úgy, hogy valamelyikre bizonyosan fel lehetett volna jutni. Ámde ha az ember látta azt az embertömeget, amelyet a szűk utcák szünös-szüntelen áradatban ontottak a kikötő irányában: még ebben is kétkedni kezdett.

A doktor tudta, hogy betegei fáradtak és tele vannak aggodalommal; hogy a hegyvidék kellemes levegője után szokatlan nekik ez a nagy hőség és hogy milyen rossz hatással lehet kedélyállapotukra ez a lehangoló, zavaros, semmi jóval nem biztató környezet. Először is meg kellett tehát találnia azt a hajót, amelyen helyet szántak nekik; azután értesíteni kellett megérkezésükről azt a személyiséget, aki majd a behajózást intézi. Ha azután előre elrendezett mindent, úgy hogy a betegek beszállítása már nem ütközhetik semmiféle előre nem látott akadályba, akkor hajóra kell őket rakni, amilyen gyorsan csak lehet és csillapítószeret adni nekik — erre szükségük lesz valamennyiüknek. És addig, amíg ő mindent elintéz a számukra: valami nyugalmas helyről is kell gondoskodnia, hogy valamiképen erőben tartsa őket, mert még sok gyötrődést kell majd elviselniök.

Az állomással szemben volt egy szálloda, oda vitette fel őket, valami terraszfelére. Itt legalább nem szakíthatták el őket egymástól; eléggé hűs helyen voltak és nem lökdöste őket össze-vissza a tolongó nép-

tömeg. A szálloda személyzete nagyon előzékeny volt velük szemben, de — persze — idegesek voltak ők is, hiszen fogalmuk sem lehetett róla, hogy velük magukkal is mi lesz. A doktornak sikerült rábeszélnie őket, hogy székeket kerítsenek elő és hozzanak hűsítő italokat; ennivalót nem adhattak, mert nem volt a házban. A doktor, szerencsére, felpakolt a kórházban egy jó csomó konzervet: ezt most odaadta a fiúknak, osztóznak rajta.

Mindez azonban időbe került és közben a város úgy megtelt néppel, mintha Jáva egész lakossága ideömlött volna — olyan volt a kép, mintha egy kiürített palack sűrű tartalma beleszorulna a palack szűk nyakába. A nap kegyetlenül, fullasztóan tűzött le a késődélutáni órákban és forró légáramlatok legyezték a betegek fáradt, gondterhelt arcát.

Ütközben azt hallotta a doktor, hogy egy japán felderítő gép járt a város fölött és felvételeket készített. „Itt járt Kodak Joe“ — mondták egymásnak a helybeliek keserű akasztófahumorról. Ez nem jelenthet mást — gondolta a doktor surábayai tapasztalatai alapján, — mint azt, hogy legközelebb, Tjilatjap bombázására készülnek; lehet, hogy egy óra múlva már itt is lesznek. Amikor erre gondolt, még gyorsabban igyekezett átfurakodni a tömegben; nem törődött sem a hőséggel, sem a nyomasztó, párák levegővel.

Amikor leért a partra, könnyen megtalálta a flotta főparancsnokságot és — ami még ennél is fontosabb volt — az a tiszt, aki a behajózást intézte, vagy nagyon kimerült volt már, vagy nagyon szelíd természetű — elég az hozzá (bánta is a doktor, minek köszönheti), hogy semmiféle akadályt nem gördített az útjába, pedig a doktor ettől félt az egész úton.

— Persze... Jól van... Negyvenen vannak?... Megvan a névsor?... Köszönöm. Engedélyezem. Né-

hány óra múlva indulhatnak... Máris hozhatja az embereit...

A doktornak kő esett le a szívéről. Amikor azután a tiszt, mintha csak akkor jutott volna az eszébe, megkérdezte: „Remélem, lábonjáró beteg valamennyi?“ — lelkesen felelte: „Hogyné! Magától értetődik.“ — Legtöbbjükről igazat mondott, amikor ezt mondta — a többiekről pedig fölöslegesnek tartotta megjegyezni, hogy az ő dolga felsegíteni őket a hajóra, ha maguktól nem tudnak feljutni.

Ragvógott az örömtől, amikor visszatért a szállodába. A betegek arca, amikor megmondta nekik, hogy készüljenek gyorsan, szintén felderült és máris sürögni-forogni kezdtek, szedegették össze a kis cőkmőkjukat. Voltak közöttük, akik gyalog is meg tudták tenni azt a rövid utat, amely a szállodától a kikötőig vezetett; azok számára, akik gyöngébbek vagy fáradtabbak voltak, a doktor kikunyorálta a szálloda teherautóját; a hordágyon fekvőket mentőautókba rakták fel.

A doktor minden fekvőbetegéhez szólt néhány szót: megkérdezte, fájnak-e a sebeik és utasításokkal látta el őket, hogyan kimélhetik magukat legjobban azon a kis darab úton, amely még gyötrelmes és fárasztó lesz.

— Csak legyünk egyszer fenn a hajón, — mondta biztatóan, — akkor már nem lesz semmi baj. Bizonyosan talállok majd fekvőhelyet mindnyájuk számára; lefektetem magukat, kapnak egy-egy jó injekciót és aludni fognak, mint a tej... Semmire se legyen gondjuk, fel a fejjel és ha rosszul volna valamelyikük, szóljon azonnal, de csak *nekem* és senki másnak.

Remélte, hogy hajóra rakhatja betegeit anélkül, hogy feltartóztassa őket egy újabb hivatalos vizsgálat vagy valami bürokratikus akadékoskodás. Jobban félt a bürokráciától, mint a japán légítámadástól.

Most még nagyobb volt a tolongás a rakodóparton, de végül mégis sikerült eljuttatnia kis csapatát a hajók

közelébe, a legnagyobb hajó mellé, amelynek *Breskens* volt a neve. Ugy gondolta, ez lesz az ő hajójuk. Segített a betegeknek lekászolódniok a teherautókról és a betegszállítókocsikról — sajnos a rakodóponton egy csepp árnyék sem volt és a doktor jól tudta, hogy ebben az égető napsütésben néhány perc is elég ahhoz, hogy a hordágyon, hátukon fekvő betegek teljesen letörjenek.

Amikor megszámlálta az embereket, nem hiányzik-e közülük senki, észrevette, hogy egyvalaki hiányzik — ki más, mint McGuffey. Erre irtózatos dühbe jött; ilyen dühös még soha sem volt — legalább is azóta nem, amióta a flotta szolgálatában állt.

— Nem megyek vissza értel! — kiáltotta. — Ha ránk talál itt, jó; ha nem, úgyis jó. Ezzel a kölyökkel egyebem sem volt, mint bajom meg kellemetlenségem, amióta csak itt vagyok. Megint éppen jókor csinálja a szamárságait. Maguk, persze, nem látták, mikor szökött ki a szállodából.

— Én láttam, — mondta Edmunds. — Nagyon csinos volt. Már mint nem McGuffey, hanem az kislány, aki után kiszaladt.

A doktor nem mosolyodott el. Ebben a pillanatban megértette Sunt, a kínait, aki soha sem mosolygott. Senkinek semmi oka sem lehet rá, hogy mosolyogjon, amikor sebesülteket kell hajóra rakni olyan zsúfolt rakodópartról, amelyen mozdulni sem lehet, avval a kellemes kilátással, hogy a következő percben bombák zuhognak majd a nyakukba. Kurtán rászólt a betegeknek, hogy maradjon mindenki ott, ahol van, amíg ő elintézi, hogy felszállhassanak a hajóra és amíg két könyökkel tört magának utat az embertömegben, megpróbálta, hogy ne is gondoljon többé McGuffeyre. Akármilyen lesz vele: rászolgált.

A *Breskens* fedélzete már tele volt izgatott utasokkal. Minden utassereg izgatott az indulás percei előtt,

de a *Breskensen* még különös oka is volt a türelmetlenségnek: valami ösztönszerű előérzet, amely már kergett volna mindenkit előre, ki ebből a nyomászó hangulatú kikötőből. Sokan közülük az eget kémlelték aggodó szemmel.

A doktor nem tudott feljutni a hajóra, mert egy holland hajóstiszt, aki a hajóra vezető híd bejáratánál őrködött, udvariasan, de erélyesen (és hollandusul) valami engedélyt követelt tőle, a doktornak pedig nem volt külön engedélye. Felmutatta a flotta hivatalos parancsát, a holland tiszt udvariasan intett, hogy nem érdekli. A doktor tudott nagyon meggyőzően beszélni, de csak angolul; a holland tiszt viszont mást sem tudott csak annyit — és folyton ezt ismételgette: — tessék a kapitánnyal beszélni. Amenyire jelekkel meg tudta magyarázni, a kapitány kint volt valahol a parton; muto-gatott valami épületre is, amely jó néhány száz méternyire volt tőlük, túl a nyüzsgő tömegben. Minél hevesebben vitatkozott és érvelt a doktor és minél jobban lóbálta a tiszt orra előtt a flotta pecsétjével ellátott írást, annál erélyesebben és udvariasabban ismételte a hollandus, hogy tessék a kapitánnyal beszélni. A doktor végül dühösen vállat volt és feladta a hiábavaló küzdelmet. Amint keresztültörte magát az embertömegben, összeüt-között egy középkorú, magasrangú amerikai tengerész-tiszttel, aki rákiáltott, hogy hová a pokolba siet ilyen ész nélkül. A doktor a költői kérdést komolyan vette és — ami ilyen esetekben egészen szokatlan — meg-mondta, hogy a hajóskapitányt keresi, mire a tiszt azt mondta:

— Sok szerencsét, doktor! Már néhány százan állnak sorban az ajtaja előtt.

A doktor erre elpanaszolta, hogy negyvenegy sebesült matrózt hozott ide és most képtelen feljutni velük a hajóra.

— A *Marblehead*-ről valók, — magyarázta, — a

sziget belsejében feküdtek a kórházban... A kórházat ki kellett üríteni. — Hozzátette: — A flotta utasítására.

— Várjon csak egy percig, — mondta a tiszt. — Nem éppen én beszéltem magával tegnap éjjel? Megismerem a kiejtéséről. Tenesseeből való, ugy-e?

— Nem. Arkansasból.

— Hát akkor Arkansasból. Mindegy. Szálljanak fel a hajóra.

— Éppen azt próbálom, de a holland tiszt nem érti meg ezt az írást. Azt mondja, menjek el vele a hajóskapitányhoz. De ha talán megmagyarázná neki...

— Persze, hogy megmagyarázom... Hol vannak az emberei?

Az volt a baj, hogy a flottatiszt ebben a pillanatban már meg is látta a sebesültek kis csapatát. Kérdően nézett a doktorra és a doktor — rossz sejtelmektől gyötörten — bólintott: igen, ezek azok.

— Szent Isten! — kiáltotta a tiszt olyan hangosan, hogy a betegek meghallották és ijedten néztek arrafelé. Megéreztek, hogy baj van a levegőben és hősieken megpróbálkoztak vele, hogy megfogadják a doktor tanácsát: valamennyien olyan egészségeseknek akartak látszani, amilyeneknek csak tudtak. Erőlködésük azonban olyan szánalmasan ütött ki, hogy jobb lett volna, ha nem csinálnak semmit. Különösen siralmas látvány volt a hordágyon fekvők kis csapata, amint a tűző napon ájuldoztak.

A flottatiszt a betegekről megint a doktorra nézett; de úgy, mintha keresztül akarná szűrni a szemével:

— Mi az ördögöt csinált itt maga? Azt mondtam, hozza ide azokat, akik kibírják a nehéz tengeri utat.

A doktor nagyon nyugodt hangon felelte:

— Ezek itt mind kibírják a nehéz tengeri utat.

— Elment az esze?

— Azok után, amiket ezek az emberek idáig kibírtak, nem érheti őket meglepetés.

— De hát vannak köztük, akiket hordágyon hoztak ide! Hát nem érti, hogy a hajót megtorpedózhatják és mi lesz akkor ezekkel?

— Ezek is vállalnak minden kockázatot és minden veszedelmet.

— Nem vállalhatnak semmit és én nem érek rá tovább vitatkozni magával. Éppen elég bajom lesz a kapitánnyal, amíg ráveszem, hogy legalább a járóbetegeket felvegye... A hordágyasokról pedig egyszerűen szó sem lehet. Te jó Isten, hogy lehet, hogy ezt maga nem tudta előre!

— És... és mit csináljak most velük?

— Vigye vissza őket oda, ahonnan elhozta. Ez parancs.

A doktor megpróbált szembeszállni a parancssal, mert el sem hitte, hogy a tiszt komolyan beszél:

— Ugy gondolja, hogy vigyem vissza ezt a nyolc beteget a kórházba? A kórház többszáz mértföldnyire van innen!

— Tudom és adjon hálát az Istennek, hogy minél messzebbre viheti innen a betegeit. Nem tudja, hogy itt minden pillanatban várjuk a légítámadást?

Láthatott valamit a doktor szemében, mert valamivel kevésbé nversen tette hozzá:

— Most felviszem a járóbetegeit a hajóra. Adja ide a névsort. A többivel pedig menjen innen, menjen, amilyen gyorsan csak tud, az Isten szerelméért!

A doktor búcsút sem vehetett azoktól, akik feljutottak a hajóra; de sokan integettek neki a fedélzetről és ő nehéz szívvel, de visszaintegetett. Azután visszament nyolc hordágyon fekvő betegéhez. Nagyon neheze esett volna, ha néki kell közölnie velük a rossz hírt; így hát még örült is neki, hogy a tiszt olyan harsányan ordította, hogy hallaniok kellett minden szót. Eszébe sem jutott, hogy őt tulajdonképpen lehordta és megalázta egy feljebbvalója a vezetése alatt álló kis

csapat előtt; de ha gondolt volna rá, akkor sem törődött volna vele — bár nagyobb baja ne lett volna ennél. Mindössze ennyit mondott:

— Azt hiszem, fiúk, hallották, hogy jártunk. Én éppen olyan betege vagyok ennek a históriának, mint akármelyikük, de hát a parancs. az parancs... Legjobb lesz, ha máris útnak indulunk.

A betegszállító autók szerencsére még ott álltak a rakodóparton; így hát a doktor egy óra múlva ismét a vasuti állomáson volt a betegeivel. Itt azonban már nem volt olyan szerencséje; a kórházvonat egy óra előtt elment; azt sem tudta senki, hová irányították. A betegeknek azonban mindenképpen vissza kellett kerülniök a kórházba. Még ha nem is tartottak volna légítámadástól; egész Tjilatjapban nem volt olyan hely, ahová betegeket lehetett volna elhelyezni; talán még fedél nélkül is maradtak volna egész éjszakára. Nagvnehezen sikerült rábeszélni az állomásfőnököt, hogy csatoljon egy teherkocsit ahhoz a vonathoz, amely éppen indulófélben volt a sziget belseje felé. Az utazás nem ígért valami kényelmesnek, de a betegek legalább a hordágyaikon maradhatnak és senki sem zavarja, nem lökdösi őket. Éjszaka aránylag eléggé hűvös is lesz útközben.

Amikor a doktor szeme hozzászokott a teherkocsi halvány világításához, észrevett valamit, ami eddig elkerülte a figyelmét. McGuffey visszajött, szemmelláthatóan rosszabb bőrben és rosszabb hangulatban, mint ahogyan elment.

Csöndes, szomorú utazás volt. Alig esett egy-két szó. A betegek nem voltak beszédes kedvükben, McGuffeyt kivéve, de vele meg a doktor nem állt szóba. Mindenkit levert és elkedvetlenített a nagy csalódás; a doktor nem is hibáztatta őket a mogorvaságukért. Nem tudta ugyan elképzelni, hogy bárki is tehetett volna valami mást a helyében, vagy, hogy egy nála ügyesebb

és élelmesebb ember el tudott volna bánni a feljebbvalójával — de ilyenféle kérdéseken annyiszor töprengt már életében, hogy valahogyan mégis csak hibásnak érezte magát. Csak az szolgált némi kis vigasztalására, hogy a harminckét járóbetegének több szerencséje volt, mint nekik.

McGuffey meg a komisz viselkedése csak akkor jutott az eszébe, amikor a vonat negyedórahosszat állt egy csatlakozó állomáson. Rideg hangon ráparancsolt, hogy hozzon minden beteg számára egy-egy üveg sört, amíg ő telefonálni megy.

— Magának pedig megtiltom, hogy igyék. Különbén is gondoskodott magáról, amint látom.

Úgy érezte: feltétlenül kell beszélnie a kórházzal, hogy várják a betegeit és mindent készítsenek elő a fogadásukra; már Tjilatjapból is megpróbált összeköttetést kapni, de akkor nem sikerült.

Most végre felelt a kórház, de a beszélgetés nem tartozott a legkellemesebbek közé. Dr. Voorhuys volt a telefonnál. Megmondta neki, hogy miről van szó; erre jóideig nem kapott választ, azután — a doktornak úgy rémlett: némileg gúnyos és kissé meglepődött hangon — azt felelte, hogy természetesen, *természetesen* minden készen áll majd a betegek fogadására.

Mivel telefonon nem kellett dr. Voorhuys józan, acélkék szemébe néznie, a doktor kissé fel merte tárni a szívét és elfogódott hangon mondta:

— Kérem, kedves kollégám, ha nem esnék nagyon nehezeire... és ha megmondaná az ápolószemélyzetnek is... kedves lenne, ha úgy mutatná a betegek előtt, mintha örülnének, hogy visszajöttek...

Olyan őszintén gondolta, amit mondott: annyira szíve mélyéből kívánta a csalódott, fáradt betegek számára ezt a kis vigasztalást, hogy eszébe sem jutott: ő most, ha nem is szántsándékkal, persze, de megbántotta a főorvost. Csak akkor vette észre, hogy tapintat-

lan volt, amikor megint nem kapott feleletet egy darabig. Amikor dr. Voorhuys végre megszólalt, csak egy mondatot mondott és utána azonnal letette a kagylót.

— Mindnyájan *őszintén* örülünk, hogy visszajönnek és nem szükséges tetetnünk magunkat.

A doktor visszament a vonatra. Utasai csendben itták a sörüket — más körülmények között zajos örömmel fogadták volna. Megértette őket; ő sem beszélt a sörről, amelyet egyébként meg sem köszönt neki egyikük sem.

Alig indult el újra a vonat, McGuffey odasomfordált abba a zugba, amelyben a doktor üldögélt és miközben visszaadta neki a visszajáró aprópénzt, megkérdezte:

— Nem érdekli, mi van velem, doktor?

— Egyáltalán nem érdekel. Ugyis tudom. Engedély nélkül távozott, elment egy lánnyal mulatni, be mentek valami korcsmába, ott ittak egy nagyot és emiatt itt rekedt.

— Tudom.

— Csak maga a hibás, senki más.

— Belátom... De nemcsak a lány és nem csak az ital miatt késtem le. A flottaparancsnokságon is jártam. Kértem, hogy vegyenek fel szakácsnak az egyik hajóra.

— Ugy látom, tökéletesen megőrült. Maga csak azt teheti, amit a felsőbbség parancsol; egyikünk sem rendelkezhetik magával... tengerész létére ennyit sem tud felfogni? Nem mehet a flotta egyenruhájában munkát keresni, mint valami magános vándorlegény. Remélem, ezt alaposan megmagyarázták magának.

— Ugy megmagyarázták, hogy majd a guta ütött meg mérgemben. Egyik alak — egy doktor — azt mondta, hogy plasztikai műtétre van szükségem és hat hónapig dolgoznak majd a fülemen. Én meg azt feleltem neki, hogy hülye és hogy nekem nem kell plasz-

tikai műtét, én vissza akarok menni a szolgálatba. Erre kirugott, én meg olyan dühbe jöttem, hogy még jobban leittam magamat és mire a kikötőbe értem, a *Breskens* már elindult. Azt hittem, mindnyájan elmentek vele, de valaki megmondta, hogy a doktort a legsúlyosabb betegekkel visszaküldték a vasuti állomásra. Éppen jókor érkeztem, hogy az utolsó pillanatban még fel tudjak ugrani a vonatra.

— „Éppen jókor“: ez a helyes kifejezés... Remélem, használ majd a keserű lecke.

— Mondok valamit, doktor. Akár tetszik, akár nem, itt maradtam magával. Kettőnkön kívül mindenki magával jöttehetetlen beteg. Engedje meg, hogy néha a segítségére legyek.

— Nemcsak, hogy megengedem, — felelte haragosan a doktor, — hanem majd *megmutatom*, hogy dolgozni fog.

McGuffeyt ugylátszott nem sujtotta le tulságosan a barátságatlan válasz.

— Akkor hát megegyeztünk volna. Igyunk rá egyet. — Két üveg sört varázsolt elő valami titokzatos rejtekhelyről.

— Nem megmondtam, hogy maga nem kap sört?

— Nem. Csak azt mondta, hogy ne *igyam* sört. Nem is ittam... egészen mostanáig.

— Jól van, no. Mit csináljak magával!

McGuffey hirtelen újra kezdte:

— Azt hiszem, alaposan befűtöttem magamnak a flottánál.

— Avval, hogy újra szolgálatba akart lépni, mielőtt berendelték volna?

— Nem, nem éppen erre gondolok. Az lesz a baj, hogy nagy lármát csaptam és lehülyéztem egy doktort...

Dr. Wassell most akarata ellenére is elmosolyodott. McGuffeynek persze nem mondta meg, mire gondol.

— Nézze, fiam, most már ne búsuljon azon, amin úgy sem tud segíteni. Főképen pedig a doktor miatt ne eméssze magát. Én is elég doktort leihelyeztem a magam idejében...

A vonat haladt előre az éjszakában; a fáradt betegek mély álomba merültek; McGuffey is elaludt. Csak a doktor szemére nem jött álom. Körülvették azoknak az eseményeknek az emlékei, amelyeket McGuffey juttatott az eszébe. Mennyit kellett szenvednie a kollégáitól, amikor egyszer diftérijárvány volt és ő, mint tisztiorvos, azt javasolta, hogy adjanak mindenkinek ingyenes védőoltást. A helybeli orvosok kijelentették, hogy az orvosi etikába ütközik, ingyen kezelni az olyan pácienset, aki fizetni is tudna. Ez volt a felfogás azon a kari ülésen, amelyen ő is részt vett és amelyen annyira kijött a sodrából, hogy ezt kiáltotta:

— Szerencsétlen szamarak, úgy látszik, inkább akarják, hogy még jobban elterjedjen a diftérijárvány és a maguk gyerekei is belehaljanak, mintsem, hogy lemondanak a nyavalyás két és fél dollárjukról!

Nem volt kifejezetten kollégiális dolog, hogy ezt mondta. Főképen pedig nem volt okos dolog. De hát csinált ő már életében más egyebet is, amire okos emberek a fejüket csóválták volna, de ami miatt nem kellett szégyenkeznie. Ebben a kérdésben egy kicsit McGuffey szövetségésének érezhette magát.

Felkelt a helyéről és halk lépésekkel körüljárt a kocsiban. Nézte a békésen alvó betegeket. Hirtelen valami különös érzése támadt: ezek itt már nem a *Marblehead* emberei, nem a flotta fiai, hanem az *övéi* — még a haszontalan McGuffey is. Megdöbbszentő és mégis

gyöngéden melengető gondolat volt ez. Rágyújtott egy cigarettára, beledugta a hosszú szipkába és kifelé fujta a füstöt az ajtón: tolóajtó volt, néhány centiméternyire nyitvahagyták, hogy ezen a nyíláson át szellőzzék a kocsi.

A jávai vidék elsiklott a vonat mellett, az idegen fák szinte surolták a kocsi tetejét. És egyszerre, amikor a vasuti töltés kanyarodójánál egy pillanatra el lehetett látni a szemhatárig, a doktor észrevette, hogy a távolban lángnyelvck csapkodnak az ég felé.

Korahajnalban érkeztek meg és a doktornak úgy tetszett, hogy soha életében nem látott szebbet, mint az a kép, amely most a szeme elé tárult. Ugy rémlett neki, eddig nem is vette észre, milyen szép ez a tropikus ég alatt épült kórház és a park, amely körülveszi. A nap most kelt fel a hegyek mögül és rózsaszínű fénnel árasztotta el az óriási fák koronáját, míg alattuk még mély árnyékban aludtak a földszintes pavillonok és az egyemeletes épületszárnyak. Amikor a betegszállító autó felfelé kanyarodott azon a lejtőn, amely felvezetett a főbejárathoz, könnyű szellőcske remegtette meg a finom-rajzú leveleket és amint az első napsugarak keresztül-tűztek rajtuk: árnyékuk, mint valami áttetszően finom csipkefátyol, ott lebegett a kórház falán, a márványboltíves kapubejáraton és az ápolónők arcán, akik mind odagyülekeztek a kapu elé az érkezők fogadására.

Mosolyogva integettek és a doktor — amikor már csak száz méternyire voltak tőlük — visszaintegetett. Közben pedig azt gondolta magában, hogy ha a világ nem bolondult volna meg, milyen szépen ittmaradhatnának a betegek, amíg egészen nem gyógyultak meg; nem kellene őket kikergetni innen addig, amíg gyötrellem számukra a vasuti utazás és élet-halál problémája egy tengeri út.

De hát a világ megbolondult.

Napkeltéig folyton látta az ég felé csapódó láng-

nyelveket, amelyek vagy azt jelentették, hogy légítámadás van valahol, vagy hogy a hollandusok felgyújtják a saját olajkútjaikat. A világosságban már nem látszottak a lángok, de időnként távoli robbanások súlyos, tompa dörrenése hallatszott a szélcsendes, tiszta levegőben.

Az ápolónők gyönyörűen fogadták a visszaérkezők kis csapatát. Teát készítettek nekik, édesborral és apró süteményekkel kínálgatták őket; sírva-nevetve forgolódtak a hordágyak körül — úgy viselkedtek, mintha nagyon kedves vendégeikről lenne szó, akiknek a társaságában kitűnően érezték magukat, amíg a kellemes együttlétet meg nem zavarta valami. Most váratlanul visszajöttek és a háziak viharos örömmel üdvözlük újra őket. Three Martini rögtön gondjaiba vette Rennyt, aki rosszabbul bírta az utazást, mint a többiek; dr. Voorhuys pedig, amikor a betegeket már lefektették, végigment a kórtermen és külön elbeszélgetett mindenkivel, aki nem aludt el azonnal, amint ágyba került.

A doktor megköszönte a főorvos jószágát; csak néhány szót tudott szólni, de ez a néhány szó a szíve legmélyéről jött.

Dr. Voorhuys mosolygott és még a vállára is veregetett arkansasi kollégájának. Nagy szó volt ez, mert a főorvos kimért modorú férfiú volt, aki nem igen szokott másoknak a vállára veregetni.

— Maga és a betegek — mondta — annál is jobban rászolgáltak, hogy szívesen fogadjuk, mert tudjuk, milyen leverték lehetnek a csalódásuk miatt. Erről persze, senki sem tehet. Mindenesetre nagyon jól tette, hogy visszahozta őket mert, Tjilatjapban az éjjel légítámadás volt.

— Honnan tudja?

— Hajnalban értesítettek róla telefonon. No, csak egészen kicsike légítámadás volt. — Dr. Voorhuys olyan

megnyugtató hangon mondta ezt, mintha volna a világon egészen kicsike, gyöngé, siralmas légítámadás is.

— Talán a kikötőt akarták bombázni?

— Igen... egy-két hajót el is süllyesztettek. Bizonyosan visszajönnek újra és elsüllyesztenek majd még egy pár hajót. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy partra akarnak szállni a szigeten. Tjilatjap azonban sokat fog szenvedni.

— És a mi városunk?

— Nézetem szerint a japánoknak semmi okuk sincsen rá, hogy a mi városunkat bombázzák. Nem kikötőváros, nem is ipari hadicélpont.

— De a háború mégis csak közeledik ide.

— Kétségtelen... Teljesen kétségtelen. Erről jut eszembe — arra a kis vitánkra gondolok, a multkoriban, amikor a dohányzási tilalomról volt szó — nincs valami kívánságuk? Valami, amivel kedvükben járhatnák a betegeinek, akár ellenkezik a kórház szabályai-val, akár nem...

A doktor gondolkodott egy kicsit, azután hirtelen eszébe jutott valami:

— Volna egy ötletem. Szegény betegeink annyira lehangoltak, hogy örülnék, ha egy kis meglepetést szerezhetnék nekik, mire felébrednek.

...Hogyan mondhatná meg? — Nem szeretett volna megint tapintatlan lenni.

— Ebben a kórházban igazán kitűnő az ellátás. A szakácsuk mesésen főz. De ezek az amerikai fiúk egyszerűbb ételekhez szoktak... ne értse félre: azt akarom mondani, hogy nem ilyen finomságokhoz... A gyomruk arra a kosztra van berendezve, amit a flottánál kaptak, vagy otthon, a szülői háznál.

Dr. Voorhuys elgondolkozott.

— Ezt a kérdést a konyhával kellene elintézni.

— Természetesen. Éppen erről van szó. Volna itt

egy emberünk, hivatásos szakács, aki boldog lenne, ha gyakorolhatná a mesterségét...

— Ahá, már tudom, kiről beszél. Az a jókedvű fickó, akinek elégett a félfüle.

— Igen. McGuffeynek hívják.

— Már akartam is kérdezni: hogyan esett, hogy ő is visszakerült ide? Nála betegebbet is felvettek a hájóra.

A doktornak semmi kedve sem volt hozzá, hogy jellemrajzot adjon McGuffeyről, a szakácsról. Gondolkozott, mit mondjon, ha nem akar hazudni.

— Véletlenség volt, hogy ittmaradt, — nyögte ki végre. — Tiszta véletlenség. Az ilyesmi néha megtörténik...

— Egészen kellemes véletlenség volt, — mondta dr. Voorhuys és ezzel elintézte a McGuffey-ügyet, a magaméltóságteljesen kedves módján. — Majd később, ha ráér, — tette még hozzá — ismertesse össze a pártfogoltját a konyhaszemélyzettel.

A doktor tisztában volt vele, hogy némi kockázattal jár, ha McGuffeyt összeereszti a jávai konyhaszemélyzettel — de tegnap óta olyan kedvében volt, hogy tűzbe is ment volna, ha kell, a betegeiért. Elővette tehát McGuffeyt és hosszabb beszélgetést folytatott vele, de olyan stilusban, hogy a fiú nem mert semmi mást felelni, mint „Igen, doktor“ — és „Nem, doktor.“ Ha így megy még egy darabig — gondolta később a doktor kicsit fanyar humorral — egészen jó, nagyképű fellebbvaló lesz belőlem.

Tíjlatjapban tehát légitámadás volt. Igaz, hogy csak „egészen kicsike“, de a doktor valamelyest megkönnyebbült, amikor hallotta. A betegek előtt nem beszélt róla (rögtön félni kezdtek volna, hogy itt is lehet légitámadás), de annál többet gondolt rá és az a sejtelme támadt, hogy talán éppen idejében hozta el a betegeit a kikötővárosból. Talán jó előjel volt ez: hajsztál

híján a legnagyobb bajba kerültek és ő mentette meg az életüket; lehet, hogy így lesz a jövőben is. Amikor ezt végiggondolta, egyszerre megértette, hogy hivatást teljesített idáig és hogy az igazi hivatása talán csak most kezdődik, amikor közeledik a veszedelem. Bár-hogyan fordul is azonban a helyzet: nem lesz többé akadály, amely elől meghátráljon.

Mig a betegek aludtak, telefonált a repülőtérré, ahol angol és amerikai repülőgépek álltak. Hosszas várakozás után sikerült összeköttetést kapnia egy amerikai pilótaórnnaggyal; bemutatkozott és elmondta, hogy járt a sebesültjeivel, azután elhallgatott. Tudta, hogy arra a kérdésre is kap feleletet, amelyet nem mondott ki.

Kérdés alakjában kapta a választ:

— Hányan vannak összesen?

— Nyolc betegünket hordágyon kell vinni. Egy a saját lábán jár.

— Egyszóval, magával együtt tizen vannak.

— Igen.

— Menni fog. Nem kaptunk határozott utasításokat, idáig. Itt ülünk és nem csinálunk semmit, csak várunk. Hívjon vissza egy óra múlva: akkorra már többet mondhatok. De nagyon gyorsan kell felkészülniök.

— Amilyen gyorsan csak parancsolja.

— Rendben van.

Azután megpróbált telefonálni Tjilatjapba, a felettesének, de nem kapott összeköttetést. A parancsnokságnak egy másik tisztje jött a telefonhoz és barátságosanul mondta:

— Menjen az embereivel ahová akar, csak ide ne jöjjön. Az éjjel légitámadást kaptunk, mára várjuk a következőt. A kikötő körül meg tengeralattjárók vannak; tegnap két hajónkat megtorpedózták.

A doktor hirtelen megrémült:

— Csak nem a *Breskens* volt az egyik?

— Nem tudom. A részletekről még nincs jelentés.

Várt, amíg letelt az óra, azután újra telefonált a repülőtérre. Az őrnagy csak ennyit mondott:

— Összesen tizenhárom gépünk van és egy egész tömeg embert kell elszállítanunk — de az utolsó gépen azért helyet szorítunk maguknak.

— Köszönöm, nagyszerű lesz. Nem vagyunk babonások.

— Mit mond? Vagy úgy... mert a tizenharmadik gépen lesznek... Mindenesetre elférnek rajta; a súlyos betegek feködhetnek is majd valahogyan. Kutyaúl kényelmetlen utazás lesz, de nem fog sokáig tartani — feltéve, hogy szerencsénk lesz.

— Meddig tart az út? — kérdezte a doktor.

— Mondjuk, úgy nyolc-kilenc óra hosszát. Persze, több benzint kell vinnünk a rendesnél; poggyászt nem vehetünk fel. Még egy borotvapengét sem. Tudomásul vette?

— Boldogan. Mikorra kell a repülőtérre lennünk?

— Felhívom egy órával az indulás előtt. Három mértföldnyire vagyunk a kórháztól — tanulmányozza addig az utat a térképen. Elég, ha egy órával előbb értesítem?

— Bőségesen elég.

— Rendben van. Felhívom. Éjszaka előtt nem indulunk.

A doktor visszatért a kórterembe; minden beteg elaludt. Koradélután volt; még magasan járt a nap, de a hőség nem volt nyomasztó. Egyenként odament az ágyakhoz és aggodalmasan hajolt az alvók fölé. Tudta, hogy sokjuknak az állapota rosszabbodott, a javulás útján pedig egy sem haladt előre a tegnapi szörnyű nap után. Amikor Renny ágya mellé ért, találkozott a tekintete Three Martini sötét szemével. Szerette volna tudni, mire gondol és az a furcsa érzése volt, hogy Three Martini tudja, mire gondol ő.

Sun, a kínai, felébredt, amikor föléje hajolt. Na-

gyon szenvedhetett, de nem panaszkodott. A doktor szólt hozzá néhány tréfás szót, úgy, mint máskor, de Sun nem mosolygott.

Hogy éppen mondjon valamit, ezt mondta neki:

— Maga nagyon hasonlít egy kínai fiúhoz, akit Kínában ismertem meg. *Egészen* olyan, mint ő; minden vonásuk azonos. Az amerikaiak általában azt gondolják, hogy a kínaiak mind egyformák; de nekem, aki hosszú esztendőket töltöttem Kínában, nem egyforma minden kínai. Ez a fiú volt az inasom a misszós állomáson, Kupiangban. Kedves gyerek volt, nagyon szerettem. És úgy hasonlítottak egymáshoz, mint egyik tojás a másikhoz.

Sun azt felelte:

— Igen, nagyon hasonlított hozzám. Mert a testvérem volt.

— Mit beszél?

Sun megmagyarázta az esetet, amely nem is volt olyan csodálatos, mint amilyennek látszott; mert Sunnek a doktor adott annakidején ajánlólevelet és így kapott hajópincéri állást az amerikai flotta egyik ágyúsnaszádján, amely a Jangesekiangon horgonyzott. A doktor már nem is emlékezett rá, hogy ajánlólevelet adott Sun számára — talán nem látta soha életében; de kínai inasát, Sun testvérét olyan sokra tartotta, hogy bizonyára megtette neki ezt a szívességet.

— No lám, — mondta, — milyen szépen össze-
kerültünk. — Remélte, hogy Sun elmosolyodik.

— Igen, — felelte Sun udvariasan, de nem mosolyodott el.

A doktor remélte, hogy a fiúk felébrednek, mire McGuffey elkészül a vacsorával; de előbb ébredtek fel. Őt órákor felüvöltöttek a légoltalmi szirénák. Dr. Voorhuys azonnal ott termett a kórteremben és megparancsolta, hogy keltsenek fel mindenkit. Rögtön el kell szállítani a betegeket — mondta — az óvóhelyre. Az

óvóhely azonban nem volt egészen közel, egy nyílt térségen kellett volna átmenni odáig és máris hallatszottak a bombarobbanások. Dr. Voorhuys erre vállat vont és azt mondta, hogy most már jobb lesz, ha ott maradnak, ahol vannak. A robbanások megrázták az épületet; súlyos vakolatdarabok zuhantak le a mennyezetről; egyik darab vakolat — akkora volt, mint egy golflabda és éppen olyan súlyos is — Renny ágyára esett, alig néhány centiméternyire az arcától.

— Vegyék le az ágyakról a matracokat, tegyék az ágyak alá és fektessék rájuk a betegeket, — rendelkezett dr. Voorhuys és mindjárt meg is mutatta, hogyan csinálják meg úgy, hogy a betegeknek alig okoznak vele egy kis kényelmetlenséget. Aztán kiment ez a nagytudású, bátor, egész ember, hogy a többi kórteremben is intézkedjék.

Távozása után a doktor ellenőrizte, pontosan végrehajtják-e a főorvos utasításait; és megmagyarázta azoknak, akik zúgolódtak, hogy ez egyáltalán nem fölösleges intézkedés, mert igaz ugyan, hogy a vaságyak sodronya nem véd meg senkit a bombák ellen, de felfogja a tetőcserepeket, ha be találna szakadni a mennyezet. Végre sikerült valamennyi betegét elhelyeznie az ágyak alatt és átszaladhatott a folyosó tulsó oldalára, hogy Wilson után nézzen.

Wilson azonban hallani sem sem akart róla, hogy bebujjon az ágy alá.

— Semmiféle vacak ágy alá nem mászom be és ezt ne is merje nekem ajánlani senki emberfia. Az én szobám teteje különben sem szakad be.

A doktor is ezt remélte, mert ennek a szárnynak a tetőzete más, erősebb anyagból készült, mint a kórteremé. Rámosolygott a dühös Wilsonra és hagyta: maradjon ott, ahol akar.

Amikor visszatért a kórterembe, látta, hogy egyik-másik beteg befogadott rögtönzött óvóhelyére egy-egy

jávai vagy hollandi ápolónőt is. Ott összebújtak kettecskén és amint látszott, cigarettáztak, mert minden ágy alól olyan sűrű cigarettafüst gomolygott elő, hogy az ember azt hihette volna, égne az ágyak. A doktor jót mulatott magában a fura képen, amelyhez suttogó beszélgetés és lány-nevetgélés szolgáltatott kísérezetét. Egyáltalában nem bántotta, hogy a kórterem levegője tele van cigarettafüsttel és azon sem háborodott fel, hogy a fiatalság mulat ilyen komoly pillanatban — soha ennél nagyobb baj ne történjék légítámadás alatt. Amikor egyre újabb és újabb bombák robbantak és a vakolat hullott, mint a záporosó, még ő biztatta őket:

— Sebaj gyerekek, minden rendben van, oda se neki

Egyszerre csak szemet szúrt neki, hogy az egyik ágyon még rajta van a matrac. Ki másé lehetett volna ez az ágy, mint McGuffeyé?

— Hol van ez már megint? — gondolta, de hirtelen eszébe jutott, hogy ő maga küldte ki és aggodni kezdett érte. Akárhol volt is azonban a szakács, most nem lehetett megkeresni. Így hát mit volt mit tenni: a doktor maga bújt be McGuffey ágya alá; azzal sem törődött, hogy a puszta padlón kell feküdnie. Alig helyezkedett el, kókuszdiónagyságú vakolatdarab zuhant le hajszálynyra az ágy mellé.

— Szégyen vagy nem szégyen, — gondolta a doktor — okosan tettem, hogy fedezékbe vonultam.

A szomszédos ágy alatt Renny feküdt és Three Martini kuporgott mellette. Nem beszélgettek, nem nevettek, nem cigarettáztak, mert Renny nagyon rosszult volt. A másik szomszédban azonban Edmunds tanyázott egy nagyon csinos holland ápolónő társaságában, aki angolul is beszélt egy keveset.

— Mondja, doktor, — kérdezte Edmunds meglehetősen bizalmaskodó hangon — hogyan történt, hogy doktor lett magából?

Dr. Wassell nem vette rossz néven Edmunds arcát-
lanságát, inkább mulatott rajta és mert a többi beteg
is odahallgatott, örült, hogy valami elvonja a figyel-
müket a légítámadásról. Jókedvűen felelte:

— Hát, tudják, az így esett. Egyszer Arkansasban
kisgyerekkoromban megharapott egy veszett kutya. Fel-
vittek Baltimoreba, a John Hopkins-klinikára és Pasteur-
oltásokat kaptam. Akkor láttam, milyen nagy dolog az
orvostudomány és magam is kedvet kaptam hozzá.

Kitörő nevetés fogadta ezt a kis előadást — mintha
ezen a világon semmi mulatságosabb esetet nem lehetne
elképzelni, mint azt, ha valakit Arkansasban megharap
a kutya.

— Jaj, doktor, hogy maga milyen tréfás ember!

— Dehogyan vagyok. Nem tréfáltam. Olyan veszett
volt az a kutya, mint annak a rendje. De el kell ismerni,
hogy azon a nyáron minden kutyának joga volt meg-
vesznie. Negyvenöt fokot mértek árnyékban és milyen
párás volt a levegő!... Nálunk az a mondás járja,
hogy Arkansasban augusztusban még a kígyó is izzad.

— Kígyó is megharapta már, doktor? — érdeklő-
dött egy ágyalatti hang.

— De meg ám! Egyszer kint jártam a mezőn és
amikor elfáradtam, pont egy csörgőkígyóra heveredtem
rá. De már alig csörgött — azt hiszem, ő is éppen úgy
ellustult abban a kutya melegben, mint én...

Megint nagyot nevetett mindenki. Amikor félóra
mulva megszólalt a feloldó szirénajelzés, a doktor érezte,
hogy betegek már félig-meddig megbocsátottak neki.

Minden akcióra reakció következik: a sok izgalom
és búsulás után a kórteremben egyszerre emelkedett lett
a hangulat. Csak azok nem vettek részt az általános
vidámságban, akiknek nagy fájdalmaik voltak és altatót
kaptak. A nap leáldozott a hegyek mögött; azok a be-
tegek, akik ébren voltak, jóízűen ették ápolónőikkel
együtt a „hazai“ vacsorát és kitűnően érezték magukat.

Egyszerre azonban nyílt az ajtó és behoztak valakit, akinek a láttára el is szomorodhattak volna vagy legalábbis csillapodhatott volna a vidámságuk. Egy sebesült angol katonát toltak be kerekescocsin a műtőteremből: éppen most operáltak ki a lábából két gépfegyvergolyót és a Marblehead matrózai egy pillanatra elhallgattak, tiszteletből a friss szenvedés iránt, amelyre még olyan jól emlékeztek. Az angol „Tommy” azonban nem mulatságrontónak érkezett; olyan jókedélyű fickó volt, hogy szinte még jobban felvidította a kórtermet.

— Az áldóját! — kiáltott fel, miután gyöngéd részvétellel lefektették a párnáira — ez azután a remek hely! Puha ágy, cigaretta és hozzá ez a kiadós vacsora! Egyikben sem volt részem legalább egy hónap óta... Akármilyen legyek, ha ez nem ért meg nekem egypár japán golyót!

A doktor nem engedélyezte a kiadós vacsorát, de gondoskodott a sebesült számára könnyű ételekről és azt is megengedte, hogy vacsora után rágyujtsen. Amikor a többiek meghallották, hogy a Tommynak szabad cigarettáznia: valóságos cigaretta-pergőtűz zúdult minden irányból az ágyára.

Igazi „jópofa” volt ez a kis katona. Elmesélte, hogy alacsonyan járó japán gépről gépfegyverezték meg a repülőtéren; nem volt súlyos a sebe és úgy látszott, nem is fáj túlságosan.

— Disznószerencsétek van, gyerekek, hogy ilyen helyen rostokolhattok! — mondta kicsit irigvkedve; és közben rákacsintott arra a helyes kis jávai ápolónőre, aki a lázát mérte.

A doktort nagyon kellemetlenül érintette, amikor meghallotta, hogy a légitámadás a repülőternek szólt.

— Mielőtt elaludnék, — szólt az angol fiúhoz — mert bizonyos vagyok benne, hogy szeretne már aludni: mondja, eltaláltak még valakit... vagy valamit a repülőtéren?

— Fogalmam sincs, bajtárs, mert én voltam az

első, akit lelőttek a nyomorultak... De ha nem, majd eljönnek újra ne féljen. Ezek a pizsok japánok nem eresztik el egykönnyen, amibe egyszer beleharaptak...

— Tudom, — mondta a doktor. — Jóéjszakát.

— Nem vagyok álmos, magam sem tudom, miért... Bocsánat, doktor, maga, ugy-e, Yankee?

Arkansasi emberek nem szeretik, ha Yankeenek nevezik őket. De a doktor azért türelmesen válaszolta:

— Igen. Miért kérdi?

— Van egy unokabátyám Amerikában, valami Cleveland nevű helyen. Hallott már róla életében?

A doktor megmondta, hogy igen, már hallotta emlegetni azt a Cleveland nevű helyet. De még nem járt ott.

— Mindjárt gondoltam, hogy talán nem is ismeri az amerikai unokabátyámat, pedig maga is amerikai... Nem adna még egy cigarettát?

— Persze, hogy adok. De azután aludnia kell, akár tetszik, akár nem.

Meggyújtott egy cigarettát és fiú szájába adta.

— Köszönöm, bajtárs. Ezek az amerikai cigaretták egészen másfélék, mint a mieink.

— Nem ízlik a dohányunk?

— Eleinte nem ízlett, de most már hozzászoktam. Furcsa, mi mindent meg nem szokik az ember. Három évvel ezelőtt még pacalt meg borjúlábat mértem ki a Mile End Roadon, azután elvesztettem a nyavalyás állásomat, beálltam nyavalyás katonának... és most jól bekaptam...

Hirtelen elakadt a szava. A doktor csodálkozott rajta, hogy eddig ilyen eleven volt; nem értette, hogy a kábítószeresek még mindig nem hatottak rá. Két japán golyó és egy nagy adag morfium — ez a fickó, úgy látszik, vasból van. Megvárta, amíg a sebesült szeme lecsukódott, azután óvatosan kivette kezéből az égő cigarettát.

Nem látta viszont soha többé. Egy óra múlva — bizonyára kívülről és felsőbb helyről érkezett utasításra — minden bejelentés nélkül kivitték a kórteremből és elmentek vele a kórházból. Nem ébredt fel, de amikor a kerekes betegkocsi elgördült az ágyak mellett: az amerikai bajtársak teletömték cigarettával a pizsamája összes zsebeit.

Beállt az éjszaka. A doktor nyugtalanul járkált fel és alá azon a folyosón, amelyen a telefon volt. Növekvő nyugtalansággal várakozott a repülőtérről érkezendő értesítésre. Kilenc óra felé bement Wilson szobájába egy kis beszélgetésre és közben, hirtelen elhatározással, megmondta neki, hogy talán sikerül repülőgépen kijutniok a szigetről.

— A fiúknak nem szóltam semmit; nem is szólok az utolsó perccig, — mondta. — Most már félek, hogy megint közbejöhet valami.

Wilson azt felelte, hogy okosan tette, hogy nem szólt.

Ebben a pillanatban megszólalt a folyosón a telefon csengője.

— Talán engem hívnak, — mondta a doktor.

Amikor néhány perccel később visszajött, nagyon sápadt volt és gondosan becsukta maga mögött Wilson szobájának ajtaját, mielőtt megszólalt volna.

— Nem visznek el magukkal, — mondta azután. — Elpusztult egyik gépünk a légítámadásnál. Ez azt jelenti, hogy nincs helyük a számunkra. És éppen most kapták meg a parancsot, hogy azonnal induljon az egész csapat. Nem tehettek semmiről. Az a repülőtiszt, akivel beszéltem, egészen oda volt.

— Fenét volt oda és mi is megérdemelnénk, hogy a fene egyen meg, ha odalennénk, — felelte Wilson. Ezekben az időkben fontosabb, hogy a légierő kiképzett személyzete megmeneküljön, mint az, hogy mi, sebesült nyomorékok, megmentsük a lyukas írhánkat. Ez nem

afféle békebeli hajótörés, amelynél az a jelszó, hogy „asszonyokat és gyermekeket előre” — ez férfiak csatája és a harcosoké az elsőség. Aki siránkozik ezen, az nem férfi.

A doktor meg tudta volna ölelni Wilsont ezekért a kemény szavakért.

Később, amikor már feljött a hold is, eget-földet megrázó dübörgés töltötte be a levegőt a kórház fölött. A betegek közül többen felriadtak és az ablakhoz szaladtak; szerettek volna valamit látni és találgatták, új repülőtámadás kezdődik-e. McGuffey azonban rájuk kiáltott:

— Ezek a mi gépeink, ismerem a hangjukat. Négy-motorosak, a japánoknak nincs négymotoros gépjük!

A dübörgés elhalt a távolban, de azután újra zúgás és zengés hallatszott a magasból és utána harmadszor és negyedszer és újra meg újra... Most már ébren volt az egész kórterem. A betegek ujjongtak örömükben — bizonyosra vették, hogy végre megérkezett a várvárt erősítés és hogy azok a repülőgépek, amelyek eldübörögtek felettük, bombatámadásra indulnak a tengerre vagy a szomszédos szigetekre. Új erőt öntött beléjük az a gondolat, amíg ők itt fekszenek, megfordult a hadiszerencse: óriásbombázók keltek szárnyra Seattleben, Santa Monicában vagy Long Beachben és eljöttek, hogy megmentsek őket.

A doktornak, aki a végsőkig felzaklatott idegállapotban járkált ki és be a kórterem és a folyosó között, nem volt lelke hozzá, hogy elrontsa az örömet.

Jódarabig hangzott a dübörgés; egyik gép a másik után zúgott el a kórház fölött és amikor újra csend

lett, a betegek között egy kis vita támadt affelől, hány gépből állott a csapat.

— Tizenkét gép volt! — állította Hanrahan.

— Tizenhárom volt, — torkolta le McGulfeý. — Én az első pillanattól kezdve számoltam. Te meg aludtál.

Valaki közbeszólt:

— Tizenkettő volt. Egészen bizonyos vagyok benne, hogy tizenkettő.

— Tizenhárom, ha mondom.

Renny, akinek még mindig nagy fájdalmai voltak, álmosan morogta:

— Mondjátok, fiúk, nincs okosabb dolgotok, mint ezen vitatkozni? Akár tizenkettő volt, akár tizenhárom, — ez igazán mindegy lehet nektek.

A doktor mindnyájuknál jobban tudta, mekkora különbség és hogy nekik mennyire nem mindegy: tizenkét gép szállt-e el Jáva fölélt vagy tizenhárom; mégis Renny pártjára állt és ágybakergelte a vitatkozókat. Azután átment a folyosón keresztül Wilson szobájába. Sokáig nem szólt egy szót sem. Wilson ébren volt. Cigarettazott.

— Tizenkét gép volt, — mondta később nyugodtan. — Áthallottam a vitatkozást.

— Igen, — mondta a doktor. — Tizenkettő. A tizenharmadik lett volna a mienk.

Ujra hallgattak mind a ketten, sokáig. Wilson azután rágyújtott egy új cigarettára és még nyugodtabb hangon szólt, mint az előbb:

— Érezte már magát ilyen kutyául valaha életében?

— Igen, egyetlenegyszer.

— Mikor?

— Tizenöt évvel ezelőtt, Kínában.

— Olyasmi történt magával, mint most?

— Nem, egészen más.

— Mondja el. Vagy talán magánügy?

— Nem, nem. Elmondhatom, ha érdekli. Évekig nyomoztam a járványos vérhas bacillushordozója után és pontosan aznap, amikor végre felfedeztem, kinyitóm az orvosi hetilapot és benne van egy nagy cikk az én felfedezésemről, csak hogy mástól. Megelőztek.

— Örülten kellemetlen lehetett.

— Akkor nagyon fájt. De végeredményben mégis csak a felfedezés a fontos és nem az, hogy kié a dicsőség.

A doktor később sem tudott elaludni és amíg ébren feküdt az ágyán, kopogtatást hallott az ajtaján. Kinyitotta az ajtót: dr. Voorhuys állt a küszöbön, teljesen felöltözve és látszólag egészen nyugodtan. De mégis volt valami különös a megjelenésében; a doktor érezte, de nem tudta volna megmondani, hogy micsoda.

— Örülök, hogy ébren találom, — mondta a főorvos, — mert történt valami, amiről azonnal értesítenem kell. Sohasem hittem volna, hogy ez bekövetkezik. Az ellenség partraszállt Jávában.

Az arkansasi doktor csöndesen bólintott. Nagy csapás volt, de inkább lesújtó, mint meglepő.

Különös, hogy éppen ebben a tragikus pillanatban vette észre, hogy mi az, ami olyan különös dr. Voorhuys megjelenésében és akarata ellenére elmosolyodott. Olyasvalami volt, amire más körülmények között semmiesetre sem tett volna megjegyzést, — de meg kellett magyaráznia, miért mosolyog; és erre nem volt más mentség, mint az igazság. Dr. Voorhuys már a folyosón volt, amikor az amerikai doktor utolérte:

— Ni csak, doktor! — kiáltotta. — Maga *szivarozik!*

Dr. Voorhuys belefújta a szivarja füstjét a kórház tisztaság- és fertőtlenítőszerszágú levegőjébe. Azután ő is elmosolyodott.

— Amikor az ember nem tudhatja, megéri-e a holnapot, nincs sok értelme, hogy vigyázzon a házi-rendre, — mondta.

A doktor visszament a szobájába, gyorsan felöltözött, azután egy pillantást vetett a kórterembe, amelyben a betegek feküdtek. Aludtak mindannyian és az inspekciós holland ápolónő olyan nyugodtan olvasgatótt, hogy látszott: még nem hallotta a rossz híreket. Wilson szobájába is benézett: ő is aludt. Azután telefonált Tjilatjapba. Eltartott egy jó óráig, amíg megkapta az összeköttetést. Miután beszélt a flottaparancsnoksággal, kiment a városba. Ott már szemmel láthatóan elterjedt a megdöbbentő események híre; csoportok verődtek össze az utcasarkokon és a Grand Hotel előcsarnokában olyan eleven élet volt, mint máskor a déli órákban.

Nem volt pánik, csak valami ideges feszültség érzett a levegőben, amely egyre fokozódott és úgy látszott, tetőpontjára ért, amikor egy végeláthatatlan angol gépkocsi-oszlop első autói megálltak a szálloda előtt. A gépkocsi-oszlop parancsnoka, aki khakiszínű nadrágot és barna trópusi sjsakot viselt, bement a szállodába, utánanézni, kaphat-e ennivalót és beszerezhet-e valami készletet az emberei számára.

Ez a tiszt első látásra nem volt valami rokonszenves a doktornak. Bágyadt előkelőséggel, végtelen távol-ságból adta ki parancsait a szálloda személyzetének és a saját alantasainak; azt azonban neki is el kellett ismernie, hogy minden parancsa világos és határozott volt, akármilyen álmos hangon adta is ki; és hogy a rendelkezései okosak és célravezetőek voltak, noha olyan modorban intézkedett, mintha minden mindegy volna neki.

A doktor kicsit gondolkozott ezen a furcsaságon; nem volt tisztában az emberével; nem tudta, ajánlatos lesz-e közeledni hozzá; de erőt vett magán, odament a tiszthez és megszólította:

— Hallo!

Az angol tiszt arca egyszerre jéggé merevedett. Hogy meri megszólítani egy idegen! Amikor azonban meglátta a doktor tengerész-egyenruháját, azonnal felengedett.

— Mivel szolgálhatok? — kérdezte elhaló mormogással, mintha nagyon-nagyon messziről jönné a hangja.

— Bocsánatot kérek, — mondta a doktor, — de ugye, ez egy kiürítő oszlop és Tjilatjapba tart?

— Ugy van — mondta a tiszt és csak éppen hogy nem ásított hozzá.

Egy őrmester megérintette a tiszt könyökét és jelentett valamit. Fellebbvalója bágyadt arckifejezéssel vette tudomásul a jelentést; az őrmester szalutált és a tiszt újra a dokorhoz fordult, aki izgatottan várakozott.

— Gondolja, hogy tehetek valamit magukért? — kérdezte nagyon udvariasán és nagyon unottan.

Több sem kellett a doktornak. Megérezte, hogy itt a nagy pillanat.

— Segíthet rajtunk, ha akar, — mondta gyorsan. — Kilenc sebesülttel vagyok itt; legtöbbjüket hordágyon kell szállítani. Nem vinne el minket magával?

Most a szálloda igazgatója lépett oda a tiszthez: a hadvezetőség számára kiállított számlákat hozta aláírásra. A tiszt unottan kanyarította alá a nevét és közben ezt mormogta:

— Elviszem magukat, ha a sebesültjeinek megfelelő egy teherautó és ha két óra alatt itt lesznek.

A doktor alig hallotta már az utolsó szavakat. „Rendben van, köszönöm“ — kiáltotta és már rohant is az előcsarnokon át, az embertömegen keresztül.

Otthon egyenként felkeltette betegeit, amilyen kíméletesen csak lehetséges volt; azután a terem végébe ment és rátámaszkodott McGuffey ágyának a támlájára.

— Fiúk, — mondta — alkalmunk van kijutni a szigetről — és ez az utolsó alkalom. Készüljenek fel, amilyen gyorsan csak tudnak.

Kérdések, tiltakozások, kérelmek és panaszok özöne zúdult volna rá, de nem engedhette, hogy késleltessék.

— Csönd legyen! — harsogta túl a betegek hangját. — Senkise kérdezzen most tőlem részleteket. Egyiküket sem kényszerítem, hogy velem jöjjen, de én megyek és mindenkit viszek, aki jönni akar. Hiszem, hogy velem tartanak mindnyájan. Egy-kettő, siessenek hát! Félóra múlva itt leszek azokért, akik rászánták magukat az útra.

Az ajtóból mégegyszer visszafordult:

— Ha kíváncsiak rá, miért olyan sietős, hogy elkerüljünk innen, megmondhatom. Először is: a japánok itt vannak a szigeten. Másodsor: azok a repülőgépek, amelyeket az éjjel hallottak, nem Amerikából érkező bombázók. Az itteni repülőtérről szálltak fel. Menekülő gépek voltak.

Wilsont is felköltötte, de neki már részletesebben számolt be.

— Egy angol gépkocsi-oszlop van a városban. A parancsnokuk elvisz magával Tjilatjapba. Még vannak hajók a kikötőben; ma hajnalban tudtam meg telefonon. Készüljön hát az útra... ha tudniillik velem akar jönni. Én ugyanis megyek.

— Micsoda? Már megint Tjilatjapba megyünk? — kérdezte Wilson.

— Igen, megint Tjilatjapba megyünk. És ne csomagolja össze azt a rengeteg limlomot, amit a múltkor magával vitt, mert nincs rá helyünk.

Tisztában volt vele, hogy „blöfföl”, amikor azt mondta a betegeinek, hogy ő elmegy, amazok pedig

maradjanak, ha tetszik nekik. Ha csak egyetlenegy itt maradna közülük: ő sem birna elmenni és hogy mi történék azután, arra még egvelőre gondolni sem tudott. Amikor letelt a félórás határidő, egy pillanatig habozott, mielőtt benyitott volna a kórterembe. A sorsa dől el most — és mindnyájuk sorsa.

Minden betege útrakészen várta.

Nézte őket egy hosszú, hosszú percig. Nem tudott szólani. Azután hüvelykujjával megadta a római győzelmi jelet és azt mondta:

— Jól van, fiúk. Induljunk.

A *Marblehead* hátramaradt sebesültjei tehát másodszor is elindultak Tjilatjap felé.

Persze, volt megint nagy búcsúzkodás a kórházban — de ez a búcsúvétel más volt, mint az első: hevesebb és valahogyan mégis felületesebb. Az ápolónők megint csókolgatták és ölelgették távozó betegeiket, de látszott, hogy most nemcsak az elválás búsítja őket. Most már róluk magukról is szó volt: mi lesz velük, mi lesz a családjukkal, rokonaikkal?

A sebesültek — igazi amerikai módra — most is tréfálkoztak és nevettek; viselkedésük érthetetlen volt a hollandi és a jávai ápolónők előtt: hogyan állhat valakinek tréfára a kedve *ilyen* pillanatokban? Már pedig ők — legalább is azok, akik nem voltak nagyon rosszul, — jókedvűen élcelődtek a maguk rovására:

— Sose sírjon, nővér, holnap ilyenkorra itt vagyunk megint. Jó vacsorával várnak majd, ugye?... A doktor megint kirándul velünk egy napra a tengerpartra, ennyi az egész.

A doktor hallotta a csúfondáros megjegyzéseket, de

nem szólt rájuk semmit. Ha jobbkedvük lesz tőle: hadd bolondozzanak. Jobb, mintha aggodalmaskodnának és izgatnák egymást.

A kilenc sebesült a doktor felügyelete alatt meg-
egyezett egymással: a könnyebben sebesültek és a hord-
ágyon fekvők egyik teherautóra kerültek; a kocsí al-
jában helyezkedtek el, jól-rosszul, ahogyan lehetett. A
súlyosabb sebesülteket a doktor felvette arra a Ford-
kocsira, amelyet a flottától kapott és amelyet most majd
neki magának kell vezetnie a jávai soffőr helyett. Ennek
jobb volt a rugózása és voltak párnái is: nem rázott
annyira, mint a teherautó. Ebbe a kocsiba került Sun,
akinek mindkét lába nagyon fájt még és Francini, aki-
nek nem volt szabad feküdni. A doktor úgy helyezte
el Sunt, hogy lábát kényelmesen kinyújthassa az első
ülésre. Wilson már volt annyira, hogy ülhetett, sőt
végső esetben fel is állhatott egy kicsit: ő a vezetőülés
mellé ült, a doktor szomszédságába.

Mullert, akinek a lába zúzódott szét, az angol kapi-
tány felvette a saját kocsijába.

Dr. Wassell csak akkor akart elindulni, amikor az
egész oszlop elment már előtte, bizonyos akart lenni
benne, hogy egyetlen betege sem maradt le. Ez jókora
ideig tartó várakozást jelentett, mert az oszlop több,
mint kétszáz teherautóból állt; vitték a légvédelmi ágyu-
kat, a mozgókonyhát; az úti javító-műhelyt — egy kor-
szerűen gépesített erő teljes felszerelését.

Kora délelőtt indultak útnak és lassan, de megállás
nélkül haladtak még akkor is, amikor már jól benne
voltak a délutánban. A doktor eleinte nem bánta,
hogy lassú iramot diktáltak neki; évek óta nem ve-
zetett kocsit; a sebességváltó és a „balra hajlás“
még újdonság volt számára. Órákig is eltartott, mire
egészen hozzászokott a kocsí kezeléséhez és nem kellett
minden figyelmét megfeszítenie, hogy baj ne történjék.
Wilson, bár voltak fájdalmai, egy szóval sem panaszo-

kodott és néha hosszabb-rövidebb időre el is szunyókált. Sun olyan csöndben volt, hogy sejteni sem lehetett, van-e valami panaszja. Francini egyenes tartásban ült a helyén és úgy próbálta ellensúlyozni a kocsi zökkenéseit, hogy lehetőleg ellazította az izmait. A doktor igyekezett a zökkenőket elkerülni, néha azonban nem sikerült, olyan rossz volt az út. Ilyenkor kicsit hátrafordult és azt mondta:

— Nagyon sajnálom, fiam.

Bár jól tudta, hogy nem ő a hibás és Francini is tisztában volt vele: mégis mentegetődzött minden zökkenőnél.

Dél felé elálmosodott. Szerencse, hogy éppen akkor robogott végig az oszlop hosszában egy angol motorkerékpáros katona — vörösarcú, elpusztíthatatlanul jókedvű legény — és minden kocsiba bekiáltotta, hogy légítámadás várható. Az oszlopsort nyújtani kell, hogy az esetleges bombák minél kevesebb kárt okozzanak és mindenkinek fel kell készülnie, hogy adott jelre pillanat alatt kiugorjék a kocsiból és fedezéket keressen az útmenti árokban. A motoroskatona továbbrobogott, csak porfelhő maradt utána; a doktor pedig azon tűnődött: hogyan csinálja majd Wilson és Francini ezt az akrobatamutatványt, ha Isten őrizzen, sor kerül rá.

Mit volt mit tennie: továbbvezette a kocsit és bízt a jósorsban. Ez a kis incidens arra mindenesetre jó volt, hogy felrázza egy kicsit az álmoságából.

Ugy látszik azonban: jártak előtte olyan vezetők is, akiket elkésve ébresztettek fel, mert itt is, ott is látott az út szélén felborult, még lángoló teherautókat, amelyeket vagy valami utibaleset ért vagy annyira tönkrementek, hogy otthagyták és felgyújtották őket.

A doktornak annál is jobban kellett figyelnie a saját kocsijárára mert az a hollandi tiszt, aki az oszlopot vezette, mellékutakra vágott át, árnyékos fák alá, hogy a japán repülők kevésbé jól láthassák a vonuló autót.

sort. Így még hosszabb lett az út, még lassúbb a haladás és — szegény Sun, szegény Francini! — még több a zökkenő. Amellett egyre nagyobb lett a forgalom az országutakon: katonákkal zsúfolásig megrakott hollandus katonai teherautók, erdőzöld egyenruhát viselő *Staatswacht*-csapatok, vöröskeresztes betegszállító autók és a bennszülöttek tarkabarkán felsallangzott ökrösszekerei jöttek szemben velük végeszakadatlan menetben. Legnehezebb volt arra vigyázni, hogy az ökrösszekerekkel ne ütközzék össze az autók: a doktor lassankint jobban kezdett félni ezektől a jámbor járművektől, mint a japán bombatámadástól.

Nem igen beszélgetett az egész úton, csak néha szólt hátrafelé egy-egy biztató szót Francinihez vagy Sunhöz.

Sunnel kínai nyelven beszélt, amit Wilson, szokása szerint, nem hagyott szó nélkül.

— Mondja, maguk igazán megértik egymást? Mennyi időbe telt, amíg ezt a lehetetlen idiomát megtanulta?

— Tíz évig tanultam, — felelte nyugodtan a doktor. — De még nem beszélek egészen kifogástalanul.

— Akár tolmácsnak is alkalmazhatta volna a flotta.

A doktor ráhagyta:

— Én is szerettem volna, de mit csináljak, ha jónak látták, hogy inkább ideküldjenek, vigyázni magukra. Szép kis beosztás, mondhatom!

A doktor szerette volna mérhetetlen fáradtságát cigarettázással ellensúlyozni. De sehogysem tudta félkezével a cigarettát kihalászni a zsebéből.

— Csak tartsa mind a két kezét a kormánykeréken, barátom! — förmedt rá Wilson. — Majd én rágyujtok magának.

Nem egykönnyen tudta a kezét használni, de végül mégis sikerült lángkapatnia egy cigarettát; azután a

doktor fölé hajolt és szerencsésen megtalálta a felsőzsebében a hosszú szipkát is.

— Ne forduljon felém, mert kiböki vele a szememet, — jegyezte meg.

Minél fáradtabbak lettek és minél nehezebb és veszedelmesebb lett az út, annál vigabbak igyekeztek lenni: szidták egymást, tréfásan, szeretettel; rámondultak egymásra és szót sem vesztegettek a kellemetlenségekre. Ahogy múlt az idő, a doktornak eszébe jutott; meg kellene próbálnia, hogy Francinit is felvidítsa egy kicsit.

Amikor egyszer, egy különösen hatalmas zökkenés után, szokása szerint hátraszólt, hogy mennyire sajnálja, és hallotta, hogy a beteg nem tud visszafojtani egy kis nyöszörgést, hozzátette:

— Jól járt, Francini, hogy mellénk került és nem magát ültették Muller helyett az angol kapitány kocsi-jába. A hideg rázott volna ki ijedtemben, ha azt mondják, hogy nekem kell az angol mellett végigülnöm a kétszázkilométeres utat... Nem azért mintha valami rosszat mondhatnék rá — igazán nem lehet a személye ellen semmi kifogásom és az is tagadhatatlan, hogy nagy jót tett velünk, amikor elhozott magával — csak azt nem szeretem benne, hogy úgy tud nézni az emberre, mintha ott sem volna.

— Mindjárt nem lesz sem ott, sem sehol, de velünk együtt, — mondta Wilson, ha nem néz előre, hanem hátrafelé beszélget.

Telt-múlt a hosszú forró délután. Egyszer repülőgépeket láttak a magasban; japán felderítőknak látszótak. Ettől kezdve csak az járt a fejükben: mi lesz, ha bombatámadást kapnak. Szinte megbénította őket a rettegés erre a gondolatra, de nem az életüket féltették, hanem az izgatta őket: mi lesz, ha hosszú ideig egyhelyben kell állniok? Később a doktor megint elálmosodott és most nem tudott semmi mással törődni, any-

nyira lefoglalta minden gondolatát az az erőlködés, hogy ébren tudjon maradni. Mindenfelét mepróbált: szorosan behunyta a szemét és hirtelen kinyitotta újra; nagyokat ütött a saját homlokára, hogy ébrentartsa a fájdalom; és mindenhol, ahol az út mentén jó óvóhely kínálkozott, titkos imádságot menesztett az ég felé, hogy az oszlop tartson már végre egy kis pihenőt. Egyszer csak meg kell állaniok: a legedzettebb katona sem bírja az utat egyfolytában a végtelenségig.

Mind a három sebesült elaludt a kocsiban. Wilson úgy horkolt, hogy a doktor egy pillanatig azt hitte: japán bombavetőök bukkannak fel mindjárt valahonnan. Hangosan felcacagott, amikor rájött, honnan hallja a dörgést és félkilométeren át ébrentartotta a nevetés. Aztán újra kezdődött a küzdelme az álmosággal, de egyszer — talán tíz másodpercre — mégis elbóbiskolhatott, mert arra riadt fel, hogy a kocsi átlódult az út másik oldalára. Hirtelen visszarántotta a kormánykereket és hálát adott az egek Urának, hogy nem jött szembe egy jávai ökrösfogat sem. Három utasa aludt még; egyikük sem tudta meg soha, hogy hajszállal kerülte el az autóbalesetet.

Most még nagyobb erőfeszítéssel próbált ébrenmaradni és éppen amikor úgy érezte, hogy már végére ért az erejének: meglátta, hogy a száz méterrel előttük járó teherautóról felemelt karrai integetnek a mögöttük haladóknak. Ez volt a jeladás a megállásra.

Az út szélére kormányozta a kocsit és erejének utolsó maradványával lefékezett.

Hirtelen megtelt étellel a mozdulatlan csöndben pihenő jávai vidék. Jó kilométernyi útszakaszon a doktor kocsijától kezdve, mindenfelé angol katonák ugráltak ki a teherautókból és a személygépkocsikból és hangos, jókedvű lármával dobálták le magukról a nehéz felszerelést. Magas fák álltak az út mentén; két oldalt rizsföldek terültek el, amelyeket csatornákon át csörgö-

1
dező élő víz öntözött. A doktornak önkéntelenül is Arkansas jutott az eszébe: ott is rizsföldek terültek el magas, árnyékos fákkal szegélyezett utak mellett. Szébb helyet nem is lehetett volna választani pihenőül; boldogabb időkben itt még pikniket is lehetett volna rendezni. Vajjon sokszor uzsonnáztak-e itt a szabadban a hollandusok vagy a jávaiak? Erről viszont az jutott az eszébe, hogy egy-két nappal ezelőtt még nagy fagyraltozást akart rendezni a betegeknek és az ápolónőiknek. Sajnálta, hogy nem lett belőle semmi; szerette megtartani ígéretét. Most, hogy jóvátegye büntelen szószegését, magában ismét megígért nekik valamit:

— Történjék bármi, én ezeket a fiúkat épségben juttatom el Tjilatjapba, hajóra teszem őket és velük maradok, amíg biztonságban nem lesznek...

Hirtelen ráeszmélt hogy ez több volt, mint ígret. Fogadalom volt, amelyet önmagának tett és talán még ennél is több: imádság.

Kidörzsölte szeméből az álmodat és leszállt a kocsiról. A nap már lemenőben volt és a nagy meleg ellenére az árnyékban friss és kellemes volt a levegő. Wilson és Sun ébredezőben volt; Francini aludt még, de a doktor gyöngéden felkeltette, mert kezelni kellett őt is; ez mindennél fontosabb volt. Közben száyszámra nyüzsögtek körülöttük a katonák; láthatóan egységes fegyverem alatt, de különböző irányokban és más-más cél felé, voltak, akik fehéreneműt váltottak és az ingüket mosták; mások teát főztek vagy babkonzervet melegítettek a benzinforrálón; sokan gyorsan megmártották magukat a rizsföldeket öntöző csatornák hús vizében és meztele nélkül kifeküdtek a napra száradni.

Apró jávai gyerekek bukkantak elő, a jó ég tudja honnan; felmásztak a kókuszpálmákra és némi kis aprópénzért kókuszdiót dobáltak le a katonáknak. A szonijas legények feltörték a hatalmas gyümölcsök kemény héját és mohón itták belőlük a zöldesfehér

színű tejet. Mindezt a szeme sarkából figyelte meg a doktor, mialatt három betegét gondozta; azután újra elindította a kocsiját és lassan végigment az egész oszlop mellett, megkeresni a többi ötöt.

Elég könnyen megtalálta őket. Az a két angol katoná, aki a teherkocsijukat vezette, éppen teát főzött az út szélén, a kocsi mellett. Vidáman ráköszöntöttek a doktorra és odakiáltottak neki, hogy a fiúk jól vannak, csak fáradtak egy kicsit. A doktor visszaköszönt és felmászott a kocsira. Mindenesetre örült, hogy fiai legalább mutatni tudták, hogy jól érzik magukat; ezt az utasítást ő adta nekik az utolsó pillanatban az indulás előtt. Halkabbra fogta a hangját, amikor a betegeket meglátta. Hátonfeküdtek a hordágyaikon; angol kincstári kabátokat terítettek föléjük, hogy megvédjék őket a tűző napsugarak ellen, mert csak vékony éjszakai pizsamájukban voltak.

— No, fiúk, — kérdezte, — hogy megy az utazás?
— Voltaképen nem is várt feleletet erre a kérdésre; tudta, amit tudott.

Egyikük azonban felmordult:

— Ezeknek a kocsiknak, úgy látszik, négyszögletes kerekeik vannak.

Ez jó jel volt; orvos szemében mindig jól jel, ha a beteg zúgolódik. Minden sebesülthöz külön odament; gondosan megvizsgálta őket; megkérdezte, nincs-e szűkségük valamire; persze, mindegyiküknek volt valami kívánsága és a doktor gondosan ellátta őket.

— Jól bánnak magukkal az angolok? — kérdezte közben.

Minden oldalról egyszerre jött a felelet:

— Remekül! Drága gyerekek ezek! Rengeteg édeséget kaptunk tőlük, meg füstölt marhahúskonzervet... Most meg teát főznek nekünk.

— És ha ebbe a kis diétába nem halnak bele,

akkor nem féltem magukat semmitől, — felelte a doktor.

McGuffeyre nézett: bosszantotta, hogy nem segít neki, hanem tétlenül kuporog egy halom angol egyenruha tövében, mintha rejtegetne mögötte valamit. És egyszerre határozottan *tudta*, hogy McGuffey rejteget valamit.

— Mi a csoda van ott a ruhák mögött, hogy az a magas mennyország...

Nem mondta végig. Three Martini volt a ruhahalom mögött.

A doktor előtt egy pillanatra vérbeborult a világ. Vadul kezdett szitkozódni; olyan szavakat vagdalt McGuffey fejéhez, amelyekről idáig nem is tudta, hogy előfordulnak a szótárában. De egyszerre találkozott a szeme Three Martini sötét szemének tekintetével és elhallgatott.

Three Martini nem tudott angolul, de kétségtelenül látnia kellett, hogy a doktor nagyon dühös. Nem szeretne volna, ha a lány azt hiszi, hogy őrá haragszik. Így hát rámosolygott, miközben tovább szidalmazta McGuffeyt és addig folytatta a szitkozódást és a mosolygást, amíg csak egészen ki nem merült a kettős teljesítményben. Befejezésül ezt mondta:

— Hát, McGuffey, csak annyit mondhatok, hogy ez már több a soknál. Mi az ördögöt gondolt magában, amikor ezt a lányt elhozta? Mit kezdjünk vele Tjilatjapban?

— Nem tudom, doktor. Ő tudta, mit csinál. Nem én hoztam magammal.

— Csak legyen, aki beveszi ezt a maszlagot! Ismerem magát. Akárhol történik valami disznóság, bizonyos, hogy maga benne van.

— Becsszavamra, a tiszta igazat mondom, doktor. Renny miatt jött velünk.

— *Renny?* A doktor sarkonfordult. Halljuk, Renny, mit szól mindezekhez?

Renny nem felelt. Senki sem felelt. Azután McGuffey csöndesen mondta:

— Three Martini féltette Rennyt, hogy rosszabbul lesz az úton.

A doktor morgott valamit. Kedve lett volna tovább is feszegetni a dolgot, de meglátta, hogy a két angol katona most kapaszkodik fel a teherautó szélén a gőzölő teáskannákkal. Gyorsan mondta:

— Hát ha már megtörtént, legalább vigyázzanak az Istenért, hogy meg ne lássa valaki, mert ha a kapitány megtudja, holtbiztosan kirakja az út közepén.

McGuffey bólintott:

— Ezért dugtuk el, — mondta megnyugtatóan.

A Tommyk felértek közben a kocsira és abból, ahogyan a lányra néztek, látni lehetett, hogy „benne vannak” a bújócskában. Egyáltalában: úgylátszott, mindenki megbékült már azzal a gondolattal, hogy egy nő is utazik velük, csak ő maga nem. Túlságos kisebbségben maradt: nyolcan voltak egy ellen. Fel kellett adnia a harcot, különösen azért, mert egyik barátságosan vigyorgó Tommy őt is megkínálta egy csajka teával. Udvariasan elhárította magától:

— Nem, nem. Majd aztán. Hölgyeké az elsőség...

Three Martinire nézett és amikor az visszanézett rá riadt, sötét szemével; minden nyelven megérthető mosolygó kacintással adta tudtára, hogy most még anyyira sem haragszik rá, mint az előbb.

Ottmaradt a kocsiban, együtt teázott a maga sebesültjeivel, az angol katonákkal és a jávai ápolónővel; sőt még a saját zsebéből is előhúzott egy titokzatos üveget és valamennyiüknek öntött valamit a teájába. Mire az utolsó csésze tea is elfogyott, az üveg meg kiürült:

a doktor úgy érezte, hogy rendben van minden és szép az élet.

Másfélkilométernyire előttük, a parancsnoki autóban, amelyen Muller helyet kapott, a bágyadt, közömbös kapitány is teázott. Valójában nem volt sem unott, sem közömbös, csak halálosan fáradt. Kicsit félt is ettől az amerikaiától, akit maga mellé ültetett. Ezenfelül sok mindent tudott a helyzetről, amit el kellett titkolnia a többiek előtt és mert nem igen értett a színészkedéshez, egyetlen módszere az volt, hogy ridegnek és hozzáférhetetlennek mutassa magát.

Tudtára adták, hogy neki és a katonáinak Tjilatjapban kell maradniok, hogy tartsák az utolsó védelmi vonalat. Két eshetőség állt előttük: vagy ott halnak meg valamennyien, vagy japán fogságba jutnak, beláthatatlan hosszú időre. Teljes nyugalommal — szinte fásultan — gondolta: reméli, hogy elesik, mielőtt fogságba kerülne. És ezzel a reménységgel párhuzamosan hazaszálltak a gondolatai Angliába... Keskeny ösvény vezet a dombtetőn álló házhoz, amelyben a felesége és két gyermeke várja. Utoljára írt leveleit már aligha kapják meg. Féloldalról rápillantott az amerikai katonára és ebben a pillanatban hevesen írgyelte azért, hogy most kijuthat innen és valaha még részt vehet győzedelmes csatákban is. Szeretett volna mondani neki valami ilyesmit, de nem tudta, hogyan fogjon hozzá. Már azóta törte rajta a fejét, hogy mit is mondhatna, amióta csak megállt az oszlop. Percről percre kínosabbnak érezte a hallgatást; ez a beteg amerikai gyerek azt gondolhatta róla, hogy barátságtalan, gögös katonatiszt.

Végül köszörült egyet a torkán és megkérdezte:

--- Hm... eh... hogy van, hogy van? Elég komiszul, gondolom. (Azért tette hozzá, hogy: gondolom, mert hallotta, hogy az amerikaiak majdnem minden mondatukat így kezdik).

Muller egyetlen árva szót sem értett az angol tiszt beszédéből, tehát nyájasan mosolygott és azt felelte, hogy:

— Igen? Akkor jó.

Az oszlop újra megindult és a *Marblehead* sebessültsjei folytatták útjukat a tenger felé.

A doktor egészen felfrissült a pihenő alatt; de egyúttal türelmetlenebbé is vált; szeretett volna minél jobban sietni, hogy hamarosan túlessék azon, ami Tjilatjapban vár rájuk. Ugy érezte magát, mint a hegymászó, aki nagykeservesen kapaszkodik felfelé a hegytetőre és látja, hogy völgy helyett még magasabb és még meredekebb csúcsok állnak előtte. Minden kilométerkő után, amely elmaradt mögötte, biztosabbnak érezte, hogy lejutnak a tengerhez; de... Idáig szerencsével jártak. Az angol tiszt magával vitte őket; az autóoszlopot sem érte baj útközben, de Tjilatjapban még sok szenvedés és sok kínos meglepetés várhat rájuk. Kínzóan kellemetlen emlékei voltak erről a városról; jó lesz eljutni odáig, de még jobb lesz eljutni onnan, még pedig minél előbb. Gyötrő türelmeltenség fogta el, mint mindenkit, akire nehéz órák várnak és szeretne már túl lenni az elkerülhetetlen.

Az az ötlete támadt, hogy jó lenne, ha ő előre menne a személykocsival és megtenné a szükséges intézkedéseket, mire a többiek megérkeznek. Amikor tehát újra megállt az oszlop, ő továbbvezette a kocsit, — közben, amíg a betegek teherkocsija előtt elhaladt, biztatóan integetett nekik — és amikor a menet élére ért, megkérdezte az angol kapitányt, jóváhagyja-e, amit ki-

gondolt. A kapitány azt felelte, hogy egészen jó gondolat.

Közben leszállt az éjszaka, de nem állt be a sötétség. Ijesztően világos volt: a telihold fényénél olyan tisztán lehetett látni a vidéket, mintha nappal volna. Az ilyen éjszakák legalkalmasabbak éjjeli bombatámadásokra — gondolta a doktor.

Szerte a láthatáron mindenünnen nagy tüzek lángjai csapkodtak az ég felé.

Az országút ettől a szakasztól kezdve, szerencséjükre, jobb állapotban volt: az eddigi húsz kilométeres sebesség helyett nagyven kilométerrel haladhattak, anélkül, hogy a sebesülteknek sokat kellene szenvedniök a zökkenőktől. Törődtek is ők most ezzel! Rájuk is átragadt a doktor lázas türelmetlensége és készek voltak akármennyit szenvedni, ha ennek fejében gyorsabban haladhatnak. Lélegzetelállító lelkesedés volt bennük és fojtogató félelem: ezért nem esett többé egy szó sem a kocsiban. Annál csendesebbek lettek, minél közelebb értek Tjilatjaphoz.

Végre egyre közeledő világosságot pillantottak meg a távolban: vagy egy nagyváros fényeit látták vagy egy nagy tűzvész lángjait. A doktor nem szólt semmit arról a harmadik eshetőségről, amely az eszébe jutott: lehet, hogy egy lánggal égő nagyvárost látnak... Az is lehetséges, hogy éppen japán légítámadás van Tjilatjapban. De bármi történik is ott, csak még sebesebben előre...

Az utakon egyre nőtt az emberáradat és egyre sűrűbb lett a kocsiforgalom. A doktor folyton nyomogatta az autódudát és mindenütt, ahol elágazott az út, lekiáltott a kocsiról a gyalogosok felé:

— Chillyjap?

Mindig akadt valaki, aki felvilágosította, hogy jó irányban halad-e; mégis többször eltévedtek és vissza kellett menniök egy darabon. Egyszer átízzott a hűtő:

a doktor nem értett az autószereléshez és valósággal kétségbeesett arra a gondolatra, hogy ottrekedhetnek az úton. Jószerencse, hogy ott volt Wilson, aki megmagyarázta, hogy vizet kell önteni a hűtőbe; megálltak tehát egy folyó mellett, amely útjukba esett és némi nehézségek árán megtöltötték a hűtőt egy whiskys-üveg segítségével. Az üveg nem volt egészen üres, a doktor tehát megittatta a tartalmát Sunnel és Wilsonnal. Francinának nem volt szabad szeszesített innia, a doktor pedig nem akart inni a kormánykerék mellett. Félíg tréfásan mondta ki azt, ami agyát teljesen betöltötte:

— Már én csak akkor iszom majd, gyerekek, amikor kifutottunk a kikötőből és bizonyos lehetek benne, hogy hajón vagyunk valamennyien. Akkor azután a sarga földig leiszom magamat!

Míg a hűtő töltögetésével foglalkoztak, egy jávai benszülött bandukolt el mellettük. A doktor, már csak úgy megszokásból is, rákiáltott:

— Chillyjap?

A jávaiak kiejtése szerint mondta ki a város nevét. A benszülött azonban tiszta angol kiejtéssel felelt:

— Tjilatjap. — És udvariasan bólintott hozzá.

Wilson is kérdezősködni kezdett tőle; igyekezett a benszülött számára érthetően formálni a szavakat; tagoltan beszélt és két kezével is magyarázott:

— Mit mondani? Mennyi sok kilométer van Chillychap? Érteni engemet?

Az országút vándora komolyan és a legtisztább angolsággal felelt:

— Egészen pontosan nem tudom megmondani uram, de úgy gondolom, körülbelül harmincöt mértföldnyire légvonalban.

— Ördögadta benszülöttje! — morogta Wilson megszegyenülten, amikor végre szóhoz jutott a meglepetéstől. Egyre azért jó volt ez a kis eset: volt min nevetni, amikor már megint úton voltak.

Ettől az útszakasztól kezdve minden híd, amelyen keresztül kellett menniök, alá volt aknázva; soknak a vasszerkezetét is meglazították, úgy, hogy a gépjárművek csak lassan és nagyon óvatosan haladhattak át rajtuk. Többször is megtörtént, hogy amikor már keresztül vándorogtak egy hidon és valamennyire eltávolodtak tőle: hatalmas robbanást hallottak a hátuk mögött és így tudták meg, hogy az utolsó percben jutottak át. Közvetlen Tjilatjap határában egy nagy folyóhoz értek, amelyen hosszú lánchíd vezetett keresztül. Ez is alá volt aknázva, mint a többi; de itt a hídfőnél őrség is állt, egy holland tiszttel az élén, aki minden kocsit feltartóztatott és igazoltatott, mielőtt a hídra engedte volna. A tisztt nem tudott angolul, a doktor kocsi-jában senki sem tudott hollandusul; de szerencsére az egyik jávai rendőr beszélt egy kicsit kínai nyelven. A doktor tehát elővette minden kínai ékesszólását, de még ennél is szebben beszélt az a teli whiskys-palack, amely előkerült a kocsiból és körbenjárt az őrség között. A híd tulsó hídfőjénél is őrséget állítottak fel, de a jávai rendőr magánszorgalomból felkapaszkodott a kocsira és az utasokkal ment, hogy elintézzé a dolgot a kollégákkal. A palack megint körbenjárt és a buzgó kis jávai dupla adagot kapott.

— Ugy látszik, — gondolta a doktor, — a skót whisky nemzetközi valuta. — Jobb, mint a dollár és bizonyos, hogy ma és itt sokkal jobb, mint a hollandi forint...

Francinit az út utolsó szakaszán heves fájdalmak fogták el. Bizonyára ezért válaszolt nagyon fanyarul, amikor a doktor résztvevően érdeklődött: hogv érzi magát.

— Elég gyalázatosan. Remélem, doktor, legalább nem járunk most is úgy, mint a multkor. Tudja, amikor ott állt a *Brenkens* és maga nem tudott minket rá feljuttatni.

A doktor nem fordult hátra; nem is tehetné volna, mert már bent voltak a városban és nagyon kellett ügyelnie az útra. De azért felelt Francininek:

— Egyszóval, azt gondolja: nagy baj volt, hogy lemaradtunk a *Breskens*ről, ugy-e? Hát akkor mondok magának valamit, amit még Tjilatjapból telefonáltak tegnapelőtt. A *Breskenst* a kikötőben megtorpedózták. A mieink majdnem mind megmenekültek, de a négy súlyosabb sebesült odaveszett. Maga lett volna az ötödik.

Francini hallgatott egy darabig. Azután nagyon csöndesen mondta:

— Bocsásson meg nekem, doktor.

Tjilatjap, bár éjjélre járt az idő, hihetetlenül ébren volt — és egyúttal mégis halálbadermedt. Kisértetiesen élő halott, aki maga teszi meg az előkészületeket saját temetésére. Ennél jobb — és borzalmasabb — hasonlat nem jutott a doktor eszébe. De mély benyomást tett rá az utcák zsúfoltsága mélységes csendjük mellett; a hallgatagon elsuhanó árnyak tömege; emberek, akik jöttek és mentek, tettek és vettek, de baljóslatú némaságban; mintha arról, amit megtenniök annyira fontos, nem lehetne és nem volna szabad beszélni. Sok háznak a kapuja tárva-nyitva állt, mintha gondatlanságból felejtették volna el bezárni; sötét utcasorokban felvillant egy-egy kivilágított szoba ablaka. Az egész város fölött valami különös illat felhője lebegett; olyan gyöngye volt ez a szag, hogy az ember szinte nem is érezte kellemetlennek, amíg meg nem sejtette — inkább az idegeivel, mint az agyával — hogy mit jelent. Távoli nagy tüzeknek már megritkult füstjét hozta erre az enyhe éjszakai szél.

Tjilatjap nagyszállója gyönyörű épület volt — szinte túlságosan gyönyörű. Volt porticója, patiója, piazzája: mindent rárakott az építész, amit világjáró gazdag emberek képzelete elvár egy trópusi luxusszállótól. Most zsúfolásig tömve emberekkel — és mégis ijesztően csendes. Vendégei mind aludtak — de száz meg száz vendége nem aludt ágyban. Szerteszéjjel ültek és heverték; ki ahol egy kis helyet tudott szorítani magának; tele volt velük a portico, a patio, a terras és minden folyosó. Székekben nyúltak el; katonai hátizsákok tövében kuporogtak; összekötözött batyuknak támaszkodtak; számjuk nyitva volt, arcuk eltorzult; kis patakokban szakadt róluk az izzadság — egy nagy halom emberi nyomorúság. Voltak közöttük hollandusok, angolok, jávaiak; öregek és fiatalok, fehérek és barnabőrűek (de a fehérek is vagy szürkék voltak a portól és a fáradságtól vagy rézbőrűek az égető napon való vándorlástól), katonák és civilek, férfiak, asszonyok, gyerekek. Némelyikük olykor megmozdult vagy felnyögött álmában, halkan, kínosan, mint a haldokló. És az alvilági kép fölött gúnyosan, tragikómikusan ékeskedtek mindenfelé a falakon a jávai vasúttársaság csalogató plakátjai, amelyek ékesen bekeretezett, csábító képek alatt hangzatos szöveggel bíztatták a nagyvilág előkelő semmittévőit: jöjjenek Jávába, a boldogság szigetére; tekintsék meg Boroduburban az ősrégi Buddha-templom romjait...

A doktor lefékezte kocsiját a kényelemnek és a fényűzésnek e szintén rombadőlt temploma előtt és bement a hallba. Itt is mély csönd fogadta, csak az alvók horkolása hallatszott és egy-egy kisgyerek sírt fel néha álmában. Odament a portás asztalához, de nem talált ott senkit. Megnyomta a csengőt, de nem szólt. Megpróbált telefonálni a portás fülkéjéből, de nem kapott feleletet. Talált még egy csengőt, azt is megnyomta: szólt, de nem jött elő senki a csengetésre.

Mit volt mit tennie: óvatosan átfurakodott az el-

nyúlt testek tömegén és beljebb ment, a szálló belsejébe. Mindenfelé alvók és alvók: asztalokon és asztalok alatt; keresztfolyosókon, telefonfülkék ajtajába szorultak. Ennivalót sehol sem látott; de még vizet sem talált. Ha kinyitott a folyosón egy vízcsapot: csak valami kis sziszegő hangot adott és egy-két csepp rozsdás víz folyt ki belőle. Végül azonban eljutott valahogyan a konyháig, ahol kínai szakácsok rizst főztek a tűzhelyen. Beszédbe ereszkedett velük: megmondták neki, hogy ezt a rizst holnapra készítik a sok éhes embernek. Nem megbízásból tették; nem parancsolt rájuk senki. Önként áldozták fel az éjszakájukat és a doktor megint határtalanul kezdett bízni az emberi együttérzésben. Elbeszélgetett velük egyideig; kikérdezte őket a kikötő, a hajók és egyéb, ránézve fontos tudnivalók felől; és kapott tőlük egy kis kenyeret meg néhány üveg meleg sört.

Amikor visszafelé igyekezett az előcsarnokon át a kocsija felé: egy holland tiszt jött szembe vele. Fürdőruhában volt és egy pár fehér cipőt tartott a kezében.

— Jó estét, — mondta és odanyujtotta a doktornak a pár fehér cipőt. — Nem vinné ezt el magával? Az admirális felejtette itt... Tegnap éjjel ment el, hirtelen. Mind elmentek, a maguk egész flottája. Szerencsétlen egy história... De majd keresek a maga számára valami alvóhelyet.

— Mit mond? A flotta már nincs itt?

— Akit csak lehetett, elvittek magukkal. Nagyon okosan tették, hogy elmentek innen...

— De csak nem ment el *valamennyi* hajó?

— Mind kifutott az este a kikötőből. De holnapra még várunk hajókat, amelyek útközben megállnak itt... Szerencsétlen helyzet... Csupa baj.

— Hát ezt én is mondhatom. Mi az Isten csudáját csináljak, ha nem talállok hajót?

— Mindenesetre feküdjék le aludni. Reggel előtt úgy sem csinálhat semmit.

A hollandus később kerített egy kétágyas szobát; azután segített a doktornak egyenkint leszedni betegeit a kocsiról és becipelni őket a szobába az alvók testein keresztül. Sunnek és Wilsonnak jutottak az ágyak; Francini, akinek nem volt szabad feküdnie, egy karosszéket kapott éjszakára.

A holland tiszt a szoba kellősközepére állította a fehér cipőt, abban a reményben, hogy feltűnik majd valakinek, de senki sem tett rá megjegyzést. Azután azt mondta, miközben elhelyezkedett, mint aki egy kis kedélyes beszélgetésre készül:

— Jóéjszakát kívánok mindnyájuknak... Nagyon kellemetlen most itt lenni.

A doktor kijelentette, hogy lemegy a kikötőbe és megállapítja, hogyan áll voltaképen a helyzet. Ugysem tudna most aludni.

— Csakhogy az a baj, hogy még nincsenek itt a hajók és reggel előtt nem lehet semmit sem csinálni, — próbálta visszatartani a tiszt. — Reggel én is magával megyek.

— Mindegy, én azért körülnézek.

Kiment a kocsijához; a kocsi azonban közben benépesedett: négyen vagy öten aludtak benne egyrakáson. A félhomályban nem lehetett látni, fehérek-e vagy színesek és milyen fajtájúak. Gondolkozott, mit csináljon, hogyan tegye ki hivatlan vendégeit, amikor segítsége akadt: egy holland rádióskatona lépett oda hozzá és megkérdezte, övé-e a kocsi és miben állhat szolgálatára. A doktor megmagyarázta a helyzetet. Első pillantásra megtetszett neki ez a fiú és olyan bizalma volt hozzá, mintha régi ismerőse lenne; ösztönszerű vonzalom volt ez, amelyre nincs magyarázat. A hollandi rádiós magas volt, fiatal és nagyon csinosarcú.

— Reggelig nem lehet semmit sem csinálni, — mondta. — Akkor majd én is magával megyek.

Pontosan ugyanazt mondta, amit a tiszt odabent a

szobában, de mégis valahogyan egészen másképen hangzott: biztosabban, meggyőzőbben. Így hát a doktor nem keltette fel hivatlan vendégeit, hanem a kocsiban hagyta őket és új ismerőisével visszament a szállodába. Nem volt már messze a hajnal, addig csendesen elbeszélgettek. A rádiós kijelentette, hogy ennek a rengeteg embernek, aki itt menekülőben van, javarésze ittreked majd; halvány reménységük sem lehet rá, hogy kijussanak a szigetről.

— Nagyon sokan vannak és alig egy-két hajót várunk holnapra. Azok is kis hajók. Ezek, szegények, persze nem sejtik a valóságot. Azt hiszik, elférnek majd a hajókon, azért töltik itt az éjszakát, kényelmetlenségek között, veszedelmes helyen. Abban reménykednek, hogy ma éjjel tán nem lesz itt légitámadás... Kicsit elmosolyodott: — Magam is csak így vagyok.

A doktor megkérdezte, mit gondol: nekik lehet-e valami reményük. Talál-e majd helyet valamelyik hajón kilenc sebesült matróz számára, akik közül ötnek mozdatatlanul kell feküdnie a hátán.

A holland rádiós csendesen felelte:

— Nem, doktor. Azt gondolom: nem. Szó sem lehet róla. De én is tévedhetek. Sok mindenben tévedtem mostanában. Azt sem gondoltam volna, hogy Singaporé elesik. Azt sem, hogy a japánok valaha Jáva földjére teszik a lábukat... Miért ne tévedhetnék egyszer abban is, amiben szeretnék tévedni.

Megvirradt és nehéz napra ébredt a város. Az alvók ébredtek szerteszét a szállodában és halkán beszélgettek; közben aggodalmasan nézegettek kifelé, a lassan világosodó szürkületbe. A holland tiszt még egy utolsó pillantást vetett Sunre és Wilsonra (ezt az utóbbit ő beszélté álomba a szó szoros értelmében), azután egy búcsúpillantást szentelt az admirális fehér cipőjének is, mielőtt kiment a szobából. A szálló másik szárnyában

lakott. Odaát letette a fürdőruháját és felhúzta magára a holland hadsereg zöld uniformisát. Nagyon levert volt.

Megvirradt és a kínaiak már az utolsó simításokat végezték egy óriási tálon, amelyre felhalmozták az éjszaka főtt rizst és a hozzátartozó különféle körítéseket — halat, mártást, füstölthúst, hagymát, amit találtak — a hollandi gyarmatok híres fogását készítették el: a *rystafelt*, rögtönzött alakban és hamisítatlan kantoni mellékízzel. Az előcsarnokba vitték a gőzölgő tálal és nyájas mosolygással kínálgatták. Óriáskannákban teát is hordták körül. Jószívvel osztogatták boldognak-boldogtalannak, aki azonban éppen akart, azt fizethetett is érte valamit, vagy aláírhatott egy utalványt a hadvezetőséghez. A kínaiak udvariasan megköszönték ezt is, bár tudták, hogy fabatkát sem ér.

Megvirradt és Francini még mindig aludt. Dermedt tartásban, lehúnyt szemmel ült karosszékében. Aludt és álmodott. Alvásközben is éreznie kellett a fájdalmaikat, de az álom szebb világba vitte, ahol nincsen láz és nincsen szenvedés.

Megvirradt és köd szállt le a tengerre. Láthatatlannokká váltak a hegyek a város körül. Később sem kelt fel a nap, hanem esni kezdett az eső. Tjilatjapban mindenki örült az esőnek, aki csak az utcán járt, vagy aki az ablakából látta: azt remélték, hogy ilyen kedvezőtlen időben nem lesz légitámadás. Mindamellet mindjárt napfelkelte után megszólaltak a szirénák. Félórahosszat hallatszott a repülőgépek berregése; maguk a gépek valahol magasan jártak, fenn a felhők fölött, láthatatlanul. A zúgást sem hallotta mindenki.

Két hajó bontakozott ki a ködből és horgonyt vetett a kikötőben. Csak körvonalaik látszottak, olyanok voltak, mint a kísértethajók. A doktor a mólón rábízta Ford-kocsiját a holland rádiósra és intett a jávai csónakosnak, akinek a motorcsónakját már hajnal előtt bérbevette és kifizette. Vékony trópusi egyenruhájában

bőrig ázott már addigra, a vizes szövet jéghidegen tapadt a testéhez. Figyelte az esőt, amely addig korbácsolta a kikötő hullámaait, amíg szinte elsímultak ütései alatt. A felhőszakadás egyre növekedett, míg végre a hajó eltűnt a szemük elől a sűrű esőfüggöny mögött. Már nem úgy esett, mint az imént, óriáscsseppekben, hanem egytömegben zúdult le, mintha dézsából öntenék.

A szürke esőfal fekete fallá változott. Ott voltak a hajó oldalánál és a doktor felkapaszkodott a létrán.

A hajóskapitány — nagydarab szőke hollandus, sötét-kék sapkával a fején — kijelentette, hogy teljesen, de teljesen lehetetlen kilenc sebesültet felvennie a hajójára. Ez csak egy kis partmenti, szigetközi hajó; nincs betegszobája; nincs orvosi felszerelése egy kis mentőszekrényen kívül; azonkívül már bérbe is adta a hajót mindenestől és csak azért állt meg Tjilatjapban, hogy holland katonákat vegyen fel. Még ha egészséges amerikaiakról volna szó, akkor talán lehetne beszélni a dolgról; de a betegek, akik nem tudnának segíteni magukon, ha valami bajba kerülne a hajó — mondjuk például, ha torpedótalálatot kapna — csak maradjanak szépen a szárazföldön. Sokkal kevesebb veszedelem fenyegeti őket ott, mint a vízen.

A doktor hallott már hasonló érveket — nem is nagyon régen — de ilyen nyomatékosan még akkor sem harsogták a fülébe. A kapitány — Prassnak hívták — angolul dühöngött, meglepő szóbőséggel, de olyan angolsággal, amelyet csak a matróznyelv ismer és amelynek a kifejezéseit csak nagyon elnézően lehetett volna egyszerűen illetleneknek minősíteni. Mindenesetre igen hatásos modora volt a kapitánynak; a doktor nem is bírta tovább, mint tíz percig. Ujra lemászott a létrán és a másik hajó felé irányította a jávai csónakost. Amikor a motorcsónak elpöfögött a hajó mellett, a doktor elolvasta Prass kapitány járművének a nevét. *Janssensnek* hívták. Megfogadta — meglehetősen mélabusan, —

hogy egész életére megjegyzi ezt a két nevet: Prass és *Janssens*.

Húsz percbe telt, amig elérték a másik hajót. Már akkorra csak úgy özönlöttek rá a menekültek; süllyedésig megrakott bárkák és motorcsónakok ontották őket szüntelen áradatban. A fedélzet csak úgy nyüzsgött az emberektől, nem volt itt már egy négyzetcentiméternyi üres hely sem. Nem volt valami tágas, nagy hajó; sem olyan korszerű, sem olyan gondosan karbantartott, mint a *Janssens*. A doktor már előre elhatározta magában: hogy ha ez a kapitány sem veszi fel a sebesülteket, akkor visszamegy a *Janssensre* és kiharcolja, hogy a goromba Prass kapitány engedje be őket a hajójára, ha tetszik neki, ha nem.

Magát a kapitányt meg sem találta. Aki hajóstiszt az útjába került, szórakozottan és bizonytalanul felegetett a kérdéseire, már annyira, amennyit megértett belőlük. Ez is elég volt ahhoz, hogy a fejüket rázzák és azt mondják: „Nem.” A doktornak azonban voltaképen kérdeznie sem kellett volna őket; ösztöne és tájékozódóképessége már előre megadta a választ: itt reménytelen a helyzet.

Igy hát újra Prass kapitány színe elé járult.

A tengeri szörnyeteg éppen borotválkozott a kabinjában. Ez kezdeti előnyt jelentett a doktor számára, mert ahányszor a kapitány végigszántott az arcán a borotvájával — amely művelethez félre kellett rántania a száját és mozdulatlanul tartania, — mindig volt egy pernyi ideje, amely alatt bedobhatott egy-két rövid mondatot. Ezekből a mondatokból — természetesen Prass kapitány némileg féktelen ellenvetéseinek kihagyásával — körülbelül ezt a kis beszédet lehetne összeállítani:

— Kapitány úr, nekem ezeket a sebesülteket fel kell juttatnom erre a hajóra és el kell vinnem Jávából. Nem bánják, akármekkora szenvedést is vállalnak; ké-

szek életük kockáztatására a szabadságukért. Én pedig vállaltam, hogy kiszabadítom őket. Kár nemet mondania; meg sem hallom, ha nemet mond. Egyezzek bele, Prass kapitány, mert én olyan ember vagyok, hogy más képen úgysem ráz le magáról.

Prass kapitány a padlóra köpte a szappanhabot, amelyet majdnem lenyelt. Vitatkozás közben megvágta magát és most vörös vércsik futott végig a bőrén; de szinte meg sem látszott rajta, mert az arca is vörös volt.

— Tessék, most megvágтам magamat, — mondta panaszosan. De azután hamarosan megtalálta a rendes hangját:

— Annyit mondok, — rivallt rá a doktorra, — aztán se maga, se az emberei szemem elé ne kerüljenek a hajón! Ez nem kórház, helyezze el őket úgy, ahogyan tudja. Magának kell gondoskodnia róluk. És szedjék a lábukat, legyenek itt egy-kettőre. Amint besötétedik, indulunk. Azt is előre megmondhatom, hogy alighanem itt pusztulunk valamennyien — száz forintot teszek egy ellen, hogy itt döglünk az utolsó szálíg. Megértette?

— Megértettem, — felelte a doktor boldogan. Azal rohant vissza a szállóba, amilyen gyorsan csak hajszolhatta a jávai csónakost és az öreg Fordot.

A szálló előtt, az utcán csak úgy hemzsegték már az angol katonai teherautók. Megérkezett az autóoszlop. Prass kapitány megadta magát és a fiúk itt vannak: ez a kettős öröm valóságos mámorba ejtette a doktort. A járókelők csodálkozva bámultak rá: el sem tudták hinni, hogy valakinek jókedve legyen ma — és hozzá ilyen jókedve! Különösen azért bámulták meg, hogy olyan vidáman törte át magát a szálló előcsarnokába zsúfolódott tömegben, mintha nem is hallaná, hogy szólnak a szirénák — pedig már másodszor szólaltak meg ma reggel...

Amikor benyitott a szobájába, olyan látvány fo-

gafta, amelyre mindenki más azt mondta volna, hogy ijesztő és elszomorító. Sebesültjei bőrig ázottan, átvért kötések között heverték szerteszét a padlón és az ágyakon; látszott rajtuk, hogy fájnak a sebeik és hogy a lehető legkényelmetlenebbül érzik magukat. A doktor azonban csak új erőre kapott attól, hogy viszontlátta őket, mert jó hírei voltak a számukra — az ő számára pedig az volt a legjobb hír, hogy ismét együtt vannak... Boldog megindultságában egyszerre csak észrevett valami nagyon hétköznapi: McGuffey felhúzta a tenger-nagy fehér cipőjét — és valami nagyon szépet: a hollandus tiszt egyik amerikai közkatona lábát törölgette egy száraz törülközővel.

— Fiúk, — kiáltotta. — Van hajónk! Amint rendbe hoztalak benneteket, már viszlek is és behajózunk!

— Gratulálok!... Nagyszerű... Remek!... hangzott a padlóról és az ágyak felől. Bár legtöbb beteg még ahhoz is fáradt volt, hogy lelkesedjék és egyik-másik olyan rosszul volt, hogy azt lehetett volna hinni, nem is bánja, mi lesz vele: egy halk örömkialtást egyikük sem tudott visszafojtani.

A holland tiszt aggodalmasan mondta:

— Csak az a baj, hogy most megint szólnak a szirénák. Levisszük a betegeket az óvóhelyre?

A doktor egy percig sem habozott:

— Ördögadtát, dehogy visszük. Ha egyszer kimegyünk innen, véglegesen távozunk. Igaz-e, gyerekek?

Mindnyájan igazat adtak neki, sokan alig hallható hangon.

— Rendben van. Egyet gondoltunk. Pihentek egy kicsit, azután átkötözlek benneteket. A többi nem érdekel senkit. Ilyen zuhogó esőben amugy sem lehet szó komoly légítámadásról. — Ezzel levetette facsaróvíz kabátját és lerázta róla a vizet, amennyire lehetett.

— Bombákat esőben is lehet dobni, — állapította meg a hollandus tiszt szomorúan és tudós képpel.

— De minek dobnák le, ha nem látják, hová esnek? Olyan ez az eső, mint egy átlátszatlan fal!

— Amerikában is szokott esni ilyen sűrű eső? — kérdezte a hollandus tisztt az udvarias társalgás hangján.

— Amerikában *minden* van, ami máshol, — mondta büszkén a doktor, — bár elismerem, hogy ez szép, kiadós eső. Ez igazán nem afféle tavaszi kölyökzáró; nem is közönséges felhőszakadás, hanem kisebb fajta örvény. Ilyet igazán csak Arkansásban látni, amikor olyan sötétség van a szakadó víztömegektől, mintha éjszaka volna és az utak pár perc alatt olyanok lesznek, mint a sűrű lekvár.

— Lekvár... mormogta a tisztt. — Lekvár. Ez nagyon szomorú látvány lehet.

A doktor éppen Hanrahan nyelve alá dugta a lázmérőt, amikor egyszerre megdöbbszentő felfedezést tett.

— Miért vannak itt csak heten? Hol a másik kettő? — Nyugtalanul tekintett körül, hogy megállapítsa, ki hiányzik. Hol van Muller? Hol van Renny?

McGuffey felelt a többiek helyett:

— Nem tudom, hol van Muller. Alighanem lent az angoloknál. De Rennyt otthagyták.

— Micsoda?

— Letették az úton. Bevitték valahová, körülbelül hatvan mértföldnyire innen.

A doktor egy pillanat alatt felugrott Hanrahan ágya mellől.

— Hát ezt nem fogom annyiban hagyni! Mi történt voltaképen?

Kezdték magyarázni, de végig sem hallgatta, már rohant lefelé a lépcsőn.

Az angol kapitánv — az a bizonyos bágyadt, távolban révedező tekintetű angol — egy üveglapos asztalka mellett ült, mintha pincérre várna — arra a pin-

cérre, aki ebben az életben nem jön többé rendelkezésért. A doktor minden bevezetés nélkül rátámadt:

— Hallja-e, kapitány úr! Azonnal mondja meg, hová lett két betegem! Egyik a teherautón feküdt, a másik ön mellett ült a kocsijában. Hol vannak?

A kapitány szeme még révedezett egy kicsit, azután rászégeződött a doktor arcára:

— Igen... igen. Az a fiú, akinek el volt törve a karja. Előreküldtem őt a kiürítő tisztemmel. Még az éjjel feljutott egy hajóra... A maguk flottájának egyik hajójára...

— Mit mond? Muller a tengeren van már?

— Ugy van. Baj?

— Isten mentsen, dehogy is. Jól járt!

— Igen. Nagyon jól járt. — A tiszt sóhajtott egy kicsit.

— És hol van a másik? Mi van Rennyvel?

— Letettük egy mentőállomáson.

— Letették? Hát nem tudta, hogy ma éjjel elme-
gyünk innen? Órákon belül indulunk! Egyik betegemet sem hagyhatom el magam mellől! És kapitány úr meg-
ígérte, hogy...

Az angol tiszt szeme megint elrévedezett a távol
végtelenbe:

— Nagyon rosszul volt. Ő maga mondta, hogy
nem bírja tovább. Bevittük a mentőállomásra, hogy csí-
náljanak vele valamit, de könyörgött, hogy hagyjuk ott.
Saját katonáink közül is ottmaradt egyik — nekiszaladt
a motorbiciklijével egy híd karfájának és eltörte mind
a két lábát. Volt ott egy nő, egy jávai ápolónő: ő is ott
maradt a mentőállomáson. Azt mondta, hogy ennek a
betegnek az ereiben az ő vére folyik és ha itt kellett
maradnia, ő mellette marad és gondoskodik róla. Leg-
alább is gondolom, hogy ezt mondta: gyöngén beszélek
jávai nyelven... Sok vitatkozásra nem volt idő. Ma-
gamnak kellett határoznom. Nem tudom, jól tettem-e

vagy rosszul — de más sem tehetett volna egyebet a helyemben, mint hogy elhatározza magát valamire...

A tiszt váratlanul megingott a helyén, lehanyatlott arccal előre az asztalra. Onnan a földre csúszott volna, ha a doktor el nem kapja az utolsó pillanatban. Amig vesződött vele, el is felejtette a felháborodását; a tiszt azonban hamarosan magához tért az álmoságokozta eszméletlenségből.

— Rettenetesen sajnálom, — mormogta és nagy erőfeszítéssel próbálta a szemét nyitvatartani. — Három napja jöttünk el Surabayából; három napja, két éjszakája, hogy folyton úton vagyunk... nagyon fárasztó úton... Miről is volt szó? Igen, a maguk betege... Őszintén megmondom, rettentő rossz bőrben volt. Attól féltem, ott hal meg az úton. Nagyon nem szerettem volna.

— Értem, — mondta csöndesen a doktor.

— De mondok magának valamit. Érintkezésben maradok vele és ha valaki közülünk elmegy innen a szigetről, magunkkal visszük.

— Igazán? — kérdezte a doktor és kezet nyújtott a tisztnek.

— Megigértem, — felelte a kapitány és zavartan, megindultan szorította meg a doktor kezét. — És... talán... ha megengedné, hogy bemutatkozzam...

Megtörtént a kölcsönös bemutatkozás és a doktor most már a jóbarát gyöngéd hangján mondta:

— Most pedig jó lenne, ha aludnék egyet.

— Nem rossz ötlet, — felelte az angol tiszt és már aludt is az asztalra borultan.

Estefelé vitték a *Janssens*-re a *Marblehead* hét utolsó hátramaradt sebesültjét. Amig a doktor és önkéntes segítőtársa, a holland rádiós megtették az összes szükséges intézkedéseket: a betegek egy kis pihenőhöz jutottak. A rádiós a jó Ég tudja honnan, de előkerített egy, iskolai autóbust; ebbe gyömöszölték be a

poggyászhalom közé a négy könnyebb sebesültet és elindították őket a csendes esőben a kikötő felé. A három súlyosabb sebesült a doktor kocijába került.

A hollandi rádiós még többet is tett új barátjaiért: kitűnő matrácokat szerzett, ismét csak ő tudta, mi úton-módon; és felajánlotta a doktornak. Jó szolgálatot tesz majd a sebesülteknek a tengeri úton. Biztatóan mondta és nem ő tehetett róla, ha mégsem hangzott valami biztatóan:

— Vízhatlan anyagból vannak és pehelykönnyűek. Ha valaki rájukkapaszkodik, fenntartják a vízen...

A doktor azt sem tudta, hogyan köszönje meg, mivel viszonzozza. Nekiajándékozta tehát a Ford-kocsit, amelyet a flottától kapott és amelynek sem ő, sem a flotta nem vehette hasznát többé.

A rádiós ragyogott a boldogságtól, de egyszerre elszomorodott:

— Mit csináljak vele, — kérdezte, — ha a japánok elfoglalják a várost?

— A hátsó ülés alatt van egy kanna benzin. Öntse le vele a kocsit és hajítson bele egy égő gyufát. Aztán menjen, amerre szeme lát... De tulajdonképen miért nem jön mindjárt velünk? Jó lenne, ha velünk lehetne az úton.

— Köszönöm, — felelte a hollandus fiú, — nagyon kedves, hogy hívott. De itt kell maradnom. Kötelességem, hogy itt maradjak.

— Értem, — mondta a doktor és megszorította a kis rádiós kezét.

Jók voltak a kis csapathoz az angolok is. Légvédelmi ágyukat állítottak fel a mólón, és a doktor oda kiáltott nekik:

— Nem segítenének nekem? Nem tudok boldogulni egészen egyedül.

Az angolok eddig nem is figyeltek oda. A zuhogó esőben, a mólón tolongó tömeg közepette és szinte be-

ékeltén egy csomó ágyú és a felhalmozott munició közé, egyébként sem igen láthatták, ki mit csinál körülöttük. Amikor meglátták, hogy *egyetlen* ember próbál hét sebesültet becipelni az autóbuszról a motorcsónakba, úgy otthagyták az ágyúikat, mintha teljesen mellékes lenne, hogy minél előbb felállítsák. Amíg a jávai teherhordók a poggyászt vették a vállukra, az angol katonák hátukon vitték a sebesült bajtársakat a csónakba; később pedig, amikor megérkeztek a *Janssens* oldalához, hollandi matrózok kapták fel őket és vitték hátukon a hajóra.

Végre-valahára ott voltak a *Janssensen*. A doktor elhelyezte hét betegét a jó, rugalmas matrácokon a hajó tatjában. Még fedél is jutott a fejük fölé: a középfedélzet előrenyúló bádognapellenzője alatt csak alig-alig verte őket az eső. A fedélzeteken egyébként talpalatnyi hely sem volt; alváshoz készülődő utasok feküdtek szanaszét a padlódeszkákon. Bőrig áztak már, de nem törődtek az esővel. A doktor — hála Istennek — kényelmes fekvőhelyekre fektethette az övéit; melegen betakargatta őket és azért fohászkodott, bár szakadna az eső egész éjszaka.

A *Janssens* — zsúfoltan, mint egy kirándulóhajó ünnepután — a sötétség beálltával szedte fel a horgonyát, kifutott a csatornából és óvatos vargabetűkkel haladt előre az aknamezők között. Amikor végre kijutottak a nyílt tengerre és a hajó orra teljes gőzerővel kezdte hasítani a magasra tornyosuló hullámokat: a doktor, megkönnyebbült sóhajtással vette tudomásul, hogy most már csakugyan úton vannak.

Most kezdett csak önmagára gondolni. Sajátmagának is megfogadott valamit, amíg az álmoosságtól félholtan vezette a kocsiját az autóoszlop mögött és osztogatta a whiskyjét, de ő maga nem ívott belőle. Egyenesen a hajó bájába sietett és néhány perc múlva már javában beszélgetett egy riporterrel, aki jelen volt Sin-

gapore és Batavia elfoglalásánál, és egyáltalában annyit látott, annyit hallott és annyit tudott mindenről, ami a nagyvilágban történt ezekben az eseménydús napokban, hogy a doktor, amikor a riporter megkérdezte, hol volt ő az utóbbi időben, nagyon szerényen felelte:

— Utazgattam Tjilatjap és egy másik városka között, amely a sziget belsejében van. Messzebbre nem jutottam el. Arkansasi ember vagyok és mi, vidékiek nem vagyunk valami gyakorlott utazók...

A laptudósító mindenestre érdekes társaság lett volna — akár felvágott, akár nem — és a doktor nagyon élvezte volna a nagyotmondásait, ha egyszer, amikor a hosszú cigarettaszípkája után kotorászott a zsebében, nem jutott volna megdöbbenő felfedezésre.

— Hol a levéltárcám? — kérdezte rémülten magában. — Abba tettem a szípkámat, hogy biztos helyen legyen... Azután fennhangon gondolkozott tovább. — A fene egye meg, elhagytam valahol a levéltárcám... Vagy a kikötőben maradt az autóban vagy a csónakon — vagy már a szállóból sem hoztam magammal.

— Oda se neki. Én egyszer elvesztettem egy arany cigarettatárcát, amelyet maga Csang-Kai-Sek adott nekem, amikor együtt ittunk egy kalkuttai bárban; a fényképezőgépetem Kuala Lumpurban lopták el; az írógépetem pedig egy hülye teherhordó a tengerbe ejtette, amikor Szumátra felé hajóztunk...

— De nemcsak a levéltárcáról van szó, — mondta izgatottan a doktor — és nem is csak a cigarettaszípkámról. Fontos írások voltak benne...

A hirlaptudósító nagyot nevetett:

— Higyje el, doktor, ma nincs fontos írás a világon. Még az ujságírás sem fontos...

A doktor nem óhajtotta egy idegennek — és hozzá nem is tengerész-bajtársnak — orrára kötni, miféle írásokat őrizgetett a tárcájában; este azonban, amikor megcsinálta az esti vizitet — szabályszerűen, mintha

csak otthon lennének a kórházban — elpanaszolta Wilsonnak, milyen baleset érte.

— Minden nyugtám a tárcámban volt, — fakadt ki elkeseredetten. — Ezer hollandi forintot utaltak ki a flottapénztárból és körülbelül felét elköltöttem már, de emlékezetből nem tudnám megmondani, mire mennyit adtam ki... Rögtön feljegyeztem mindent, megvoltak a saját feljegyzéseim is, a nyugták is — nem tudom, mit csinálók, ha nem kerülnek elő... Remélem, tanuskodik majd mellettem, ha követelik a nyugtákat? Mert holtbiztos, hogy előbb-utóbb követelik majd. Egyformák ezek mind: akár iskolai felügyelőhatóság, akár misszió-társaság, akár Polgári Átképző Testület: csak a bélyeges-papirosnak hisznek.

— Jó, — mosolyodott el Wilson — majd tanuskodom mindenről, amiről csak akarja. — De most van egy fontosabb kérdésem: talált-e valami butikot és benne valami innivalót ebben az óceánjáró úszóvárosban?

— Csak ne nézze le a hajónkat. Van itt innivaló. Ittam magam is és hoztam magának is — remélem, nem vész össze a gyomrában azzal az injekcióval, amelyet most pumpáltam magába...

Wilson megint elmosolyodott:

— Rendben van, doktor. Az a fontos, hogy végre hozzájutott egy kis szíverősítőhöz. Ugyancsak rászolgált — azok után, amiket tegnap és ma tett értünk... Komolyan mondom, szeretném, ha nagyot ivott volna!

A doktornak jólesett az elismerés — olyan jól esett, hogy nem is jutott azonnal szóhoz. Kisvártatva azonban megjegyezte:

— Komoly italt nem találtam. Skót whisky vagy más efféle nem kapható. Néhány üveg sört azonban lecsúsztattam a torkomon, amig odajártam...

A Janssens a tőle telhető legnagyobb sebességgel rohant az esőverte óceánon. Nem volt nagy hajó, de a maga méreteihez képest igen jól épült és teljesen meg-

felelt eddigi rendeltetésének. A szigetek között bonyolította le a forgalmat; igen ritkán jutott olyan messzire, ahonnan már nem láni a partot és rendesen egy nap, egy éjjel megtette az útját egyik kikötőből a másik kikötőig. Afféle helyi luxusgőzös-számba ment; utasfülkéinek fehérre fényezett falai úgy ragyogtak, mintha tegnap mázolták volna; a dohányzónak teákfa-falburkolata volt és a szalónban Viktória királynő aranykeretes arcképe bámult rosszalóan a szembenlévő falra, amelyen egy meztelenkeblű, bronzszínű bennszülött szépség képe csábitgatta boldogabb időkben a világjáró utasokat: vegyék be Balit is az utitervükbe.

Egyelőre a japánok vették be Balit az utitervükbe. Az ő tiszteletükre állítottak fel egy kis úgyút a hajó orrában, egyet meg a hajótatban; a golyóálló betonhid mindkét oldalán pedig harminckaliberes géppuskákat helyeztek el.

Egyebekben is meglátszott a *Janssens* képén, hogy rendkívüli időket élünk. A hajó kétszáz utas számára épült; ennyit tudott kényelmesen ellátni és ennyi emberrel a hátán tudott békebeli sebességével haladni. Most legalább háromszorennyi utasa volt; Diesel-motorja tehát, amely tizenegy csomónyi sebességre készült, nem tett meg többet óránként hét és fél csomónál. Mindamellett, hogy ilyen rengeteg volt az utasa, magasan kiállt a vízből, mert teherárút nem vitt magával; nem voltak a hajófenéken sem teászsákok sem gumitömegek, sem automobilocok — csak néhány municiósláda szomorkodott odalent. Ami bennük volt, nem sokat érne, ha komolyan szükség lenne rá — gondolhatták a pesszimisták.

Nem sokra lehetett volna menni avval a pár kis mentőcsonakkal meg tutajjal sem; a parafa-mentőzubbonok vállszíjai pedig annyi hosszú, boldog esztendőn át áztak használatlanul a tenger sós tajtékjában, hogy elkorhadtak belé. Jobb volt nem is gondolni ezekre a dolgokra — és jobb lett volna meg sem látni sok min-

dent, ami a *Janssensen* volt; egy letűnt világ avasillatú emlékeit, amelyek keserű szájízt okoztak, mint egy átmulatott éjszaka másnapja... A szalón íróasztalkáinak a fiókjában még ott voltak a hajó címerével ékesített levélpapirosok és az utasfülkék mosdómedencéi fölött komolyhangú figyelmeztetés szólította fel az utasokat — angol és hollandus nyelven, — hogy ne törüljék a borotvapengét a törülközőbe, mert el találják vágni vele a vásznat.

Éjfél tájban, amikor a *Janssens* hat órája volt már úton, a doktor kicsit elszenderedett a hajószalón egyik karosszékében, de két óra felé már újra fent volt a fedélzeten. Elhitette magával, hogy csak egy kis friss levegőt akar szívni; valójában azonban nyugtalan volt a betegei miatt. Nesztelenül ment végig mellettük és egy kis szemlét tartott fölöttük. Aludtak mindnyájan — egyik-másik úgy horkolt, hogy túlharsogta az eső verését, amely szüntelenül paskolta a pléhfedelet a fejük fölött. Jó lett volna kicsit cigarettázni a sötétben, de a doktor tudta, hogy nem szabad még egy gyufát sem meggyújtani. Amikor visszafelé tapogatózott a szalón irányában, közvetlenül maga mellett meghallotta Prass kapitány félelmetes hangját:

— No lám... a doktor. Szerencsésen feljutottak a hajóra?

— Igen, kapitány úr. És engedje meg, hogy újra megmondjam — lehet, különben, hogy a nagy sietségben még egyszer sem mondtam meg, — milyen nagy hálával tartozunk azért, hogy befogadott minket.

Prass kapitány nem méltatta válaszra ezeket a szavakat.

— Jöjjön csak velem a kabinomba! — mondta.

— Amint parancsolja.

Együtt mentek keresztül az emberekkel telezsúfolt, elsötétített fedélzeten. Prass erősen fogta a doktor karját — nem annyira barátságosan, mint inkább erősz-

kosan, hogy valahogyan el ne maradjon mellőle a sőtétben. A doktor kicsit idegesen követte és szinte össze-rezzent, amikor a kapitány bezárta az ajtót kettejük mögött és hirtelen felcsavarta a villanyt. Az éles, fehér világításnál azonnal megállapíthatta, hogy ragyogó tisztaság és tökéletes rend van a kis fiülkében. A kapitány egy ív papirost húzott elő az íróasztala fiókjából.

— Irja ide, kérem, a nevét és a betegek nevét is.

— Vagy úgy? Értem. Névjegyzék készül az utasokról. — A doktor nem tudta viszafojtani a mosolygását.

— A *Janssens* még soha egy utat sem tett meg az utasok pontos névjegyzéke nélkül — mondta a kapitány méltósággal és ellentmondást nem tűrő hangon. — A hajó kapitányának tudnia kell mindenkinek a nevét, aki a hajóján van.

A doktor arra az embertömegre gondolt, amely válogatás nélkül ott zsúfolódott össze a három fedélzeten és magában kicsit kíváncsi volt rá: vajjon az utasok is örülnek-e a pontos nyilvántartásnak? Aligha. Mégis tetszett neki ez a békebeli pontosság: mutatta, hogy a kapitány nem vesztette el a fejét és bízni lehet a higadtságában. Amikor elkezdte feljegyezni a saját névsorukat, látta, hogy a jegyzék máris meglehetősen hosszú. Prass kapitány komolyan vette a kötelességeit.

A kapitány újra megszólalt:

— Remélem, sikerült elég jól elhelyeznie a betegeit. Emlékezhettek: figyelmeztettem, hogy csak a fedélzeten tudok nekik helyet adni.

— Igen. Ez érthető is.

— Akár érthető, akár nem, voltak itt utasok, akik át akarták adni a kabinjukat, amikor hallották, hogy sebesült amerikai tengerészeket is viszünk. Mit szól hozzá?

— Nagyon köszönöm, kapitány úr. De elég meleg van és a fiúk egészen jól érzik magukat a szabad levegőn. Azután: a kabinoknak szűk a folyosójuk meg a

bejáratuk és ez bizonyos nehézségeket jelent, ha jární nem tudó betegekről van szó.

— Persze, persze, — morogta a kapitány, azután hozzátette: — Másra is gondol, tudom. Arra, hogy így közelebb vannak a mentőcsónakokhoz.

— Mindenesetre előny ez is, — ismerte el a doktor, (és igyekezett egészen tárgyilagosan beszélni) — különösen akkor, ha esetleg egy tengeralattjáró van a nyomunkban.

— *Több tengeralattjáró van a nyomunkban, —* mondta a kapitány morogván.

...A doktor újra elaludt, a Janssens pedig sebesen fúrta át magát az esőfüggönyön és a hullámokon. Minden egyes tengeri mértfölddel, amelyet megtett, több reménység lehetett rá, hogy hajnalra megszökik üldözői elől és egyedül lesz a nyílt, szabad tengeren. Hajnal előtt azonban elállt az eső, utána rögtön szétoszlottak a felhők is és halványkék égdarabka világított elő a szürkeségből. A látóhatárt még köd takarta el, de amikor fölkel a nap, eloszlott a köd; és a *Janssens*nek azok az utasai, akik ébren voltak és feszült figyelemmel néztek észak felé, megdöbbenően állapították meg, hogy nem azt látják, mit vártak: a nyílt tenger kék végtelenségét. *A partot látták.*

Egészen közel volt a part, alig néhány mértföldnyire. Tisztán lehetett látni a hosszan elhúzódó, alacsony bozóttal borított partvidéket és a ködön ezüstösen csillogtak át a folyók homokzátonyos torkolatai. A jellegzetes jávai part volt ez — tehát egész éjszaka, amíg abban reménykedtek, hogy a *Janssens* a nyílttenger felé viszi őket, a szabadságba, a biztonságba: a hajó itt síklott végig velük a sziget mentén.

A doktor az első volt, aki felfogta a helyzetet. Éppen úgy megdöbben, mint a többiek, balsejtelmek támadtak. Világos, hogy a hajónak rohanást kellett volna minél messzebbre sietnie az ellenséges megszállás alatt

álló szigettől. És mégis — a doktor magának sem tudta volna megmagyarázni, miért gondolja, amit gondol — lehet, hogy Prass kapitány tudja, mit csinál. Józan meg-gondolás szerint már régen ki kellett volna futnia a nyílttengerre — de hátha éppen azért nem futott ki, mert józan meggondolás szerint mindenki — többek között az ellenség is — csak ezt várhatta tőle? Az ördögös kapitány talán túljárt a tengeralattjárók eszén.

A doktor, amikor aznapi első beteglátogatását végezte, ki is fejtette ezt a véleményét. A betegek jól aludtak és valamennyien jobban voltak egy kicsit. A napsütésben hamarosan felszáradtak az éjszakai eső nyomai; a megázott és lassan átforrósodó pléhfedélről felhőkben szállt fel a gőz, a levegő meleg volt és balzsamosan sósvíz-illatú; a *Janssens* pedig a maga rendes útját hasítottta kelet felé, mintha sem a földről, sem a levegőből, sem a hullámok közül nem fenyegetné semmi veszély. Ha csak a part nem lett volna olyan közel: a *Marblehead* betegek rózsás hangulatban lettek volna — és amikor a doktor kifejtette előttük a maga optimista elméletét, jókedvre is derültek. Tengerészlétükre felfogták, hogy a kapitány alighanem mesterfogást csinált. Csak az a kérdés, hogy számított-e erre a gyönyörű időre.

— A köd már egészen fölszállt, — aggodalmaskodott Hanrahan. McGuffey pedig ezt felelte rá:

— Szébb időt már kívánni sem lehetne, ott enné meg a fene...

Mások is beleszóltak a beszélgetésbe: arrajáró utasok, akik már kialudták magukat, vagy akik a szemüket sem tudták lehunyni egész éjszaka. Voltak köztük hollandusok, ausztráliaiak, angolok, jávaiak: mindegyikük hozzászólt a kérdéshez, mindegyikük jósolgatta, milyenre fordul majd az idő és — miközben aggodalmas pillantásokat vetettek a part felé — átkozták balsorsukat, hogy ilyen felségesen szép napra virradtak...

A doktor ellátta a betegeit és amint lehetett, reggelit hozott nekik. A nagy tömeghez és a hajószemélyzet felzaklatott idegállapotához képest eléggé jó ennivalót kaptak. Bőségesen elég is volt minden — lehet azonban, hogy csak azért, mert sok utasnak nem volt aznap étvágya. A *Marblehead*-különítmény mindenestre alaposan belakmározott és a doktor ráadásul még egy-egy palack sört is hozott mindnyájuknak.

A járnitudo betegek azután sétáltak egyet a fedélzeten, hogy kissé kinyújtóztassák a tagjaikat; de sok örömük nem telhetett benne, mert minden talpalattnyi helyen nyüzsögtek, álltak, jártak, feküdtek, nyújtózkodtak az emberek; olyan bonyolult ügy volt egy kis séta a hajón, hogy a betegek örültek, amikor visszakerültek kényelmes matrácukra.

Wilson viszont éppen ezt az alkalmatlan napot választotta ki arra, hogy kijelentse: ő már egészen jól van és nem hajlandó feküdni. A doktor őszintén örült, hogy barátja ilyen váratlanul és ilyen tökéletesen talpraállt; de ugyanilyen őszintén nem bánta volna, ha kissé elhalasztja, hogy győsvultnak nyilvánítsa magát. Mit volt mit tennie: eltámogatta Wilsont a szalón egyik kényelmes karosszékéig. A hirlaptudósító is ott volt már: politikai vitába mélyedt valakivel. A doktor bemutatta őket egymásnak, ő maga pedig újra kiment a szabad levegőre.

Felkapaszkodott a legfelső fedélzetre és hetek óta először érezte, hogy végre egy kis szabadidőhöz és egy kis pihenőhöz jutott. Saját maga is meglepődött: mennyire vágyódott már tudat alatt arra, hogy egy kicsit egyedül lehessen és nyugodtan végiggondolhasson az elmúlt idők élményein. Rágyújtott egy cigarettára — a hosszú szipkának már csak az emléke volt meg — és a korlátra támaszkodva nézte, mint szánt a *Janssens* útjában hosszú, fehérén tájékos barázdákat a hullámokon. Most már egyetlen felhőcske sem maradt az égen; olyan

közel látszott a part, hogy egy jó úszó könnyen elúszhatott volna odáig. Szinte nehéz volt elhinnie, hogy nem pusztá kedvtelésből utazik — de még nehezebb volt elhinni azt, hogy valakinek még telhetik kedve valaminben a világon. Egymást kergette a doktor fejében ez a két gondolat; valósággal belezavarodott. Sokért nem adta volna, ha vagy határozottan optimista vagy határozottan pesszimista tudott volna lenni.

Ha végignézett a tükörsíma tengeren és arra gondolt, hogy ilyen tiszta időben milyen könnyen felfedezhetné és megtámadhatná a *Janssenst* akármilyen tengeralattjáró: pesszimista lett. Ha azonban minden mellék gondolat nélkül átengedte arcát a nap símogató melegének és a könnyű szellőcskének, amely tajtékpermeteget hozott a tengerről és édes virágillatot a partról: úgy érezte, hogy szép a világ és érdemes élni, még akkor is, ha nem tart tovább, mint ez a szép, veszélyes, verőfényes reggel...

Sok különös ember volt a hajón. Volt egy magas termetű, ijedtképű hollandus, aki állandóan száguldozott az elülső fedélzet egyik szélétől a másikig; hosszú távcsövet tartott a kezében, jobbra-balra körülkémlelte a láthatárt, azután kezébe adta a távcsövet az első mellette álló idegennek: döntse el az, csakugyan látott-e valamit vagy csak képzelődött.

Volt egy hollandi kadét is — tizenhatalmasforma gyerek —, aki a holland flotta tisztvizsgájára készült; nyugodtan ült a fedélzet egyik sarkában és trigonometriai feladatokat oldott meg a füzetében. A doktor kicsit beszélgetett vele és megtudta tőle, hogy Prass kapitány adta fel neki a feladatokat: a fiú az ő keze alatt végezte rendes navigációs tanulmányait. Ez a kis kadét semmitől sem félt, csak attól, hogy meg talál bukni a vizsgáin és a háborús problémák közül csak egy érdekelt: azért faggatta a doktort mit gondol, megmarad-e a hollandi flotta és lehet-e belőle a hollandi flotta tisztje.

A doktor egészen határozott választ adott erre a kérdésre.

— Lesz flottájuk, fiam, azt is megmondom, miért. Mert van a világban egy amerikai flotta is.

A fiú azután Annapolis felől kérdezősködött. A doktor ezt felelte:

— Nem jártam én ott, gyereken, soha. Ezért nem tanultam meg, hogyan kell nagyképűnek és titokzatos fenségbe burkolózónak lenni. Nem mintha azt akarnám mondani, hogy valami kifogásom van azok ellen, akik Armapolisban nevelkedtek. Wilson is onnan került ki — és ha ismerné Wilson! Csak hát én egyszerűen nem tartozom közéjük.

A fiú udvariasan mosolygott, ámbár nem értette egészen a doktor válaszát. Azután újra elmerült a feladatába.

— Érdekes — gondolta a doktor, amíg a fedélzetén sétált és sütkezett a meleg napsütésben, a felhőtlen ég alatt — milyen különböző módon viselkednek az emberek kritikus időkben. Voltak, akik egész idő alatt magukon hordták a parafazubbonyt; mások egyszerűen párnának használták és aludtak rajta egyet; olyan is akadt, aki otthagytá, ahol volt és meg is feledkezett róla. (A doktor például párnának használta a maga mentőzubbonyát). Sokan farkasétvággal ettek: némelyeknek viszont le sem ment a falat a torkukon; és nagyon sokan mindent megittak, ami innivaló csak akadt számukra a hajón. Volt, aki morgott; volt, aki minden kicsiségért panaszkodott; volt, aki azzal hancegett a többiek előtt, hogy nevetgélt és beszélgetett, mintha azt sem tudná, mi a félelem; de volt olyan is, aki összehúzta magát egy magános sarokban és nem csinált mást, csak félt.

És voltak — nagyon kevesen, — akik, mint a kis holland kadét, ugyanazt csinálták, amit akkor csinál-

tak volna, ha otthon vannak, békében, négy biztonságos fal között.

McGuffey is úgy viselkedett, mint mindig, amióta csak ismerte a doktor: egyszerre csak felbukkant valahonnan egy ifjú hölgy társaságában, akivel bizalmas és láthatóan igen kellemes beszélgetésbe mélyedt.

Nagyon bájos leány volt; vonásai tiszták és finomak és a szeme nagyon intelligens. Amint megszólalt, azonnal kiderült, hogy amerikai leány, még pedig délnyugatról való. McGuffey összeismertette a doktorral és dr. Wassell, akinek magának is volt érzéke a nő szépség iránt, elbeszélgetett és eltréfálgatott velük egy kisideig. A lány olyan finomnak és olyan gyöngédnek látszott, McGuffey pedig szemmeláthatóan annyira melléjeszegődött, hogy a doktor jónak látta félig tréfásan figyelmeztetni egy kicsit.

— Rendben van, McGuffey, — mondta, — látom, hogy maga jó kézbe került. Aztán a lányhoz fordult és ugyancsak félkomolyan tette hozzá:

— Nem kell mindent elhinni, amit mond. Vigyázzon, mert ez rossz gyerek ám!

A lány nyugodtan felelt, csak később tüzesedett neki a hangja:

— Én voltam az utolsó nő, akinek sikerült kijutnia Szumátráról. Kétszáz mértföldet gyalogoltam a dzsungelben. Egyszer majdnem agyontaposott egy vad elefántcsorda, egyszer pedig nagyon beteg lettem valami mérges bogyótól — megettem, mert nagyon éhes voltam — és majdnem meghaltam tőle. Mégis kitartottam, amíg csak el nem értem a partot. Ott rávettem egy bennszülött fiút, hogy vegyen fel a csónakjába. A japánok tűz alá fogtak és elsüllyesztették a csónakot, de nekem sikerült kiúsznom a jávai partra. Hat hétig bolyongtam és akadt mindenféle színű és fajtájú ember, aki jó volt hozzám. Segítettek hollandok, angolok, bennszülöttek — de véletlenségből egy amerikai honfitársammal sem ta-

lálkoztam, amíg az este nem kerültem fel erre a hajóra. És most — higgye el, doktor — szeretni tudnám azt az amerikai tengerészt is, aki a legrosszabb gyerek ezen az egész nagyvilágon.

A doktor elmosolyodott, talán azért is, hogy leplezze a megindultságát.

— Lám, lám McGuffey, ez majdnem úgy hangzik, mint egy nagyon bájos, önkéntelen vallomás...

A leány hirtelen vérvörös lett.

— Attól félek, félreértettek... Azt sem tudom már, mit beszélek... Én misszionáriusnő vagyok.

— Én is voltam már életemben misszionárius, — nyugtatta meg a doktor. — Nagyon rendes emberek azok. Isten mentsen, hogy valami rosszat mondjak vagy gondoljak róluk. Gyönyörű hivatás ez, hiába húzzák félre a szájukat azok, akik nem ismerik és hiába fognak mindenfélét a misszionáriusokra. Csak az tudhatja, mennyi jót művelnek, aki már élt Kínában vagy más olyan helyen, ahol szükség van rájuk. — Olyan hévvel beszélt, hogy szinte lelkendezett bele, mire befejezte: — Részemről kalapot emelek a misszionáriusok előtt és ha egy fiatalember vagy fiatal nő hivatást érez magában, csak azt mondhatom neki: jószerencsét, gyermekem, állj közéjük, mert díszei-virágai az emberiségnek...

Ebben a pillanatban hirtelen sürgés-forgásra, szaladgálásra lettek figyelmesek, amely az első fedélzetről hallatszott fel. A *Janssens* hollandi tengerészei levették a burkolatot a hajóágyúkról és az ágyúcsöveket déli irányban a tenger felé fordították.

Tengeralattjárók voltak a közelben. Mindenki azonnal tudta. Tehát nem mendemonda, nem rémhajó-legenda, hanem tiszta igazság, hogy *vannak*. Erre vall, hogy az ágyúk mellé heosztott legénység készenlétben áll és hogy a kapitány távcsővel kémleli a parancsnoki hídról a tenger felszínét. Bármely pillanatban kibukkanhat a hullámok közül a szörnyű látvány: a periszkóp, amely mértföldnyi távolságból leskelődik orvul a pré-dára, alatta a félelmetes, hosszútestű, gyilkos acélszörnyeteggel. Nagyon kevesen voltak a *Janssens*en, akik valaha életükben láttak tengeralattjárót; de mindnyájan tudták, hogy elérkezett a találkozás pillanata és most ezt a pillanatot várták, megbűvölten és mozdulatlanul, amint a félelmében megdermedt madár vár arra, hogy a kígyó elnyelje. Hogy megtorpedózzák és elsüllyeszlik a hajót, abban már nem is kételkedett egyikük sem; most már csak azon a kérdésen gyöttrődtek: mi lesz azután?

A doktor, amikor már elbúcsúzott McGuffeytől és a kis misszionáriuslánytól, hallotta, amint az utasok azt mondogatják egymásnak: a kapitány azért tartotta a hajót a part közelében, hogy az utasok ki tudjanak úszni a szárazföldre, vagy legalábbis fenn tudják magukat tartani a tutajokon és a hajóroncsokon, amíg ki nem mentik őket. Most tehát mindenki a part iránt kezdett érdeklődni. Síkvidék volt előttük; folyótorkolat körül épült házcsoport. A partnak egyik pontján erősen megtörtek és magasra csaptak fel a hullámok: ez vagy arra vallott, hogy ott sziklás a tengerfenék, vagy arra, hogy a folyó olyan erővel zúdul a tengerbe, hogy ellenáramlat keletkezik a víz felszíne alatt. Az utasok anynyira vágyódtak ki a partra, hogy szinte azt szerették volna: állítsák meg a *Janssens*t valami alkalmas helyen és várják meg a tengeralattjárót: hadd essenek túl azon, amin úgyis túl kell esniök.

Prass kapitánynak azonban eszeágában sem volt, hogy megállítsa a hajót; határozott irányban haladt eddigi vonalán, kelet felé és elhagyta a jó partokat is, a rossz partokat is. A matrózok közben szüntelenül az ágyúikkal foglalatoskodtak; nagy ívekben forgatták körbe az ágyúcsöveket, hogy megfigyelhessék, jól működik-e az irányítószervezet; a messzelátós civileMBER pedig ide-oda szaladgált a távcsövével, mintha a pusztá kétségbeeséssel segíthetne valamit.

A doktor elment a hollandi tisztjelölt mellett: a fiú még mindig a trionometriai feladatával bibelődött, nyugalmában azonban, amellyel a foglalkozásába merült, volt valami, ami arra készítette a doktort, hogy megszólítsa:

— Nincs kedve velem jönni? Elviszem valakihez, aki mindent el tud mondani Annapolisról, ami csak érdekelheti.

A fiú becsapta a füzetet; csupa hála volt a szeme, amíg a doktor nyomában lebotorkált a lépcsőn az alsó fedélzetre. A doktor bevezette a dohányzóba, egyenesen Wilsonhoz és bemutatta neki a pártfogoltját. Wilson egy üveg sör mellett ült; a doktor számára is volt egy üveg sör az asztalon. A hírlaptudósító pillanatnyilag valahol máshol politizált: Wilson és a hollandi fiú tehát zavartalanul beszélgethettek, amíg a doktor csöndesen sörözgett mellettük.

Egyszer azután a doktor is megszólalt. Felelt valamire, amit senki sem kérdezett tőle, de ami olyan fontos volt, hogy kérdezni sem kellett:

— A tenger egészen sima és a mi matrácaink fennmaradnak a vízen. Jobb félni, mint megijedni. És ha az ember előre felkészül a bajra, akkor nem is lesz baj... legalábbis nem mindig.

— A kapitány nem kételkedik benne, hogy baj lesz. Éppen most volt idelent... szolt a mentőzubbonyok végett.

— Úgy látom, maga nem vette fel a magáét.

Wilson felmordult:

— Kezemügyében van, de nem veszem fel azt a nyomorult vacakot, amíg nem muszáj. Büdös. De az is lehet, hogy magam vagyok büdös — mindnyájunkra ránk férne már egy alapos fürdés. — Beleszagolt a levegőbe: — Hála Istennek, hogy van itt egy kis dohányfüst is.

A doktor nevetett:

— Idegességből érez mindenféle szagokat. Vannak, akiknél így nyilvánul meg. Adrenalinna van tele a vére. Nem azért mondom, mintha meg akarnám szólni érte. (Mintha valaha életében megszólt volna valakit.) — Magam is éppen eléggé ideges vagyok, ha már erről van szó.

— Jó, beismerem, hogy én is ideges vagyok. De ennek a kölyöknek — ennek aztán jók az idegei! Bámulatos, milyen fegyelmezetten tudja a figyelmét egy pontra irányítani. Annapolis érdekli, semmi más. Egészen rendszeresen kérdezősködik, én pedig tudom is, nem is, mit felelek neki.

— Próbálja meg maga is, hogy valami másra gondoljon.

— Jó, megpróbálom — nevetett Wilson, — de nem mondaná meg, például mire gondoljak? Maga mire próbál gondolni?

— Erre is, arra is. Igazán nem nehéz. Például: arra, hogy micsoda ebédet eszem majd, csak kerüljek haza! Lesz ott minden, még nyúzott aranyhal, meg sült-mókus is... De a főfogás mégis egy óriási szelet marhasült lesz — akkora, mint egy kocsikerék és fél-méter vastag...

Persze, eszében sem volt, hogy otthoni ebédekről ábrándozzék; ez is csak most jutott eszébe, a furcsa fogásokat is ebben a pillanatban találta ki. De ha már úgy rátámadtak: elfogadta a kihívást.

— Igazán eszik a mókust Arkansasban? — kérdezte a hollandus gyerek.

— De eszik ám. És nagyon finom, csak nem minden szakácsné tudja elkészíteni.

A *Janssens* Diesel-motorának rendes üteme most megváltozott. Nem nagyon, csak alig észrevehetően. A tengerészek füle azonban azonnal felfogta és tudta, hogy ez nem jelenthet jót. Mások is felfigyeltek körülöttük a dohányzóban; a beszélgetés egy pillanatra elakadt. Azután mindenki ismét nagyon élénken kezdett beszélgetni, mintha elröstelték volna magukat az ijedezésükért.

A doktor is elhallgatott, de azután azonnal megtalálta az elvesztett fonalat:

— Sok számárságot beszélnek össze arról, mit egyék, mit ne egyék egy ember. Szerintem mindenki ehetik, amit akar és ami ízlik neki, ha csak nem árt az egészségének...

— Ugy látszik, irányt változtatunk, — vágott közbe Wilson.

A doktor figyelte, hogyan siklik végig a padlón egy napsugár:

— Magam is azt hiszem. Talán a part kanyarodik errefelé. Jó lenne megnézni, ha volna térképünk.

— Cullynek van térképe. (Cullynek hívták a lap tudósítót.) — De ez csak olyan falitérkép; minden rajta van Shanghaitól Újzélandig... Nem sok hasznát vehetnénk... Különben is azt gondolom: ha készül valami, öt vagy tízperccel előbb riasztanak majd... Minden hajón ez a szokás.

— Utánezek, mi van a fiúkkal, — mondta a doktor.

— Jó, csak igya meg előbb a sörét, azután én is felmegyek magával... Akármilyen jön, van még annyi idő...

Csakhogy semennyi idő sem volt. Pillanat alatt, váratlanul szakadt a *Janssensre* a veszedelem. És nem a tenger felől jött, hanem a magasságos egetből.

Japán bombázók repültek tizenkettes csoportokban Baliból Tjilatjapba, teljes bombarakománnyal, vilámsebesen, egyenes irányban, óriási magasságban. Félúton meglátták a vezérgépről a kis *Janssenst*, amint nagybuzgón hasította odalént a hullámokat. A vezérgép jelt adott; erre három japán „Zéró” — három vadászgép — elvált a többitől és hirtelen délfelé vette az útját.

Azalatt történt mindez, amíg Wilson és a kis kadét Annapolisról beszélgettek; amíg a doktor felnyitotta a söröspalackját; amíg Cully elmondta egyéni véleményét Rudolf Hess szerepéről; amíg McGuffey a misszionáriuslánynak udvarolt; és amíg Prass kapitány meszelátóján át a tenger felszínét kémlelte és eszébe sem jutott, hogy egészen másfelől jön a veszedelem. Pedig jött — óránként ötszázkilométeres gyorsasággal, szélesebesen forgó légcsavarokkal, zuhanórepülésre készen, lefelé irányított ágvúkkal.

Senki sem tudta a *Janssens* túlsúfolt dohányzójában, mi történik voltaképen — néhány másodpercig még azután sem, amikor már egészen közélről hallatszott a repülőgépek zúgása. Annyira tele volt a fejük a tengeralattjárókkal és annyira a torpedóktól való rettegésre voltak beállítva az idegeik, hogy eleinte azt gondolták: valami új eddig ismeretlen tengeralatti harci-eszköz készül támadásra. Néhány pillanatig fel sem fogták, honnan jön a zúgás és nem ismertek rá, pedig éppen elégszer hallották már.

Egyszer azután valaki felkiáltott:

— Repülőgépek!

De még ki sem mondta, amikor a zúgás még jobban megerősödött és már hallatszottak is a robbanások,

amint a lövedékek nekicsapódtak a hajó faburkolatának, átszakították és felrobbantak az ütődéstől.

Mindenki földrevetette magát; sokan egyszerűen életösztrönből; sokan, mert úgy hallották, hogy ez biztos módszer; a legtöbben azonban azért, mert látták, hogy mások is földredobják magukat. A padlón nem volt elég hely, mert annyi volt odabent az ember, hogy ülve még állva is alig fértek el; így hát egymás hegyén-hátán hevertek az emberek és még örült is, aki alulkerült, mert így védettebbnek érezte magát. A hajó egy éleset kanyarodott, a padló elfordult és a palackok meg a képeslapok lezuhantak az asztalokról, az emberhalom tetejére. A Bali-szigeti szépség képe leesett a falról, egyenesen egy kövér hollandus fejére, aki azonnal felkapta és ronsolt vásznát pajzsul tartotta maga fölött.

A doktor is a földön hevert, Wilsonnal együtt, féltesttel az asztal alatt. Éppen iszogattak, amikor a golyózáró megkezdődött; féligtelt pohárral a kezükben. Nem tudták megmagyarázni maguknak, miért volt az első, gépies mozdulatuk, hogy a poharukat kiürítsék. Nem volt ez vitézség, még kevésbé hencsörgő színmutatás; alighanem azért itták ki gyorsan a sörüket, mert bajos lett volna féligtelt pohárral a kezükben az asztal alá bujniok — ha meg az asztalon hagyják, előbb-utóbb a fejükre ömlik. Kiítették hát és csak egy kis sör locsantsant ki a poharukból — az sem azért, mert remegett a kezük, hanem azért, mert a padló éppen abban a pillanatban fordult lefelé.

Attól a pillanattól kezdve, amikor a dörgést meghallották, addig, amíg megitták a sörüket — nem tartott tovább húsz másodpercnél; nem is lett volna rá idejük, hogy hősködjének; nem is volt mivel hősködniök. A helyzet tulajdonképpen úgy állt, hogy egyformán eltalálhatták az embert akár ült, akár állt, akár feküdt: a fekvő test kisebb célpontul szolgált egyik golyónak,

de esetleg annál nagyobb területet hagyott a másik számára — minden attól függött, milyen irányból jön a lövés és ezt nem lehetett sem előre tudni, sem kiszámítani. Az asztal sem ért volna semmit, ha bevág a golyó; egyik ember teste sem tudta volna megvédeni a másikat, hiába feküdt fölötte. Tulajdonképen a *Janssens* dohányzójának minden vendége olyasmit csinált, aminek nem volt sem haszna, sem értelme — félelmes szerecsenjátékot játszottak, amelyben nem lehetett tudni, ki milyen színre tartson. — Erről később még egymással sem beszéltek soha.

Az életösztön azonban mindennél erősebb; az ember nem törődik semmivel, ha élni akar, csak ezzel az egygyel. Amikor aztán egyidőre megszűnt a golyózápor, akkor már értelme is volt, hogy megpróbáljanak menekülni. Szinte egyszerre jutott eszébe mindenkinek, hogy a tető a fejük fölött fából van; a padló a lábuk alatt viszont acélból, tehát alája kell kerülni, az alsó fedélzetre. A doktor nemcsak azért igyekezett olyan türelmetlenül lefelé: elsősorban a betegeire gondolt. Nem tudta, mi van velük; azt sem tudta, segíthet-e rajtuk, ha mellettük van; mégis mellettük akart maradni — és ez ugyanalyan erős ösztön volt benne, mint az életösztön, amely az előbb arra készítette, hogy a padlóra vesse magát.

Az egész tömeg, amely eddig a dohányzóban volt, most egyszerre tolongott a szűk kabinfolyosókon és a lépcsőkön át az alsó szalón felé. A doktor és Wilson felúton sem voltak még, amikor újrakezdődött a zúgás. Az acélfedélzet, amely védelmet nyújthatott volna, még jó két méternyire volt a doktortól. Szó sem lehetett róla, hogy elérjen odáig: emberfal meredt előtte, úgy hogy egy tapodtat sem mehetett előre; de vissza sem vonulhatott, mert mögötte is nőttönnőtt az embertömeg. Onnan, ahol kénytelen-kelletlen megállt, egyenesen a félelmesen kék, felhőtlen égre látott fel. Közte és az ég

között nem volt semmi — most már a dohányzó famennyezete sem. Amikor ezt megállapította, úgy érezte, mintha elnyelt volna egy hatalmas öklöt és az most hol kinyílna, hol becsukódnék a gvomrában.

A zúgás egyre hangosabbá lett. Suttogás is alig hallatszott a tömegben; semmi zaj, semmi hang, csak inkább sejteni lehetett százak és százak nehéz lihegését. Valahol felsírt egy kisgyerek; éles, tiszta hangocskája még a zúgást is túlkiáltotta.

Egy furcsa kis epizód történt a doktor közelében; nevetni is lehetett volna rajta, ha ugyan valakinek kedve lett volna a nevetésre. Cullyt, az újságírórt a tömeg odaszorította egy kényes, középkorú hölgyhöz, aki váratlanul megfordult és hátrakiáltott:

— Hallja, ne lökdössön engem!

Olyan hangon méltatlankodott, mintha színházjegyért álltak volna sorban mögötte. Cully elnevette magát és alázatosan mondta:

— Nem löktem meg, asszonyom, csak a mentőzubonyát akartam kicsit megigazítani... Nem áll kifogástalanul.

A zúgásba megint golyók becsapódásának és robbanásának hangja keveredett, mint egy pokolbeli zápor verése.

Három japán Zéró-vadászgép fésülte végig a *Janssens* orrától a tatjáig; zuhanórepülésben csaptak le rá, majd a magasba lendültek újra és támadásra készen köröztek fölötte. Tizenkét hollandi matróz dolgozott az elülső és hátsó hajóágyú mellett: azzal kísérleteztek, hogy eltaláljanak egy egész sor célpontot, amely óránként ötszázkilométeres sebességgel rohant feléjük. Derék matrózok voltak; fegyelmezettek; bátrak és intelligensek; de repülő-támadásban most először volt részük. túlbuzgók voltak, túlságosan izgatottak, a vérük csak úgy forrt a gyűlölettől — érzelmeknek pedig nincs helyük a másodperc törtészére beállított modern hábo-

rúban. Rosszul számították ki az időt: kelleténél előbb nyitották meg a tüzet.

A japán pilóták, ákik a kis pilótaülésekben kuporogtak, csak azt csinálták a *Janssenssel*, ami rendes szokásuk volt már évek óta. Gépeik nem is voltak arra való, hogy hajókat süllyesszenek el; tisztán terrortámadás és öldöklés volt a céljuk — esetleg, ha éppen sikerült, fel is gyújtottak egy-egy hajót; de bombákat nem vittek magukkal és nem is szántak sok időt egy-egy ilyen rögtönzött támadásra afféle jelentéktelen célpont ellen, mint egy utasszállító, békés kis hajó. Ez csak olyan műsoronkívüli szám volt napi orvtámadásaik, gyújtogatásaik és gyilkosságaik programja mellett. Egészen közömbösen, de igen gyakorlott kézzel nyomták meg maguk mellett azt a gombot, amely rászabadította a halálos záport egy megfélemlített, menekülő, jó-részt asszonyokból és gyermekekből álló kis csapatra.

Bukórepülésben csaptak le újra és újra és mindannyiszor végigszántották egész hosszában a hajót. Az ágvúkat kezelő tengerészek előbb-utóbb megtanulták volna, hogy nem szabad tüzelni addig, ami az ellenség nincs úgyszólván a fejük fölött — és akkor kell vilámgyors, központosított támadással leszedni közülök legalább egyet — erre azonban nem maradt idejük. Ami azonban még nagyobb baj: kifogyott a municiójuk is. Ettől kezdve a repülőgépek ellenállás nélkül csaptak le újra és újra a védtelen hajóra — míg egyszer csak adott jelre hirtelen megfordultak és visszarepültek a szárazföld felé.

Mindez néhány perc alatt történt. Prass kapitány a légitámadás egész ideje alatt a parancsnoki hídon állt, szemével mérte fel minden egyes bukórepülés irányát és éles kanyarodókkal igyekezett a veszedelmet elkerülni. Amikor végre elszálltak a gépek, félszemére vágta a sapkáját és kiadta a parancsot: előre, teljes gőzzel, kelet felé.

Halott nem volt a *Janssensen* a támadás után; a hajó-vasszerkezete sem sérült meg komolyabban. Szinte csodaszámba ment, hogy a zsúfolt embertömegben mindössze tíz embert találtak el a gépfegyvergolyók. Legtöbb sebesült azok közül a matrózok közül került ki, akik az ágyúk mellett voltak.

A doktor nem tudta magát keresztültörni a sokaságon, amíg csak el nem hangzott a feloldó-jel. Most végre eljuthatott a betegeihez: valamennyit épségben talált. Akik tudtak mozdulni: behúzták a többit matracostól a felső acélfedélzet alá. Az a bádogfedél, amely alatt idáig voltak, szilánkokra zúzódott a golyózáporban. Mindnyájan éppen úgy örültek, hogy viszontlátják a doktort, mint ahogyan ő örült, hogy újra együtt lehet féltett fiaival.

Valaki egyszerre elkiáltotta magát:

— Hol van McGuffey?

A doktor jól emlékezett, hol látta McGuffeyt egy óra előtt: éppen ezért aggódva sietett a felső fedélzetre. Itt sebesültek meg legtöbben, az ásvu légénységén kívül. Egyik sebesült, akinek több golyó is átfúrta a gyomrát és a lábszárát: nyugodt érdeklődéssel figyelte a légitámadás lefolyását, mintha valami sporteseményről lenne szó. Egy tizennégy esztendőös fiú féllábon evickélt előre a fedélzeten; a másik cipőjéből dőlt a vér. Bokáján sebesült meg, fájdalmasan, de nem életveszélyesen.

A doktor McGuffeyt kereste. Amikor meglátta a kis misszionáriusleány mellett és meggyőződött róla, hogy egyiküknek sem esett baja: sietett vissza a féllábon ugroló kisfiúhoz. Tudta, hogy most sok munka vár rá.

A sebesülteket bevitték a bárba; ezt rendezték be rögtönzött segélyhelynek. A bárasztal egészen alkalmasnak bizonyult arra, hogy ráfektessék azt, aki kötözés alá került, — egyáltalában érdekes tapasztalat volt, hogy a bár egész felszerelése mentőállomás-felszerelésnek is megfelelt, ha kellett. Volt víz bőven, a doktor kezeügyében találta a törülközőket, törlőruhákat, kis szalvétákat, poharakat; még az a kis korlát is, amely arravaló volt, hogy vihar esetén ne csússzanak le az üvegek meg a poharak: jó szolgálatot tett. Ha elájul valaki kezelés közben, nem eshetik le az asztalról.

Dr. Wassell évek óta nem végzett komolyabb sebeszi munkát; de első segítség dolgában ért annyit, mint akármelyik híres sebész, aki ezer dollárt kér egy beavatkozásért; — sőt könnyen lehet, jóval többet is ért. Alaposan ismerte az emberi testet, jó megfigyelő volt, aki a beteg viselkedéséből és külsejéből meg tudta ítélni, mennyire szenved és milyen súlyos az állapota — azonkívül az volt a felfogása, hogy operálni csak akkor szabad, ha elkerülhetetlen. Ő mentette meg Edmunds fel lábát és Muller karját: lebeszélte a műtétről hollandi sebészkollégáit, akik már fenték a késüket. Akárhogyan értett is azonban a maga dolgához, a *Janssens* bárjában nem tehetett nagyon sokat a sebesültekért. Alapos kezelésről szó sem lehetett; csak morfiuminjekciókat adhatott azoknak, akik nagyon szenvedtek; sínbe tette az eltört csontokat; letörölte a sebkörnyéket; vérzéscsillapítókat adott; kötözött — és vigyázott rá, hogy első-segély-tanfolyamot végzett önkéntes segítőitársai ne töltsenek jódot senkinek a kilyukasztott gyomrába. Csak egy hollandus gyógyszerészsegédnek tudta jó hasznát venni a munkájában. Keményen dolgozott egy órahosszat — lehangoló, véres munka volt — és mire végzett vele, bámuló közönség állta körül, amely utasokból, a

Janssens legénységéből és a *Marblehead* járnutudó sebesültjeiből verődött össze.

Nem igen beszélt; csak a hollandus gyógyszerésznek adott rövid utasításokat és a betegekhez szólt egy-két bátorító szót. Amikor azt a fiút fektették fel az asztalra, akinek a bokáját lőtték el és a gyerek elpityeredett, mosolyogva mondta:

— Úgy látszik, kisfiam, lenyeltél egy nyulat, hogy még ettől a kis tütől is megijedsz...

Valaki a háta közepénél kissé alább kapott sebet. Egy elsősegélytanfolyamot végzett tudós szakértően jegyezte meg, hogy ez nem veszedelmes. A doktor haragosan felelte:

— Jegyezze meg magának, hogy kivétel nélkül mindig veszedelmes, ha valakinek belelőnek a...

Nem fejezte be, amit mondani akart, mert ebben a pillanatban vette észre, hogy nők is állnak körülötte. Nagyot nyelt tehát és azt mondta:

— A golyó behatolhat a belekbe és nagyon komoly bonyodalmakat okozhat.

Amikor végzett a sebesültjeivel, megmosta az arcát meg a kezét, a ruháján azonban nem tudott segíteni, pedig ebben az egyszál ruhában jött a hajóra. Csupa piszok volt minden ruhadarabja, csupa kenőcs, csupa vér és mindene rátapadt az izzadtságtól. Megkönnyebbültén sóhajtott fel, amikor újra kijutott a szabad levegőre, de azonnal látta, hogy mindenki éppen olyan gondterhelten járkal a fedélzeten, mint a támadás előtt. Igazuk van — gondolta — ez még csak az első felvonás volt... A gépek visszatérnek támaszpontjukra, beszámolnak róla, merre halad a *Janssens* hét és félcsomós

csigatempójában és újra itt teremnek vagy új gépeket küldenek ellenük. A japán nem engedi ki a prédát a körme közül, ha egyszer kiszemelte.

A *Janssens* minden utasa tudta a lesujtó igazságot: nem kaptak kegyelmet, csak az ítélet végrehajtását függesztették fel. Tisztában volt ezzel a kapitány is, a *Marblehead* legénysége is. Egyikük meg is jegyezte:

— Nem tudom, doktor, olyan ügyesek voltunk-e, mint ahogyan képzeltük, amikor fölverekeedtük magunkat erre a hajóra.

A doktor nyugodtan felelte:

— Sose törjék a fejüket ilyesmin. Bízzák rám a fejtörést. Egy a fontos: ki éhes? Aki akar valamit, ami kapható a konyhában, rikkantson egyet és máris hozom neki. Aki pedig nem eszik meg legalább egy jó tányérra valót, annak jaj lesz.

Már hozta is az ebédet és ő is együtt evett a betegeivel, de alig volt étvágya — nem tudott jó példával elől járni. Folyton az járt a fejében, hogy a repülőgépek talán már úton is vannak errefelé; balsejtelmek gyötörték. Ha erre gondolt, úgy érezte, mintha vér helyett jégbehűtött víz folyna az ereiben.

Időközben fontos megbeszélés folyt Prass kapitány és az utasok között; a doktor persze nem hallotta, de ha hallotta volna, akkor sem tudhatta volna, miről folyik a szó, mert hollandus nyelven beszéltek. Az utasok azzal a kérdéssel fordultak a hajóskapitányhoz, nem lenne-e jó, — mivel majdnem holtbizonyos, hogy a légítámadás megismétlődik —, ha a *Janssens* kikötne egy alkalmas helyen és partratenné azokat, akik biztonságban érzik magukat a szárazföldön.

A kapitány mogorván és szótlanul hallgatta ezt az indítványt; arra is csak mogorván hallgatott, amikor azt jósolták, hogy a sebesültek meghalnak, ha nem viszik őket kórházba. Azután csak annyit felelt, hogy meggondolja a dolgot és félóra múlva megmondja, mire határozta el magát. Egyenesen a középfedélzetre ment le, ahol a *Marblehead* sebesültjei feküdtek. Amint várta: ott találta a doktort is.

— Na, doktor, — mondta Prass kapitány és vér-aláfutásos, mord szemével tetőtől talpig végigméregette az amerikai orvost. Nem volt mestere a szónak és most zavarban is volt egy kicsit; nem tudta, hogyan kezdjen bele a mondanivalójába. Kicsit félrehúzta a száját; úgy látszik, ez mosolygásnak számított nála. — Jó lenne, ha elküldené a ruháját a tisztítóintézetbe.

— El is küldöm. Magam pedig megyek egyenesen a tetvetlenítőbe.

A kapitány szája még jobban elferdült; lehet, hogy most még barátságosabban mosolygott.

— Köszönöm, amit a sebesültjeinkért tett, — mondta.

— Sajnos, csak olyan rögtönzött munka volt. Alaposabb kezelésre lenne szükségük, csak azt nem tudom, hogyan juthatnánk hozzá.

— Mit gondol, hányan maradnak életben közülük?

A doktor egy percreg gondolkozott, azután azt felelte:

— Majdnem mindnyájan — persze, csak úgy, ha nem jönnek közbe komplikációk. Egyikükhöz kevés a reményem: arra gondolok, akinek, szegénynek, szitává lőtték a hasát. Van egy-két kétes eset is. Ha kórházba kerülnének, ahol megvan minden szükséges felszerelés, bizonyosra mondanám, hogy megmaradnak. De itt, a hajón, sajnos...

— Köszönöm. Megértettem.

Prass kapitány eltávozott és a doktor végre rá-

gyűjthetett egy cigarettára és gondolkozhatott egy kicsit a saját aggodalmain és a saját problémáin is. Elmerüléséből egy holland hajóstiszt riasztotta fel, aki végigszaladt valamennyi fedélzeten és kihirdette, hogy a kapitány a hajó minden épkézláb utasát a dohányzóba kéri, még pedig tüstént. A doktor is felment a többiekkel — azaz, hogy őt is magukkal sodorták a többiek: mindenki izgatottan sietett a dohányzó felé, közben idegesen találgatták, miért hivatja őket a kapitány.

A dohányzó padlóján nagy halomban heverték a pusztítás nyomai. Nagyon lehangoló látvány volt; talán annál is lehangolóbb, mert azt sem lehetett tudni, mi minden hever szanaszét a hirtelen támadt szemétdomb alatt. A doktor éles szeme meglátott egy vérfoltot a padlón: idáig nem is tudta, hogy idebent is megsebesült valaki. A falburkolatot néhol szilánkokra szaggatták a gépfegyvergolyók és az acélpadlón a lába alatt akkora bemélyedések voltak, mint egy-egy ezüstdollár. (Nem tudta levenni a szemét ezekről a kis lyukakról. Ahol acél fogadta az acélt: ott még jó. De éppen úgy beleszaladhatott volna a golyó az emberhúsba is: a világ legromlandóbb anyagába...

Nem gondolkozhatott tovább, mert Prass kapitány rontott be a terembe, felállt a kis dobogóra és dühös tengerifókahangján ezeket mondta — azaz inkább vakantotta:

— Elhatároztuk, hogy kikötünk itt a közelben és paratratesszük a súlyos sebesülteket. Ha valaki más is le akar szállni a *Janssensről*: mehet, megengedem. Mindenki gondolja meg, mit akar csinálni. Adok elég gondolkozási időt. Egy teljes félórát.

Már indult is lefelé, amikor valaki odakiáltott a tömegből:

— Kérdezhetek valamit, kapitány?

— Kérdezni kérdezhet, de én már megmondtam, amennyit tudok.

— Mit gondol, kapunk még egy légitámadást?
Mindenkinek ez forgott a fejében. Bizonyosan
Prass kapitánynak is.

— Kapunk hát. Miért ne kapnánk? — mordult fel.
Ezzel kiment.

A doktor visszament a maga betegeihez és röviden és egyszerűen közölte velük, mit mondott a kapitány. Így vagy amúgy, de döntenieök kell ebben a kérdésben. Ez egyszer McGuffeyt sem kellett keresni: ott volt a bajtársai között és igen csendesen viselkedett: a légitámadás a hajó legfelső fedélzetén érte és az élmény még őt is megdöbbenetett egy kissé. Wilson is ott volt; cigarettázott és a hajókürtőnek támaszkodott, mert már alig bírt a lábán állni; az erejéből még csak néhány lépésre futotta és ma keresztülment egyen és máson. A doktor ismertette a helyzetet, azután azt mondta:

— Most az egyszer úgy érzem, hogy nem határozhatok maguk helyett. Maguknak kell határozniuk énfelelem is. Ha mennek, ha maradnak: kitartok maguk mellett. Ha azt mondják, hogy kiszállnak és a szárazföldön próbálnak szerencsét, megyek én is. Ha a hajón maradnak és vállalják azt a kockázatot, hogy megbombáznak vagy megtorpedóznak: rendben van, én is ott leszek.

Körülnézett; várta, hogy talán kiolvashatja a feleletet a hallgatósága szeméből.

— Hát, fiúk, — mondta aztán, — ez már most a maguk dolga. Az a fő, hogy gyorsan nyilatkozzanak.

Visszament a fedélzetre és megállapította, hogy az az ideges feszültség, amely a *Janssens* hajón uralkodott már-már elviselhetetlenné növekedett. Mind az utas-sereg, mind a legénység zavarodott volt, tétovázó, ijedt. Volt, aki szótlantul tépelődött magában; voltak, akik sut-togó hangon vitatkoztak affelől, mit kellene tenni.

Miközben ezt figyelte, észrevette azt is, hogy a *Janssens* nagy ívben kanyarodik egy kis öböl felé,

amely a közelben mélyedt be a partba. Nem nagyon tetszett neki ez a kis öböl. Sekélyvizű volt, védtelen; nem volt a partján semmi más, csak kis házcsoport; távolabb alacsony, bozóttal benőtt halmok látszóttak. A Janssensnek egy rozoga famólón kellene itt kikötnie — keresve sem találhatna jobb helyet, ha azt akarja, hogy könnyen rátaláljanak az üldözői; vagy, hogy véletlenül lássák meg felülről...

Visszatért az övéihez; a hajón uralkodó feszült izgalom órá is átragadt, de remélte, hogy nem látszik meg rajta. Még tréfálni is próbált, hogy ne befolyásolja őket:

— Halljuk, gyerekek, hogy áll a helyzet? Fej vagy írás? Mi nyerünk vagy az ellenfél veszít?

A fiúk azonban még nem voltak tisztában magukkal. Egyikük Wilsonhoz fordult: mit gondol, mitévők legyenek.

— Azt gondolom — felelte Wilson — a doktor rendelkezék velünk. Akármilyen történik, ő az egyetlen, akire számíthatunk.

A doktor bólintott:

— Ez igaz. De én azt akarom, hogy mindentől függetlenül azt csinálják, ami a legjobb maguknak.

— És ha magáról lenne szó, doktor? Egyedül magáról? Akkor mit határozna?

Ez a kérdés szemmel láthatóan tetszett a többieknek, mert helyeslő mormogással kísérték. Wilsonnak azonban nem tetszett.

— Rendes ember nem kérdez ilyet, — mondta renderutasítóan.

A doktor kicsit habozott, azután megszólalt — annyira gondolkodás nélkül, hogy szinte őt magát is meglepte, amit mondott:

— Nem bánom, felelek. Én így mérlegelném a helyzetet: ha jó helyen ültem le horgászni, nem mennék feljebb a víz sodra ellen, hogy ott talán még jobb lesz.

Igen, barátaim, én így érzek, ahogyan mondtam. Ha rólam volna szó, bíznek az Uristenben és bíznek Prass kapitányban és addig maradnék a hajón, amig csak azt nem mondják: tessék kiszállni, megérkeztünk.

Először említette Isten nevét a Marblehead sebesültjei előtt.

A fiúk szinte egyszerre mosolyodtak el; látszott rajtuk a megkönnyebbülés. Kisvártatva egyenként feleltek: igen, ők is a hajón akarnak maradni; ők is bíznek Istenben és a kapitányban; örülnek, hogy a doktor azt mondta ki, amit mindnyájan gondoltak.

A doktor egyszerre szokatlan látványra lett figyelmes: Sun mosolygott. Őszinte elragadtatással kiáltott fel:

— Nézzék csak Sunt! Előre megmondtam, hogy megmosolyogtatom, mielőtt elbúcsúznék maguktól — de fogalmam sincs, miért mosolyog éppen most, amikor egy szót sem érthetett abból, amit beszélünk!

Gyorsan megmagyarázta Sunnek kínai nyelven, miről van szó. Sun azonban már tudta. Akkor is mosolygott, amikor felelt a doktornak. Dr. Wassell a többiekhez fordult és most nekik fordította le, amit Sun mondott:

— Azt mondja, részéről rendben van. Akkor hát megegyeztünk valamennyien.

A *Janssens* kikötött a kis öbölben. Két óra volt: három óra múlt el a légítámadás óta. (Azóta bőségesen volt idejük a gépeknek, hogy megérkezzenek a támaszpontjukra, akármilyen messze volt is és beszámoljanak a *Janssens* helyzetéről). A nap magasan járt az égen; nem volt odafent egyetlen felhőcske sem. Az öböl vize olyan sekély volt, hogy a *Janssens*nek a nyílt tengeren kellett horgonyt vetnie; egyetlen mentőcsónak szállította át a partra kis csoportokban azokat, akik nem mertek a hajón maradni. Nem volt több ép mentőcsó-

nak, csak az az egy. A többbit összeroncsolták a japán gépfegyvergolyók; lyukasak lettek, beléjük folyt a víz.

Soká tartott a partraszállítás: a csónakban csak annyi utast lehetett elhelyezni, amennyi az evezőslegénységen kívül elfért és sokan kívánczoktak a partra. Nem vehette tőlük rossz néven senki. Szentül hitték, hogy a *Janssens* sorsa meg van pecsételve. Sok asszony volt a csónakban; annyira megijesztette őket a légitámadás, hogy azt gondolták: történjék bármi, ennél rosszabb már nem lehet. Bizonyos, hogy így sem volt jó, úgy sem volt jó; ijesztő volt a szárazföld, borzalmas a hajó. Sok asszony már elhatározta, hogy kiszáll és az utolsó pillanatban gondolta meg a dolgot; volt aki maradni akart és utolsó percben veszítette el a bátorságát. A holland tiszteknek bizonyára parancsuk volt rá, hogy a hajón maradjanak, mert egyikük sem szállt partra. Velük voltak azonban az asszonyaik és a gyermekeik is: őket elküldték maguktól, mert mégis csak valamivel több remény volt rá, hogy a szárazföldön maradnak életben, mint a *Janssensen*, amelyet holtbiztosan megtorpedóznak, talán meg is bombáznak a japánok.

Szívszaggató jelenetek játszódtak le. A doktor nézte, hogyan ölelik meg — talán utoljára — egymást azok, akik legjobban szerették egymást a világon. Rengeteg szenvedést, vért, sebet látott aznap — de úgy érezte: ezek a sebek fájdalmasabbak.

Négyórahosszat horgonyzott a *Janssens* a kis kikötőben. Közben egyszer légiriadó hangzott valahonnan a halmok mögül, amelyek a falucskát koszorúzták. Szörnyű ideg feszültségben várták a feloldójelt a *Janssens* utasai. Jó negyedóraig lapultak a rögtönzött fede-

zékben, az acélfedélzet alatt, de repülőgépzúgás nem hallatszott; feloldójel sem hangzott el. Senki sem tudta, mi történt voltaképen, de jó esernéhány utas annyira megrémült, hogy most már ők sem akartak semmi áron a hajón maradni. A parton mégis csak voltak hegyek, volt jó sűrű bozót, amelyben el lehetett rejtőzni, amíg bombák zuhognak az égből. A *Janssens* semmi más nem volt, mint egy szűk acélbörtön; az ember úgy érezte, hogy megfullad benne — és közben tudta, hogy céltábla közepén van; igaz, hogy mozgó céltáblán, de ez a lassú mozgás nem sokat számított olyan mesteri cél-lövőkkel szemben, milyenek a japán repülők.

Azoknak, akik nem veszítették el a fejüket, éppen elég tennivalójuk akadt, amíg a hajó a kikötőben vesztegelt. Tele volt munkával mind a két kezük. Deszkát, kőcot, kátrányt kellett szerezni, hogy kifoltozhassák a kilyukasztott csónakokat; ennivalót és friss vizet kellett hordani a hajóra — a doktor még valamit keresett, amire égető szüksége lett volna, de amit ezen a kis helyen nem lehetett kapni: egy tengeri térképet, amely feltünteti a Jávától délre eső szigeteket.

Dr. Wassell egy nem egészen rangjához illő, de annál szükségesebb munkába is belefogott: kimosta a ruháit, már úgy, ahogyan tudta, megszáritotta a napon és azongyűrötten felhúzta újra. A fiúk kicsit kinevették érte, a doktor azonban komolyan mondta:

— Akár hiszitek, fiaim, akár nem, én értek a mosáshoz. Már nagymosást is csináltam életemben. — Igazat mondott. Fiatal orvos korában, Arkansasban, akárhányszor nekigyürkőzött a házimunkának, ha látta, hogy annak a szegény betegnek a felesége, akihez elhívták, agyondolgozza magát. Ez, persze, nem használt a tekintélyének a kartársai előtt; de annál jobban szerették érte azok, akiknek a szeretete — a kollégák szemével nézve — nem ért semmit és nem jelentett protekciót.

Maga is együttnevetett a fiúkkal, amikor újra felöltözött és kiderült, hogy a ruhája egészen összemert a mosásban. Mulattak rajta? Sebj. Jó, hogy sikerült megnevetetnie őket, amikor pattanásig feszültek az idegeik.

Azok, akik a hajón maradtak, aggodalmasan követették szemükkel, hogyan halad a nap az égen nyugat felé. Mászott az idő és mászott az óramutató. Nem akart beesteledni. A bozótfedte halmok mögül minden pillanatban felbukkanhatnak a repülőgépek... A doktor pedig, amíg várt az estére, mosta a ruháját; nevetett azokkal együtt, akik nevettek rajta, s aggódott az aggodalmaskodókkal: olyan közel érezte magát az ő fiaihoz, mint még soha életében. Rájuk bízták magukat, tőle vártak mindent, vele maradtak... És hiába csúfolódtak, hiába faragtak élceket a rovására: tudta, hogy ők is jobban ragaszkodnak hozzá, mint valaha. Különös jóleső, melengető érzés volt ez; féltő szeretet, igazi szeretet.

Egyszer, amikor a hosszú várakozási idő alatt másodszor is megszólaltak a szirénák, Wilson félig tréfásan kérdezte a doktortól:

— No, doktorkám, jól tettük, hogy a hajón maradtunk?

— Amint megérkeztünk Ausztráliába, megmondom, — mosolygott a doktor.

— Ugy mondta: „amint megérkeztünk“ és nem úgy: „ha megérkezünk.“ Észrevette?

— Véletlenségből mondtam, de örülök neki. Talán jó előjel. — Komolyan tette hozzá: — Hiszem, hogy ezek a fiúk még visszatérnek egyszer Jáva szigetére. Bár velük lehetnének akkor is... Nagyon szeretnék velük lenni... Ha Isten engedi, velük is leszek.

Az viszont nem volt jó előjel, hogy a hold éppen akkor kelt fel, amikor a *Janssens* kifutott a kis kikötőből. Telihold volt és úgy ragyogott a felhőtlen égen, hogy a doktor és hét betege azt gondolták: *ekkora* holdat még életükben sem láttak. Tisztán, erősen világított, fénye inkább aranyszínű volt, mint ezüstös: a tenger, a szárazföld, a hegyek, a házak és a távolodó partok körvonalai világosabban látszottak, mint nappal, mert napközben a hőség párába burkolta a környéket. Most azonban minden tárgy olyan éles vonalakban vált el a fekete háttérből, mintha kőbevésték volna. És minden síma felület visszaverte a fényt — különösen egy hajó üres, fehér fedélzete, amely még hozzá mozgott is, amint a hajó haladt. Szellőcske se lebbent, hullám sem fodrozódott, csak a *Janssens* nyomában maradt fénylő, ezüstös barázda, mint egy üstökös csóvája.

Valaki megadással mondta, mint akinek mindegy már minden:

— Meglátnak. Akkor is meglátnak, ha nem akarnak. Ezt meg nem ússzuk.

Másik hang szólalt meg az éjszakában:

— És mégsem cserélnék azokkal, akik a szigeten maradtak.

A *Janssens* mostani utasait más fából faragták, mint az azelőttieket. A gyáva játékos visszavonul az első veszteség után — a merész megduplázza a tétet. Jelszava: az nyer, aki mer.

Maga a hajó is megváltozott. Először is: most már bőven volt hely mindenki számára; a *Marblehead* sebesültjeinek is jutott volna kabin, ha akarták volna. De ők nem kértek belőle. Az utasfülkék szűkek és fülledtek voltak; a keskeny hajóágyak kényelmetlenebbek, mint a jó, széles matrácok. A fedélzeten hűvös volt, bőségesen volt hely és levegő és a doktor könnyen hozzáférhetett a betegeihez. Azután most, hogy a mentőcsóna-

kokat rendbehozták, minden utascsoportnak jutott egy-egy csónak és a *Marblehead* hétfőnyi legénysége a saját mentőcsónakjától alig néhány lépésnyire helyezkedett el. Néhány lépés különbség még életbevágóan fontos lehet...

A doktor, aki álmatlan éjszakái után előző éjjel is csak a dohányzóban, egy karosszékekben aludt valami keveset, elfogadta azt a helyet, amelyet az egyik utasfülkében ajánlottak fel neki. Fontos csak az volt, hogy közel legyen a fiúkhoz. Még két utas lesz vele együtt — mondta a kapitány. Egyikük pap. Katolikus tábori pap.

— Nem tesz semmit, — mondta a doktor. — Éppen elég katolikus pappal volt dolgom valamikor. Jól megfértünk egymással.

A hold még feljebb szállt, még jobban világított. A *Janssens* előbbi zsúfoltságához képest szinte üresnek látszott. A *Marblehead* járnitudó sebesültjei élvezték a helyzetet: körülbotorkáltak a fedélzeten és előkelően helyet foglaltak az étteremben, ahol most már le lehetett ülni az asztalok mellé és nem kellett állva, gyorsan bekapni valamit. A vacsorára azonban jó sokáig kellett várni és nagyon rossz volt. A doktor evett egy-két falatot, utánanézett, hogy fiai jóllaktak-e, azután kényelmesen elhelyezte őket matrácáikon és rájukparancsolt, hogy aludjanak. Örömmel állapította meg, hogy mind-egyikük állapota javult a jó tengeri levegőn. Ha rákerülne a sor: remélhetőleg rövid idő alatt el tudná őket helyezni a mentőcsónakban.

Persze, ha repülőtámadás jönne: rövid idő sem volna a menekülésre.

Más is gondolt erre. Vacsora után itt is, ott is kis csoportok alakultak a fedélzeten: nézték az eget, kémlelték a láthatárt. Ezt azonban a világért sem vallották volna be. Olyan szép az éjszaka, mondták képmutatóan, hűs, üdítő, holdvilágos — vétek volna levonulni a hajó

belsejébe. Persze, az volt az igazság, hogy féltek lemenni. Arról nem nyilatkoztak, hogy miért viselik állandóan a mentőzubbonyt.

A doktor meglátta az utasok között a misszionáriusleányt, McGuffey új ismerősét. Kezet szorított vele és azt mondta: örül, hogy együtt utaznak tovább.

Ott volt a laptudósító is, meg a hollandus fiú, aki tengerésztisztnek készült. A doktor ezekhez is odament és nekik is megmondta, mennyire örül, hogy a hajón maradtak.

Tíz óra tájban egy holland tiszt ment végig az utasok között. Prass kapitány küldte, azzal az üzenettel, hogy mindenki menjen le azonnal a dohányzóba, mert megint fontos közölnivalója van. Mire a doktor leért, a kapitány már azon az emelvényen állt, amelyen boldogabb időkben a kis házizenekar játszott, és sötétén nézett végig a hallgatóságán. Néhány mondatot mondott hollandus nyelven — a doktor nem értette, de nem hallatszott hizelgésnek — azután angolra fordította a szót; bőszen keréketört angol nyelven ismételte, amit az előbb anyanyelvén mondott, de még hozzá is tett egyetmást. Bejelentette, hogy a *Janssens* folytatja útját délfelé, most már a nyílttengeren és tíz nap mulva Ausztráliában lesz — ha közbe nem jön valami. — Ezt olyan vad tekintettel mondta, mintha azt gondolná: csak merjen közbejönni! Én is ott leszek! — Azután egyenesen a doktorra nézett:

— Örülök, hogy az amerikai sebesültek itt vannak velünk. Bátor legények. De a bátorság még nem minden. Össze kell húznunk egymást. (Azt akarta mondani: össze kell húznunk magunkat.) Mindenkinek dolgoznia kell. Nem vagyunk elegenden ehhez a hajóhoz, ha nem veszi ki mindenki a részét a munkából. Ezentúl én parancsolok itt; legénységnek, utasoknak, civileknek, katonáknak egyaránt. Rang nem érdekel, kivétel nincs. Öröket állítok fel. Mindenkinek kiszabom a tennivalót.

ját. A nők is dolgozni fognak. A konyhára kell egy szakácsnő, meg kellenek konyhalányok. Megértették?

Olyan búcsúpillantást vetett körbe, hogy majd kiugrott belé a szeme. Távozóban elordította magát:

— Először is rendbehozni a dohányzót! Amióta a tengeren járok, hajón még ilyen disznóólat nem láttam!

Amikor kiment, mindenkinek jobb kedve lett, mint eddig; nemcsak azért, mert elment, hanem azért is, amit mondott. Balzsam volt ez az egészséges gorombaság és orvosság; vérpezsdítő, üdítő ital. A doktor máris hozzáfordult szomszédjához, egy magas, vállas hollandushoz, akit még nem látott eddig a hajón és vidáman kérdezte:

— Nem járnánk elől jópéldával, barátom?

Nekiláttak hát a munkának és egy órahosszat — miközben a Janssens lágyan himbálózott a hullámokon — a doktor meg a hollandus padlótrőrlőruhát, vödört, seprőt ragadott és éjjélre kitakarították a dohányzót. Tiszta lett, mint az arany — csak egy barnásvörös folt nem akart eltűnni a padlóról... A két férfi nem sok szót váltott egymással; csak a munkájukkal törődtek, amikor azonban végeztek, a doktor illendőnek találta, hogy derék munkatársát meghívja egy kis áldomásra a kabinjába.

— Érdeemes, — mondta jókedvűen, — mert azt hiszem, az utitáskámban akad majd egy üveg skót whisky...

— Nem, nem, — tiltakozott hevesen az ismeretlen ismerős. — Maga jöjjön be hozzám. Amszterdami ginem van: az aztán az ital... Ezekután be is mutatkozott: Van Ryndt vagyok.

— Dr. Wassell, — mondta a doktor és tovább értelt, hogy övé az elsőség. Végül feldobtak egy pénzdarabot és a szerencse a hollandusnak kedvezett. A doktor megy az ő fülkéjébe. Utközben elmentek a *Marblehead* sebesültjei mellett és a doktor mindegyiküket jól

megnézte a holdvilágnál. Közben halkán mondogatta magának a neveiket.

— Nagyon szeretheti ezeket az embereket, — mondta később a hollandus.

— Igen, nagyon szeretem őket. Ők az én fiaim. Az én *gyermekeim*. Rám bízta őket; kötelességem, hogy értük éljek... És sokért nem adnám, hogy hozzám tartoznak.

Van Ryndt eltűnődött egy kicsit.

— Amikor az előbb elsorolta a nevüket... olyan volt... én legalább is úgy éreztem, mintha egy rózsa-fűzér szemeit pergetné...

A doktor nem nagyon méltányolta ezt a hasonlatot.

— Azért soroltam fel magamban a nevüket, mert meg akartam győződni róla, hogy mindnyájan itt vannak — fene egye meg a dolgát ennek a McGuffeynek: ez megint nincs itt! — kiáltott fel mérgesen. Csak most vette észre, hogy ki hiányzott neki.

— Miért haragszik?

— Mert nem tudom, hová csavargott el az a gyerek. Annyi bizonyos, hogy ott van, ahol semmi keresnivalója... Bocsásson meg, először is utánanézek, hol mászkál.

Nem volt nagyon messze. A mentőcsónak árnyékában ült egy kötéltekercsen. Nem egyedül. Vele volt a lány is.

A doktor gyorsan visszahúzódott:

— Megvan, — mondta. — Hagyjuk. Ne zavarjuk.

— Gondolja, hogy nincs semmi baja?

— Kitűnően érzi magát. Nem hiszem, hogy cse-relné velünk.

— Bocsánat — nem értettem egészen, — mondta ártatlanul a hollandus. A doktor diszkréciója miatt nem látott semmit — McGuffey meg a kislány különben is a mentőcsónak cinkos árnyékában voltak.

— Megnyugtató az állapota, — mondta a doktor.

— Nem nyilatkozott bővebben, de mosolygott. Karonfogta a hollandust, elvezette onnan és együtt indultak lefelé a kabinfolyosóra. Amikor a hollandus kabinjának az ajtaja elé értek és Van Ryndt előretessékelte a vendégét, a doktor meglepetten kiáltott fel:

— De hiszen ez az *én kabinom!*

Kétségtelen, hogy nem tévedett: tulajdon utitáskája állt a sarokban.

— Akkor hát maga az amerikai doktor?

— Persze, hogy én vagyok az.

Valaki már aludt az egyik alsóágyban. A doktor azt gondolta: bizonyosan a hollandus pap. A társa azonban felvilágosította:

— Ne haragudjék rá, hogy nem várt meg bennünket. A *Janssens* egyik tisztje. Nagyon fáradt. Egész nap szolgálatban volt: figyelte, nincsenek-e tengeralattjárók a közelben.

A doktor csak most jött rá, hogy ki az új ismerőse.

— Akkor hát maga a tisztelendő?

— Én vagyok. Csodálkozik?

— Nem hittem volna magáról, amikor velem együtt nekifeküdt a munkának. Olyan szakértelemmel csinálta, hogy mindennek néztem, csak papnak nem.

— Felsúroltam én a magam templomát is, ha kellett. Nagyon szegény volt az eklézsiám — legalábbis anyagiakban. Dolgozni pedig nem szégyen.

— De nem ám! — felelte meggyőződéssel a doktor. Emlékek ébredtek benne fiatal doktor-korából, amikor fát vágott, ebédet főzött magának — mert nem volt annyi pénze sem, hogy legalább egy napszámot fogadjon fel. Erről eszébe jutott, hogy ő most itt házigazda és vendég is egyúttal; előkerült a skót whisky és a holland gin — azután jóval elmúlt már éjfél, amikor érezni kezdte, hogy elálmosodott. És most jön a hosszú, titkos veszedelmekkel fenyegető éjszaka...

— Eszembe jutott valami, tisztelendő. Nem lenne jó, ha imádkoznánk, mielőtt elalszunk?

— Én mindig imádkozom lefekvés előtt, doktor. Persze, a magam anyanyelvén. Imádkozunk együtt: én hollandul, maga angolul.

Letérdeltek hát szűk fekvőhelyük előtt és halk hangon elmondták a Miatyánkot — a holland hajóstiszt mély basszusban hortyogott hozzá kíséretet. A doktor azonban hamarabb elkészült az imájával, mint a tábori pap, így hát hozzátette még a maga szavaival:

-- Uramisten, köszönöm, hogy idáig épségben megtartottál. Oltalmazd meg továbbra is, én Istenem. Gyógyítsd meg a fiúkat és viselj gondot Rennyre is. És engedd, hogy minél előbb megverjük minden ellenségünket, hogy a szegény katonák hazamehessenek. Jézus nevében amen.

Kicsit tartott tőle, hogy ez nem volt valami szabályszerű imádság, de sohasem tudott szép, fenkölt imákat rögtönözni; még kínai misszionárius korában sem.

A hollandus táboripap még mindig nem fejezte be a maga imáit, így hát a doktor imádkozott még a csáladjáért, meg sajátmagáért is, de csak röviden és egyszerű szavakban. Még be sem fejezte az utolsó mondatot magában, amikor a tisztelendő talpraállt; akkor gyorsan azt mondta, hogy: amen és felállt ő is. Nagyon megkönnyebbült, jól érezte magát; különösen, amikor a hollandus *padre* azt indítványozta, hogy igyanak még egy kortyot lefekvés előtt.

— Semmi jónak sem vagyok elrontója, — mosolygott és előre csettintett a nyelvével.

A hollandus tisztelendő szinigtöltötte a poharakat, azután kicsit ingerkedő hangon mondta:

— Nem is gondoltam, doktor, hogy maga ilyen vallásos férfiú.

— Nem vagyok én vallásos... azaz, hogy talán mégis. De csak úgy, a magam módján.

A *padre* szelíden, szeretettel simított végig a doktor karján:

— Lehet, hogy ez a maga módján való vallásosság kedvesebb az Ur előtt, mint sokaké, akiknek éjjel-nappal imádság van az ajkukon.

Egész éjjel világított a hold a *Janssens* útjára. Hajnal előtt azonban lemerült a tengerbe az ezüstkorong és egy órahosszat vaksötétség volt. Azután megvirradt, ragyogott a nap, kék volt az ég, tükörsíma a tenger.

Szárzföld nem látszott már sehol.

Tíz nap múlva a *Janssens* befutott Fremantle-ba, az ausztráliai kikötőbe.

A doktor beszállította betegeit egy ausztráliai kórházba és egész napját azzal töltötte, hogy gondoskodott az elhelyezésükről. Miután számtalan űrlapot töltött ki és végre megkönnyebbülten sóhajtott volna fel, még egy nagy gond nyomta a lelkét: az, hogy elveszítette a nyugtákat a kiadásairól. Ötszáz hollandi forint volt még nála a flotta pénzéből és nanokig szaladgált hivatalból hivatalba, hogy megszabaduljon tőle. Fremantle kikötő legmagasabbbrangú flottatisztje türelmesen meghallgatta, amíg a doktor magyarázta neki, honnan van ez a pénz, azután eltolta magától, de úgy, hogy csak az ujjahegyével nyúlt hozzá, mintha fertőzött holmi volna.

— Mi a csudát csináljak én ezzel a pénzzel, doktor.
— Adja oda valaki másnak.

— De ez a flotta pénze. Nem az enyém.

— Az enyém sem. Vigye el talán a gazdasági hivatalba.

De a G. H.-ban sem járt több szerencsével. Azt

mondták, majd írnak Washingtonba; várja meg, amíg átmegy a hivatalos retortákon, amig kezelik, számfejtik, iktatják, leírják, azután — ha sorra kerül — válaszolnak rá.

— Beláthatja, hogy mi nem vehetjük át. Nem tudjuk hogyan elkönyvelni.

A doktor nem igen látta be, hogy ez döntő érv, de mit volt mit tennie: hurcolta a pénzt, amely csak úgy égette a zsebét, fűhöz-fához. Mindenünnen elküldték a pénzével együtt — néhol igen gorombán. Nagyon elszomorodott, de azután remek ötlete támadt: fogja az egész csomó papirospénzt, beteszi egy borítékba és postára teszi a tengerészeti minisztérium címére, Washingtonba. Fürdés közben jutott eszébe ez a megoldás és érezte, milyen nagy teher esik le vele a szívről, amikor bekopogtattak hozzá azzal az üzenettel, hogy a tengernagy azonnal beszélni akar vele.

A doktor pontosan úgy szeretett a tengernagy előtt megjelenni, mint iskolásgyerek korában az igazgató előtt; misszionárius korában a püspök előtt; polgári átképzőtestületbeli orvos korában a felügyelőhatóság előtt. Nagyon tisztelte a földi hatalmasságokat, de nagyon félt tőlük, főképen azért, mert nem volt kenyeze az udvariaskodás és mire észbekapott, már rendesen ki is mondta, amit gondolt.

Eleinte csak félt; az odamondás később következett. De ritkán félt még annyira, mint most, amikor vadozatúj khakiszínű egyenruhájában — és ez egyszer nyakendővel ékesen — belépett a tengernagy házába. Bevezették az admirális dolgozószobájába; itt első dolga az volt, hogy előszedte a zsebéből a pénzt, letette az íróasztalra és alig lépett be a házigazda, sietve magyarázni kezdte, miféle pénz ez és miért nem akarja senki elfogadni.

A tengernagy meglehetősen megdöbbenet nézett a doktorra, azután a pénzre.

— Fogalmam sincs róla, doktor, kire tartozik ez az ügy. Egy bizonyos: *rám* nem.

(Mind csak ezt fujják, — gondolta a doktor lemondóan).

— Egészen más természetű ügyben kértem ide, — folytatta a tengernagy. — De mellesleg: nincs valami baja, ugy-e? Nagyon rosszkedvűnek látszik.

— Nem, nem, nem — védekezett a doktor. — Nem vagyok rosszkedvű.

— Arról van szó, — mondta a tengernagy igen szigorú hangon, — hogy értesítenem kell valamiről. Nem vagyok a szavak embere, rögtön a tárgyra térek. Megkapta a flottakeresztet. Gratulálok.

A doktor érezte, hogy megfogják és alaposan megszorítják a kezét.

— Tessék? — kérdezte végre. Más nem jutott az eszébe.

— Azt mondtam, hogy magas kitüntetést kapott. Azért, mert hősi bátorsággal kiszabadította Jávából a sebesültjeinket. Nagy tett volt. Megmentette az életüket. Egyedül magának köszönhetnek mindent. Ők maguk mondták. Minden a maga érdeme. Azt mondják, hogy...

— Nem, — mondta a doktor. — Nem lehet. Igazán ők mondták volna?

Nem tudott uralkodni magán: patakozottak a könyvek a szeméből. Nemcsak azért, mert dicséretet kapott a tengernagytól. Hanem ha arra gondolt, hogy szeretik, hogy nagyratartják a *Marblehead* sebesültjeit! Az ő fiait! Drága, drága gyerekeim, ti...

Néhány nap múlva az admirális nagy vacsorát adott a doktor tiszteletére. Ünnepeles és feszes hangulatban kezdődött a díszvacsora; később azonban megoldódott a doktor nyelve. Eleinte csak azokra a kérdésekre felelt, amelyekkel különböző magasrangú tisztek halmozták el, de később már magától kezdett beszélni: Three Martiniről, arról az angol tisztről, aki olyan közömbösnek látszott eleinte, pedig nagyszerű, melegszívű ember volt; dr. Voorhuysról és a hollandus rádiósról, aki Tjilatjapben hozzájuk szegődött.

— Mind a segítségünkre voltak — mi lett volna belőlünk nélkülük. És Prass kapitány! Ha volt valaha férfi a talpán, ez az ember az volt... A fiúk is derekasan megállták a helyüket. Hiába beszéltem volna rá őket, hogy életüket kockáztassák a szabadságukért, ha nem akartak volna ők is mindenáron kijutni Jávából. — Egészen váratlanul odafordult az admirálishoz:

— Nem tudom elhallgatni, tengernagy úr, amit még sohasem mondtam el senkinek: mi volt a legnagyobb, az igazi segítségünk. Az imádság. Volt a *Janssensen* egy hollandus tábori pap. Minden éjjel együtt imádkoztunk a légítámadás után, hogy többé ne találjanak ránk azok a piszok japánok... Bocsánat, hogy ilyen durván fejeztem ki magamat... Ápoltunk a kórházban egy angol katonát — azt is a japánok gépfegyverezték meg — ő mondta így és valahogyan ráragadt... Igen, tengernagy úr, ostromoltuk az egeket és hiszem, hogy egyedül ezért menekültünk meg olyan csodálatos módon.

Az admirális kissé zavarodottan vette tudomásul ezt a váratlan nyilatkozatot. Magasrangú flottatisztek nem igen szokták légítámadással kapcsolatban az imádság hatalmát emlegetni. Amikor azonban ránézett a doktorra és látta jóságos arcán, hogy éppen olyan egyszerűen

és természetesen hisz abban, amit mondott, mint amilyen egyszerűen és természetesen kimondta, ő is nagyon nyugodt és nagyon őszinte hangon felelte:

— Igaza van, doktor.

— V é g e —

A VILÁGIRODALOM DEKAMERONJA

sorozatában jelent meg

John Steinbeck

A KÉK ÖBÖL

John Steinbeck új regénye ismét Kalifornia színes, sugaras, illatos tájaira vezeti az olvasót. Az emberi jóság himnusza ez a könyv, amely a „mindent megbocsátani, mindent megérteni” életbölcseiségét hirdeti fényes szavakkal. A jó-ságé, amelynek tündöklő napját csak nagy-ritkán, s akkor is csak pillanatokra homályosít-ják el az emberi gyengeség, esendőség felhő-foszlányai.

A. P. Csehov

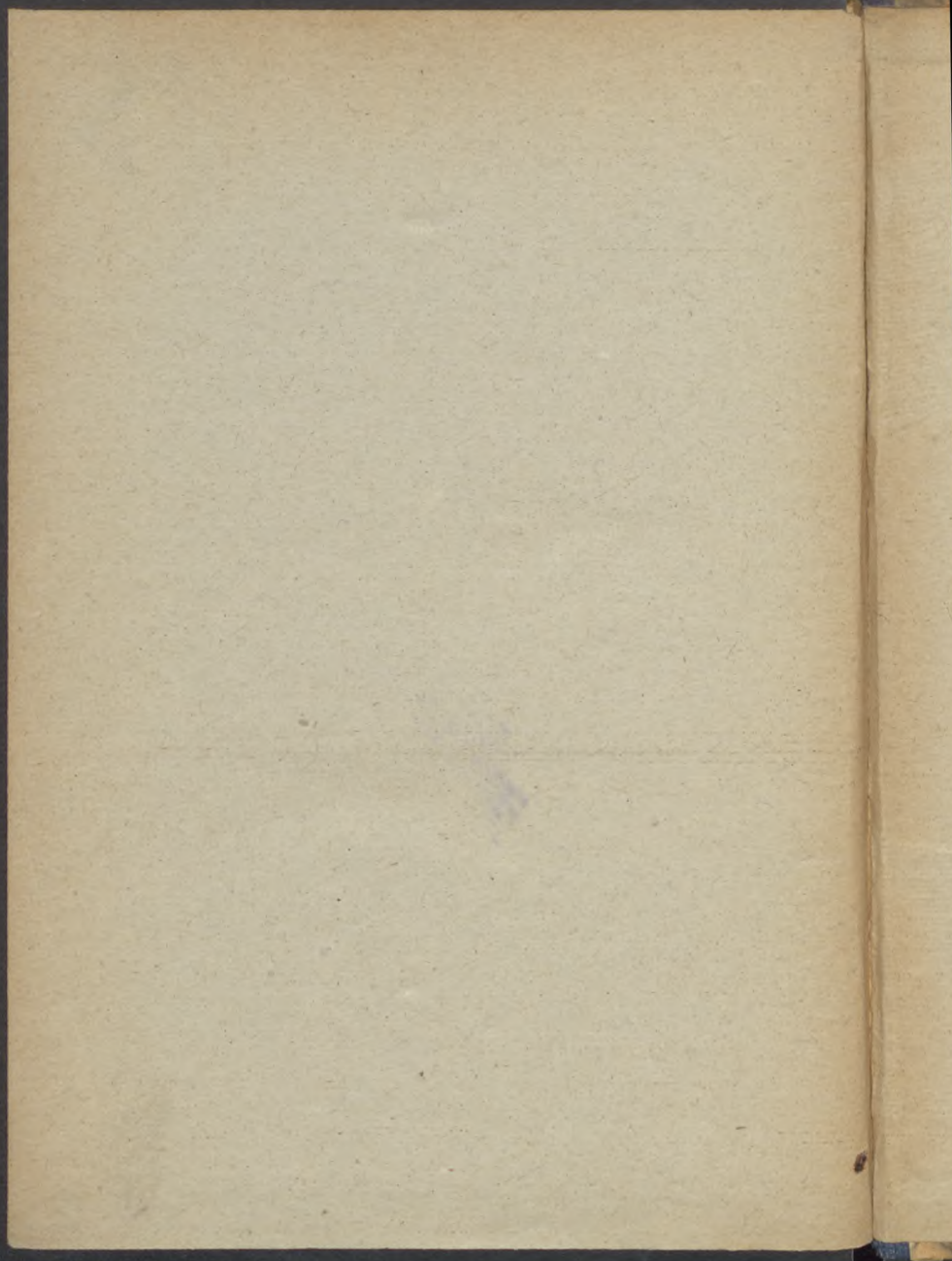
A PÁRBAJ

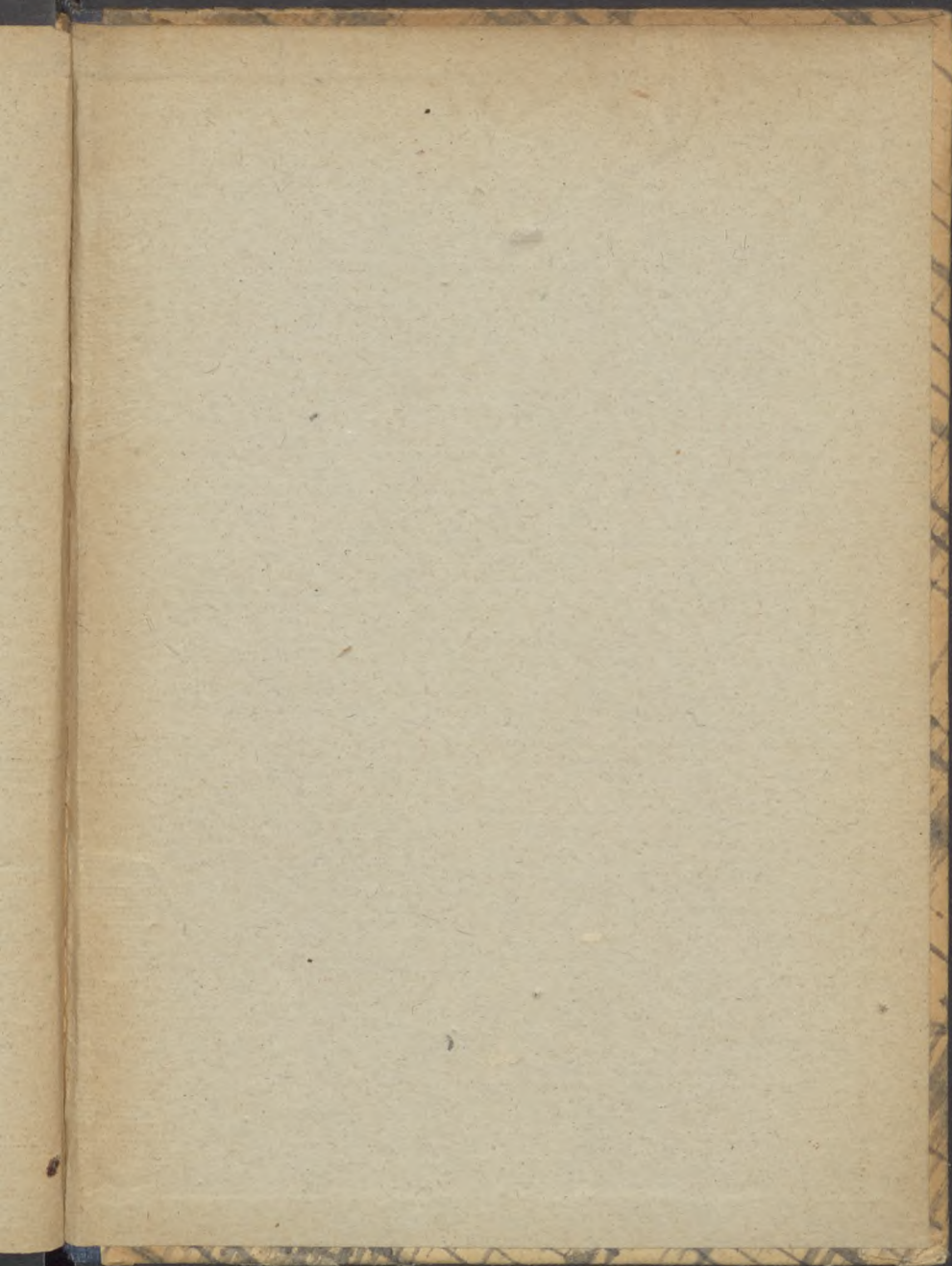
A XIX. század nyolcvanas éveinek egyik reprezentánsa Csehov. Műveiben korának ferdeségeit mutatja ki maró gúnnyal, a humor álarca alatt. Mint novellista, Boccaccio, Maupassant mellett a világirodalom legnagyobbjai között van. A pár-baj című regénye egy a Kaukázusba vetődött fiatal tisztviselő megrázó lelki infernoját tárja fel.

KAPHATÓK MINDEN
KÖNYVKERESKEDÉSSEN.

UJ IDŐK KIADÁSA, Budapest, VI., Andrásy-út 16.

JAMES HILTON: DE WASSHELL TÖRÉNTER